

AZ OKTATÁSI JOGOK
BIZTOSÁNAK BESZÁMOLÓJA
2009. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

KIADJA
Oktatási Jogok Biztosának Hivatala

1055 Budapest
Szalay utca 10-14.
Telefon: (06-1) 795 4097
Fax: (06-1) 7950274
e-mail: panasz@oktbiztos.hu
Internet: www.oktbiztos.hu

FELELŐS KIADÓ
Aáry-Tamás Lajos

SZERKESZTETTE
Aáry-Tamás Lajos

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Grafikus Operátor Centrum Kft.
www.gocpont.hu

NYOMDAI KIVITELEZÉS
Demax Művek Kft.
www.demax.hu

ISSN 1589-8407

„Ha a vadász fegyvert fog a nyúlra,
a nyúl pártján vagyok,
ha a nyúl a káposztába harap, a káposztáén.”

BENEDEK ELEK

AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK BESZÁMOLÓJA 2009. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az oktatási jogok biztosának kötelessége évente beszámolni tevékenységéről. Fontosnak tartom, hogy e beszámoló közzététele által a nyilvánosságot is tájékoztassam a hozzánk érkezett panaszokról, a vizsgálatokról, sikerekről és kudarcokról. Hivatunk 1999. december 1-jén kezdte meg működését, tizedik beszámolónk a 2009. január 1-jétől 2009. december 31-éig terjedő időszakban végzett közös munkánkat mutatja be.

Budapest, 2010. március 15.

Aáry-Tamás Lajos

BEVEZETŐ

Az oktatási ombudsman tízedik beszámolóját tartja a kezében a Kedves Olvasó. Az elmúlt évtizedben sokkal többet hallunk az oktatási jogokról, a demokrácia alapvető értékeinek megjelenéséről az iskolában, egyetemen. Az oktatás szereplőinek érdeklődését jól jelzi, hogy nagyon sokan kerestek meg bennünket tájékoztatást kérve jogaikról, lehetőségeikről. Még nem tudják, hogy sérültek-e jogaik, még nem kérnek eljárást, ám ismerni szeretnék a jog szabályait, mielőtt felelős döntést hoznak ügyükben. A tájékoztatás, az információk, szabályok átadása kiemelkedő fontosságú az oktatás világában. A tájékoztatáshoz való jog az oktatási jogok alapja. A közoktatásban a szülők – amint gyermekül eléri a tankötelezettségi kort – nem mérlegelhetnek szabadon, beíratják-e gyermeküket iskolába vagy sem. Az Alkotmányban rögzített tankötelezettség miatt – annak fennálltaig – a gyermeknek iskolába kell járnia. A művelődéshez való alkotmányos joghoz ily módon kapcsolódik egy alkotmányos kötelezettség, a tankötelezettség. Ezért kap különös jelentőséget a tájékoztatás és nemcsak az iskola kiválasztásakor, hanem a tanulói, és hallgatói jogviszony végéig. A szülők – gyermekeikkel együtt – az ország második legnagyobb közszolgáltatásának igénybevevői. Ezért illetik meg őket jogsultságok. A pedagógusok pedig a közszolgáltatást nyújtják, ezért ők a kötelezettek e viszonyban. A közszolgáltatást jogszabályok és helyi normák alapján szervezik, a pedagógusok ezek alapján hozzák meg a döntéseket, akár napjában több alkalommal. Amennyiben az oktatási szereplők nem ismerik a rájuk vonatkozó szabályokat, megítélésünk szerint nem is képesek felelős döntéseket hozni.

Az oktatásra vonatkozó legfontosabb szabályok ismertetésével, intenzív tájékoztatással számos vita megelőzhető. A tájékoztatás ugyanis nemcsak a szülőt és a diákot védi. Amennyiben a szülő a kimerítő tájékoztatást figyelmen kívül hagyva hoz döntést, nincs jogalapja a pedagógusra hárítani a felelősséget. A jogszabályok egyértelművé teszi hol van a család és az iskola felelősségének határvonala. Ezt az oktatási szereplők csak a jogszabályokból és ezek alapján megalkotott helyi normákból ismerhetik meg. A jog zsinórmértékül szolgál a viták rendezéséhez. Ha az érintettek ismerik e szabályokat, demokratikus keretek között oldhatják fel konfliktusaikat. A jog ismerete és alkalmazása nélkül a viták rendezésének az alapja a hatalom, a pozíció, az indulat, az erkölcs, az ízlés lesz. Számos magánvitát lehet ezen értékek mentén lefolytatni és lezárni, de nem a közszolgáltatásban. A demokrácia egyik alappillére a jog uralma. Az iskola, az egyetem pedig a demokrácia része. Itt is érvényesülniük kell mindazon elveknek, értékeknek, amelyeket alkalmazunk az életünk számos más területén. A közoktatás és a felsőoktatás közügy, tehát a demokratikus közjogi vita részévé kell válnia. Ha a vita kizárólag az oktatáspolitikusok és a pedagógusok között zajlik, az lehet érdekes, termékeny is akár, mégis kimaradnak belőle azok, akiket leginkább érint: a gyermekek, a szülők vagy a leendő szülők. A választópolgárok maradnak ki, akik beleszólhatnak abba,

hogy képviselőik a rendelkezésre álló helyi, országos vagy uniós pénzeket hogyan használják fel a különböző közszolgáltatások megszervezésére és működtetésére, feladatok ellátására.

Az Európai Unió tagságunk sajátos módon érinti az oktatást. A terület ugyanis nemzeti hatáskörben maradt. Nekünk, magyaroknak kell végiggondolnunk milyen oktatást szeretnénk, nekünk kell meghoznunk a döntéseket. Nem kötnek bennünket EU-szabványok, szabályok, irányelvek, nem kell átvennünk közösségi normákat. E szabadság azonban nem feledtetheti velünk, hogy az oktatásból kikerülő fiataloknak, diplomásoknak az Európai Unió kereskedelmében, szolgáltatásaiban, iparában, mezőgazdaságában, közigazgatásában kell dolgozniuk, alkotniuk, versenyezniük és megélniük. Ezért közügy az oktatás. A jogszerű oktatás a minimum. Attól még nem biztos, hogy jó is az oktatási intézmény vagy az oktatási rendszer. Ám jogállami keretek között lehetetlen olyan közszolgáltatást szervezni, amely jó ugyan, de jogszerűtlen. Az oktatásról sokan, sokszor fogunk vitázni. Minél többen és minél többet vitázunk, annál közelebb juthatunk a jó megoldásokhoz. De a hangsúly mégis a vitán van. Nem attól vagyunk ugyanis demokraták, hogy megtaláltuk a megoldást, hanem attól, hogy folyamatosan keressük azt. Számos esetben tapasztaljuk, hogy az intézményekben nincs mód vitázni, mert nem bíznak egymásban az oktatási szereplők. Ezért nincs is közöttük együttműködés. Az ilyen esetekben a sérelmeket elfojtják, ezért később azok hevesen, érzelmektől telítetten, szinte a megoldás reménye nélkül törnek a felszínre. Ahol azonban legalább alkalomszerűen mód van a vitára, helyrehozhatatlan károk, sérelmek ritkábban keletkeznek. Az érdekek természetesen különbözhetnek, a megoldások is, az ahhoz vezető utak is. A vita akkor értelmes, ha információk birtokában vagyunk és közös célunk a jó megoldások folyamatos keresése, a rossz döntések korrekciója a jog keretein belül, a jog szabályainak betartásával. Ezen vitáknak azonban van egy fontos feltétele: el kell fogadnunk a másik felet partnernek. Ez pedig bizalom nélkül nem megy.

Az együttműködések a jogvédelem területén is elengedhetetlenek. Az állampolgár jogait védő intézmény-hálózat egy fejlett demokráciában mindig bonyolult. A bírósági út végső eszköz a viták eldöntésére, ám hosszadalmas, drága és a nyilvánosság elve miatt kevésbé diszkrét. Az utóbbi években örvendetesen növekedett azon intézmények száma, amelyek az állampolgárok jogainak jobb érvényesítését hivatottak elősegíteni. A betegjogi képviselők, a gyermekjogi képviselők, a „nép ügyvédek”, a közvetítők, egyes civil szervezetek mind-mind a hatékony jogvédelmet hivatottak ellátni. Egyre közelebb kerülnek az érintettekhez, és olcsóbb, diszkrétebb és gyorsabb eljárások segítségével, útmutatással, felvilágosítással segíthetnek a konfliktusok kezdeti szakaszában közvetíteni, a feloldásban közreműködni. Az országgyűlési biztosokkal is kialakult szakmai kapcsolata van a hivatalnak, számos esetben kezdeményeztük vizsgálatukat, vagy javasoltuk a hozzánk fordulóknak, hogy vegyék igénybe az országgyűlési biztosok eljárását és tekintélyét, ha ügyük intézéséhez ez látszott célszerűnek. A hazai civil szervezetekkel korábban kialakult kapcsolatainkat bővítettük, segítségükkel feltérképeztük azokat a

konfliktuskezelő technikákat, amelyek hatékonyan hozzájárulnak az iskolai viták megnyugtató és jogszerű rendezéséhez.

A hatóságok, intézmények és civil szervezetek együttműködése arra szolgál, hogy az állampolgár ügyében gyorsan meg lehessen találni a legmegfelelőbb segítséget. Ha a címzett intézmény eljárhat, szolgáltatást nyújt az állampolgárnak. Amennyiben erre nem terjed ki a hatásköre, iránytűként tájékoztatást nyújt a beadványozónak, kihez fordulhat segítségért. Az állampolgár pedig eldöntheti, hogy a felkínált lehetőségek közül melyiket kívánja igénybe venni. Az együttműködés bizalmat kelt az állampolgárban, az egyén és az állam számára egyaránt kifizetődő ez a bizalom. Szabad társadalomban – ahol a jog uralma érvényesül – az együttműködésnek nincs alternatívája.

Az oktatási jogok biztosa tevékenységének nincs napi politikai tartalma. Ám munkánknak mégis van közpolitikai üzenete: abban tudunk segíteni, hogy közösen jogszerűvé tegyünk a közszolgáltatást nyújtó oktatási intézmények működését. Eljárásunkkal az együttműködést segítjük, elfogadtatva az iskolapolgárokkal, egyetemi és főiskolai polgárokkal, hogy bízhatnak a jog uralmában, bízhatnak az intézményekben, hiszen az intézmények vannak a polgárért és nem fordítva. Ha a kezdeményezéseink, ajánlásaink nyomán az intézmények orvosolják az okozott jogsérelmet, máris sokak bizalmát nyerték el. Amennyiben az intézmények számos ügyben együttműködnek egymással az állampolgárok érdekében, úgy megsokszorozzák a bizalmat. Az ilyen intézményekkel és intézményekben értelme van a vitának, a nézőpontok, érvek ütköztetésének. Ott meghonosodnak a demokratikus értékek, elvek és az oktatási szereplők egyre kevésbé érzik kiszolgáltatottnak magukat. A jog pedig nem ellenségük, hanem értékes segítőjük lesz.

KÖZOKTATÁS

A SZEMÉLYI SZABADSÁGJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Az oktatási jogok biztosának következetesen képviselt álláspontja szerint a legsúlyosabb jogsértés, amely nevelési-oktatási intézményben előfordulhat, a tanulók testi fenyegetése, fizikai bántalmazása. Az emberi méltósághoz való jog mindenkit - így az oktatás valamennyi szereplőjét - megillető alkotmányos alapjog, amely alapján többek között tilos a tanulók testi és lelki bántalmazása, megalázó büntetésben való részesítése. Az emberi méltósághoz való jog az oktatási szereplőket életkorukra való tekintet nélkül megilleti. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 10. § (2) bekezdése szerint a gyermek, illetve a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani a fizikai és a lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vehető alá testi fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.

Az általunk lefolytatott eljárások során minden esetben az derült ki, hogy az intézményvezetők maguk is komoly jogsértésnek tartják a testi fenyegetést, felmerülése esetén körültekintő vizsgálatot folytatnak le a történet tisztázása, a felelősség megállapítása, és a szükséges intézkedések megtétele érdekében. (K-OJOGB-196/2009., K-OJOGB-335/2009., K-OJOGB-393/2009., K-OJOGB-800/2009.)

Az elmúlt évben is számos olyan beadvány érkezett hivatalunkhoz, amelyek tanulói erőszakos magatartások elszaporodásáról számoltak be. Tapasztalataink továbbra is azt mutatják, hogy az egyre növekvő agresszió veti fel a legsúlyosabb kérdéseket az iskola világában. Az oktatási szereplők minden érintett csoportja: intézményvezetők, pedagógusok, diákok és szülők figyelik fokozódó aggodalommal a jelenséget, a hozzánk forduló elsősorban jogaikról, lehetőségeikről kérték tanácsainkat, állásfoglalásunkat. Az érintettek közül a pedagógusok érzik a legtanácstalanabbnak magukat, hiszen mind az intézményvezetés, mind a szülők oldaláról egyaránt jelentkező elvárás szerint ők azok, akiknek kulcsszerepük lenne a probléma kezelésében, ehhez azonban meglátásuk szerint nincsenek meg a kellő eszközeik. (K-OJOGB-347/2009.)

A hozzánk érkező beadványokban az iskolai agresszió számos formájával találkozunk.

Egy pedagógus az iskolavezetés tanácsára kereste meg hivatalunkat. Beadványában azért kérte segítségünket, mert az iskolájukba több magatartási problémával küzdő gyermek jár, akik

megfélemlítik, fenyegetik társaikat, és vele szemben is minősíthetetlenül viselkednek: sértő, trágár kifejezéseket használva rendszeresen megalázzák őt, és ezzel tönkreteszik az órai munkát. (K-OJOGB-203/2009.)

Egy diák fordult hozzánk kérve segítségünket, mivel állítása szerint iskolája a terror házává vált. Állítása szerint intézményükben néhány problémás tanuló folyamatosan fenyegeti, zsarolja a többieket, egyesektől védelmi pénzt követelnek, másoktól elveszik értéktárgyaikat. Gyakran provokálnak verekedést, sőt az is előfordult, más osztályok termeibe óra közben bementek, és megzavarták a tanítást. A beadványozó szerint ezen tanulókkal szemben a tanárok is tehetetlenek, és ezért egyre több diák jár rettegve az iskolába. (K-OJOB-204/2009.)

Egy iskola igazgatója kérte segítségünket kezelhetetlen tanulókkal szembeni érdemi intézkedési lehetőségekről érdeklődve. Egy tanköteles tanuló korábbi, sorozatos fegyelemsértései miatt fegyelmi büntetésben részesült. A tantestület döntése nyomán újabb fegyelmi eljárást indítottak ellene, mivel egyik társa haját meggyújtotta. Az eljárás lefolytatása előtt az intézményvezető állásfoglalásunkat kérte lehetőségeiről, mivel meglátása szerint a tanuló kezelhetetlenné vált, a diáktársak félve járnak iskolába, a szülők aggódnak, hogy gyermekeik nincsenek biztonságban az intézményben, és a pedagógusok is az iskolavezetés határozottabb fellépését sürgetik az ügyben. (K-OJOB-344/2009.)

Egy intézményvezető egy iskolájukba érkezett, nehezen kezelhető tanulóval kapcsolatban kérte segítségünket. A tanuló az intézményvezető szerint nem tudott és nem is akart beilleszkedni az iskolai közösségbe, tanáiraival durván, tiszteletlenül beszélt, az órai munkát megtagadta, dohányzott, alkoholt fogyasztott és rendszeresen csavargott. Jelenléte az osztályközösségre nézve romboló hatású volt, társai személyiségfejlődését károsan befolyásolta. Az iskola a tanuló szüleinek segítségét kérte több alkalommal, a szülők azonban nem működtek együtt a pedagógusokkal, kizárólag gyermekük jogainak oldaláról közelítették meg a problémát, ezzel pedig az ellenszegülést erősítették a tanulóban. (K-OJOGB-309/2009.)

Egy másik iskola igazgatója hasonló problémával keresett meg minket, és érdeklődött kezelhetetlen tanulókkal szemben alkalmazható érdemi intézkedési lehetőségekről. Az intézményben néhány tanuló zsarolással megfélemlítéssel folyamatosan rettegésben tartotta a többieket. Köztük olyan tanuló is van, aki tanárait sem kíméli: az osztályközösség előtt trágár szavakkal illeti, megdobálja őket. Az egyik osztályban az agresszió fokozottan érzékelhető, az igazgató szerint ennek tudható be, hogy ebben a közösségben az egyik tanuló mellkason szúrta a társát, akiről csak a több órás műtét során derült ki, hogy sérülése nem súlyos. (K-OJOGB-349/2009.)

A hivatalunk tevékenységéről szóló éves beszámolóinkban már 2003. óta foglalkozunk az iskolai erőszak kérdésével. Az oktatási jogok biztosa személyesen is részt vett azon konferencián, amelyet az Európa Tanács szervezett az iskolai erőszak visszaszorításáról és megelőzéséről.

A nevelési-oktatási intézmény törvényben meghatározott felügyeleti kötelezettsége kiterjed a tanulói erőszakos cselekmények, bántalmazások, verekedések megakadályozására is. A közoktatási törvény 41. §-ában foglalt rendelkezések alapján ugyanis a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről, a tanuló- és gyermekbaleseteket előidéző okok feltárásáról és megszüntetéséről. Az intézmény

ennek keretében ellátja a gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat is; felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására. Az értelmező rendelkezések alapján a felügyelet a tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről történő gondoskodás, a nevelési intézménybe történő belépéstől az intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a nevelési, illetve a pedagógiai program részeként tartott kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt.

A tanulók egészségét és biztonságát tehát minden azt veszélyeztető tényezővel szemben védelemben kell részesíteni. A pedagógusoknak a felügyeletre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekből eredően kötelességük, hogy megtegyenek mindent az olyan jellegű konfliktusok megakadályozása érdekében, amelyek a tanulók közötti testi-lelki bántalmazásokhoz, méltóságsértő cselekedetekhez vezetnek. Ezzel összefüggésben minden ilyen típusú ügyben felmerül a pedagógusok mulasztásának, felelősségre vonásának kérdése is, akár azáltal, hogy a pedagógusok nem tartózkodtak a helyszínen, vagy a helyszínen tartózkodva nem észlelték, és így nem tudták megelőzni a konfliktust. A fizikai vagy lelki bántalmazás, illetve a méltóságsértő cselekedet továbbá megalapozhatja az azt elkövető tanulónál fegyelmező intézkedés alkalmazását, illetve vele szemben fegyelmi eljárás megindítását.

A közoktatás törvény, valamint a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendeletben foglaltak szerint a fegyelmezetlen magatartású tanulóval szemben a közoktatási intézmény alkalmazhat ún. fegyelmező intézkedéseket (figyelmeztetés, intő, rová, stb.), illetve indíthat fegyelmi eljárást. A pedagógusok akkor teljesítik a közoktatási törvényben lefektetett kötelezettségeiket, ha a köteleességszegő gyermekekkel szemben eljárnak a jogszabályok által szabályozott eljárás szerint. Ezzel kapcsolatban az intézmény szakszerű és törvényes működésének biztosítása körében az intézményvezető feladata, hogy a vétkes kötelezettségszegést elkövető tanulót a közoktatási törvényben és az iskolai házirendben meghatározott módon felelősségre vonja, illetve ha a nehezen fegyelmezhető gyermeknél magatartási zavart, a beilleszkedési képesség sérülését észleli, akkor felhívja a szülőt, hogy forduljon gyermekével nevelési tanácsadóhoz. A szülői kötelezettségek elmulasztása esetén a szülővel szembeni eljárás a jegyző hatáskörébe tartozik.

A tanulóval kapcsolatos magatartásproblémák esetén az intézmény tehát segítséget kérhet a nevelési tanácsadótól, továbbá amennyiben a nevelési-oktatási intézmény úgy ítéli meg, hogy a gyermeket, tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a gyermekközösség, illetve a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, segítséget kérhet a gyermekjóléti szolgálattól, illetve az oktatásügyi közvetítői szolgálattól vagy más, az ifjúságvédelmi, családjogi területen működő szolgálattól. Ha további intézkedésre van szükség, a nevelési-oktatási intézmény megkeresésére

a gyermekjóléti szolgálat javaslatot tesz arra, hogy a nevelési-oktatási intézmény a gyermekvédelmi rendszer keretei között milyen intézkedést tegyen.

A pedagógusok azonban gyakran úgy érzik, hogy a rendelkezésükre álló fegyelmezési eszközök nem elégségesek ahhoz, hogy visszatartsák az erőszakos cselekményeket elkövető tanulókat. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az erőszak olyan jelenség, amely túlmutat az iskolán, pusztán iskolai eszközökkel, a nevelési-oktatási intézmény keretei között nem lehet sikeresen küzdeni ellene. Gyakran tapasztaljuk, hogy az iskolák magukra maradnak egy-egy problémával, nem kapnak külső segítséget. A pedagógusoknak tudniuk kell, meddig tart kompetenciájuk, és csakis e határokon belül intézkedhetnek. Ez nem azt jelenti, hogy a pedagógia eszköztárát kellene bővíteni, sokkal inkább azt jelenti, hogy meg kell megnézni, kinek az intézkedési lehetősége kezdődik a tanár hatáskörén túl. Meg kell találni azokat a partnereket, akik az iskolában jelentkező, de nem feltétlenül csak az iskolában keletkező konfliktusok feloldásában szerepet vállalhatnak. Az erőszakos cselekmények olyan társadalmi jelenségek, amelyeket az iskola egyedül nem képes hatékonyan kezelni és sok esetben a konfliktus komolysága miatt a hatósági eszközök már nem elégségesek a helyzet hatékony megoldásához.

Ennek megfelelően a legjobb tanács, amit a pedagógusok felé ilyenkor meg lehet fogalmazni, hogy nem maradtak egyedül, mert mindig van segítség. A helyi együttműködést tehát el kell kezdeni kiépíteni és fáradtságos munkával működtetni. A szakemberek sokat segíthetnek a tanároknak felismerni az erőszak első jeleit, és megfelelő alternatívát tudnak biztosítani számukra a helyzetek szakszerű kezelésére. A pedagógusoknak pedig merniük kell segítséget kérni, mert az nem a munkájukban elszenvedett kudarc beismerése, hanem a megoldáshoz vezető út első lépése. Bizonyos esetekben segítséget nyújthat a tanuló komplex neurológiai és pszichés vizsgálata is.

Hivatalunk eszközei nem megfelelőek az így keletkezett jogsértések orvoslásához, mivel a kezdeményezésünk vagy ajánlásunk címzettje mindig az oktatási intézmény, illetve a fenntartó, nem pedig az állampolgár. Megítélésünk szerint az ilyen típusú ügyekben megoldást az intézmények és a civil szervezetek együttműködése jelenthet. Az iskolában történő erőszakos cselekmények oka gyakran külső körülmény, ezért a különböző intézkedések – különösen a megelőzés – akkor lehetnek sikeresek, ha a helyi közösség szervezetei együttműködnek. Az erőszaknak jelentős társadalmi kára van, ezért a megelőzésnek célul kell kitűznie az erőszakos cselekmények visszaszorítását. Az együttműködésben lehetséges partnerek lehetnek a gyermekpszichológus, a rendőrség fiatalokúakkal foglalkozó szakértője, az ügyész, a börtönparancsnok, a kriminológus, a családsegítő, a gyermekjóléti szolgálatok munkatársai, a nevelési tanácsadó, a helyi önkormányzat oktatási bizottságának tagja vagy a jogvédő civil szervezetek önkéntesei. A felsorolt szakemberek eszközeit kell a pedagógus szolgálatába állítani.

Fontosnak tartjuk, hogy az iskolai agresszióval kapcsolatos problémák megoldásába bevonásra kerüljenek az oktatásügyi alternatív vitarendezésben, konfliktuskezelésben, közvetítésben és szakmai tanácsadásban jártas civil szervezetek, az Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat, a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, a Partners Hungary Alapítvány. Ezen probléma kezelésére irányuló kezdeményezés a Fővárosi Önkormányzat által létrehozott Fővárosi Bűnmegelőzési Konceptió, amely az iskolai erőszak kapcsán a megelőzésre, valamint az érintett szervek együttműködésére helyezi a hangsúlyt. Ennek keretében hívták életre a Biztonságos Iskola Programot.

A hozzánk forduló intézményvezetőket a fentiek mellett arról is tájékoztattuk, hogy amennyiben megítélésük szerint a tanuló cselekménye bűncselekményt is megvalósít, fordulhatnak a rendőrséghez.

A probléma az elmúlt évben különös hangsúlyt kapott, ugyanis a helyzet feltérképezése érdekében 2009-ben zajlott le „Iskolai veszélyek” című átfogó vizsgálatunk. A kutatás eredményeit összegző beszámolómat közzétettük hivatalunk honlapján. (www.oktbiztos.hu) Természetesen a kutatás nem fogja egy csapásra megoldani a problémát, de ilyen megoldás egyébként sem létezik. Meggyőződésünk azonban, hogy a helyi összefogás teremtheti meg annak az esélyét, hogy találjunk összetett, ugyanakkor jó megoldásokat a kérdéskör kezelésére. Be kell látni ugyanis, hogy együttműködés hiányában minden gyermekkel foglalkozó szakember magára marad, és nem tud időben intézkedni a helyzet békés feloldására. Az erőszaknak komoly ára van. A megátalkodott fiatalokat börtönbe küldhetjük, de a problémát elhárító, együttműködést nélkülöző megoldásunk visszahull a társadalomra, hiszen évek múlva az ilyen sorsú fiatalok jelentős része segélyért fog sorba állni, vagy újra a bűnözés útjára lép. Nincs tehát más választásunk, mert egy demokratikus környezetben – ahol a jog uralma érvényesül – az együttműködésnek nincs alternatívája.

A fentiekben ismertetett esetek is mutatják, hogy az oktatás szereplői közül az intézményvezetők, illetve a pedagógusok jellemzően tájékoztatást, illetve tanácsokat vártak tőlünk a tanulói erőszakos cselekmények megfelelő kezeléséhez. Az iskolai agresszió áldozataivá váló gyermekek szülei részéről elsősorban vizsgálatunkat kérő megkezesések érkeztek.

Egy szülő fordult hozzánk a következő ügyben kérve segítségünket. Leányát az iskolában néhány társnője bevonszolta a mosdóba, majd az ajtó bezárása után ütlelni kezdték, a kövezetre tepertek és azon vonszolták. Mindezt mobil telefontal felvették, és a videó anyagot az internetre kísérő szöveggel feltették.

Az igazgató a következőkről tájékoztatott minket. A panaszos leányával történt sajnálatos eseményeket követően az iskolába hívta az érintett tanulókat és azok szüleit, hogy jelenlétükben tisztázzák a történeteket. A tanulók és a jelen lévő szülő bocsánatot kértek a bántalmazott kislánytól. A tanulók a tagintézmény-vezető döntése alapján igazgatói figyelmeztetést kaptak, továbbá egyikük büntetésként meghatározott ideig nem vehetett részt az iskolai rendezvényeken.

Ezt követően a szülők további panasszal éltek az intézmény felé, valamint az ügyészség felé is. Ezért a tagintézmény-vezető értesítette a jegyzőt és a Körzeti Családsegítő és Gyermekjóléti szolgálatot, ahol esetkonferenciát tartottak az ügyben. Az édesanya azonban végül arról tájékozta az intézményt, hogy belátta, gyermekének nem tesz jót a „feljelentések és kihallgatások sorozata”.

Az ügyben a következőket állapítottuk meg. A közoktatási törvény 10. § (2) bekezdése kimondja, hogy a gyermek, illetve a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vehető alá testi fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak. A fentiekre tekintette a tanuló ellen elkövetett cselekmények okozhatták az emberi méltóság sérelmét. Ugyanakkor megítélésünk szerint az intézmény megtette a szükséges intézkedéseket a jogsérelem orvoslása érdekében. Annak eldöntése, hogy egy adott kötelességszegő magatartás milyen következményekkel jár, a nevelőtestület, illetve az intézményvezető hatáskörébe tartozik. Mivel a tagintézmény-vezető az esetet kivizsgálta, saját hatáskörében fegyelmező intézkedéseket alkalmazott, így kezdeményezést nem fogalmaztunk meg felé. Kezdeményezés megfogalmazása nélkül tájékoztattuk azonban az intézmény vezetőjét a fentiekben kifejtett álláspontunkról, és arra kértük az intézményvezetőt, hogy az iskolában fordítsanak fokozott figyelmet az emberi méltóság tiszteletben tartására, a fizikai bántalmazás megakadályozására.

Az ügy részletes kivizsgálására, valamint annak eldöntésére, hogy az oktatási jogok megsértésén túlmenően történt-e bűncselekmény, az ügyészség előtt indult eljárásban kerülhetett sor. A fentiekre tekintettel az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-64/2009.)

Az iskolai agresszió növekedése, az iskolai bűncselekmények növekvő száma is oka annak, hogy egyre több olyan megkeresés érkezik hozzánk, amelyben intézményvezetők, pedagógusok a fokozott ellenőrzés lehetőségéről, jogszerű módozatairól érdeklődnek. Az intézmények oldaláról megoldási lehetőségként leggyakrabban a térfigyelő kamerák, az elektronikus beléptető rendszer, biztonsági őrszolgálat bevezetése, alkoholszonda, drogteszt alkalmazása, a tanulók szekrényeinek, táskáinak átvizsgálása merül fel. A fenti módszereknek azonban nem mindegyike kínál jogszerű megoldást.

Egy iskola igazgatóhelyettese azzal kapcsolatban kérte állásfoglalásunkat, hogy a növekvő iskolai agresszió miatt van-e lehetőségük térfigyelő kamerák, beléptető rendszer, illetve biztonsági őrszolgálat bevezetésére. Az intézményben több alkalommal jelezték a tanulók, hogy egyes diákok késekkel járnak iskolába, gyakran fordul elő iskolai verekedés, jelen van az alkohol- és drogfogyasztás, továbbá a megerősített portaszolgálat ellenére idegenek jutnak be az iskolába.

A nevelési-oktatási intézményekben működtetendő térfigyelő rendszerrel kapcsolatban alábbiakról tájékoztattuk a beadványozót. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 2. § 1. pontjában foglaltak alapján személyes adatnak minősül bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt – közvetlenül vagy közvetve – név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet.

Az adatvédelmi törvény 2. § 9. pontjában foglaltak szerint adatkezelésnek minősül az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és

megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is.

Fentiekből következik, hogy a térfigyelő rendszer alkalmazása, működtetése adatkezelésnek minősül. Az adatvédelmi törvény 3. § (1) bekezdésében foglaltak szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete elrendeli. Az adatvédelmi törvény 5. §-ában foglaltak alapján személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

A térfigyelő kamerák által készített és közvetített felvételek – amennyiben azon a személyek felismerhetők, azonosíthatók – személyes adatot tartalmaznak, ezért az ilyen berendezések működtetése adatkezelésnek minősül. Az adatvédelmi törvény 3. § (1) bekezdésében foglaltak szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete elrendeli. Az oktatási intézményben kamerák elhelyezésére törvény felhatalmazást nem ad – mivel a hatályos magyar jogban törvény csak kevés szervezetet jogosít fel arra, hogy ilyen kamerákat üzemeltessenek (pl. rendőrséget, közterület felügyeletet, sportrendezvények szervezőit) –, az érintettek hozzájárulásának beszerzése pedig a gyakorlatban nem megvalósítható, hiszen ebben az esetben az iskolában megforduló összes személy (tanulók, szülők, pedagógusok, iskolai alkalmazottak stb.) hozzájárulása szükséges lenne. A hozzájárulást képviselőre jogosult, néhány fős tanács (pl. szülőtanács) beleegyezése nem pótolhatja.

Hivatalunk véleménye azonos az adatvédelmi biztos által hasonló ügyekben kialakított állásponttal. Az adatvédelmi biztos a megfigyelés, adatgyűjtés céljából üzemeltetett képfelvevő, képrögzítő berendezésekkel kapcsolatos ajánlása is tartalmazza a következőket: A felvételek rögzítése adatvédelmi problémákat vet fel, hiszen a megfigyelt eseményeket, és ezzel egyes személyek adott helyen való jelenlétét, magatartását, tevékenységét – azonosítható, és a későbbiekben visszakereshető módon – rögzítik, tárolják. Személyes adatokat is tartalmazó felvételek rögzítése és meghatározott ideig történő tárolása azonban csak az adatvédelmi törvényben szabályozott esetekben és módon jogszerű.

Az adatvédelmi törvény 5. §-ában foglaltak alapján személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

Az adatvédelmi törvény 4. §-ában foglaltak szerint a személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – ha törvény kivételt nem tesz – az adatkezeléshez fűződő más érdekek nem sérthetik. Az adatvédelmi biztos szerint az üzleti, vagy a biztonsági érdekek érvényesítése a képfelvevő, képrögzítő berendezések használata során az Alkotmány által biztosított emberi jog sérelmével valósul meg. Az érintettek személyes adatainak védelméhez való jogát sértő felvétel készítését ezért – törvényi felhatalmazás hiányában – ilyen érdekek nem tehetik indokolttá.

Az adatvédelmi törvényen kívül a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 80. § (1) bekezdése tartalmaz ezzel kapcsolatos rendelkezést, mely szerint a személyhez fűződő jogok megsértését jelenti a más képmásával vagy hangfelvételével kapcsolatos bármiféle visszaélés.

A fentiek alapján nem tartjuk jogszerűnek megfigyelő kamerák elhelyezését az iskola folyosóján. Álláspontunk szerint az iskola bejáratánál lehetne elhelyezni olyan kamerát, amely a képet nem rögzíti, hanem az általa közvetített képet közvetlenül egy monitoron keresztül lehet figyelemmel kísérni. Ez gyakorlatilag egy személyes megfigyelést helyettesítő technikai berendezés, bár több is annál, mivel a technika segítségével (pl. ráközelítés) szélesebb körű megfigyelést

tesz lehetővé, mint a személyes jelenlét. Ebben az esetben is – az adatvédelmi törvényben foglaltak szerint – tájékoztatni kell az érintetteket a megfigyelés tényéről és annak módjáról. Az adatvédelmi törvény 6. §-a alapján az érintettel az adat felvétele előtt közölni kell, hogy az adatszolgáltatás önkéntes vagy kötelező. Az érintettet – egyértelműen és részletesen – tájékoztatni kell az adatai kezelésével kapcsolatos minden tényről, így különösen az adatkezelés céljáról és jogalapjáról, az adatkezelésre és az adatfeldolgozásra jogosult személyéről, az adatkezelés időtartamáról, illetve arról, hogy kik ismerhetik meg az adatokat. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az érintett adatkezeléssel kapcsolatos jogaira és jogorvoslati lehetőségeire is. Biztosítani kell tehát, hogy a kamera ne titkos megfigyelő eszközként, hanem az ellenőrzése jogosult jelenlétének helyettesítőjeként szolgáljon, ezért jól láthatóan kell elhelyezni és egyéb úton is fel kell hívni az érintettek figyelmét a jelenlétére.

A megoldási lehetőségek között a beadványozó említette a biztonsági őrszolgálat bevezetésének lehetőségét is. Álláspontunk szerint ennek nincs akadálya, de a biztonsági őr intézkedési lehetőségei a jogszabályok által szabályozottak. Az igazgatóhelyettes azt a kérdést is megfogalmazta, hogy a biztonsági őr átvizsgálhatja-e a tanulók csomagját, ruházatát. A közoktatási intézménynek köteles felügyeletet biztosítani a kiskorú tanulók felett, és ennek keretében óvnia kell azok testi épségét, egészségét, vigyáznia kell értékeikre, gondoskodnia kell a tanulók erkölcsi védelméről. Ez azonban nem jelenti azt, hogy amennyiben az iskolában szabálysértés vagy akár bűncselekmény történik, a pedagógusnak, biztonsági őrnek joga lenne átvizsgálni a tanulók ruházatát, illetőleg csomagjait. A magánszférához való jog ugyanis minden embert megillető alapjog. A tanuló által elkövetett bűncselekmény vagy szabálysértés alapos gyanúja sem függesztheti fel e jogot, csak a jogszabályban erre feljogosított hatóságok tehetik meg, hogy a tanuló személyes holmiját átvizsgálják, és azok is csak az erre irányadó garanciális eljárási szabályok betartása mellett. Fegyelmi hatóságként az iskola által megbízott személyek a tényállás pontos megállapítása érdekében a közoktatási törvényben felsorolt cselekményeket alkalmazhatják (például egyéni vagy közös meghallgatás, tárgyalás, bizonyítási eszközök beszerzése és értékelése a tanuló együttműködésével), de ebben a körben sem kerülhet sor arra, hogy a tanár vagy a biztonsági őr átvizsgálja a tanuló ruházatát, csomagját. Kizárólag abban a néhány, törvény által szabályozott szűk körben (például jogos védelem, végszükség) van lehetőség ideiglenesen, arányosan és a szükséges mértékben korlátozni a tanuló jogait, ha mások személye, javai vagy a közérdek sérül, illetve közvetlen veszélyben van. Bűncselekmény gyanúja esetén az intézménynek lehetősége van a megfelelő – fegyelmi, szabálysértési vagy büntető – eljárás kezdeményezésére, amelyben a jogszabályban arra feljogosított szervek alkalmazhatják a megfelelő intézkedéseket. (K-OJOGB-220/2009.)

Tapasztalataink szerint egyre szaporodik azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a szülők azt sérelmezik, hogy ételallergiás gyermekük számára a nevelési-oktatási intézmény nem tudja a megfelelő étkezést biztosítani. A közoktatási törvény 10. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a gyermeknek joga, hogy nevelési intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék. Ez az első jogosultság, amelyet a közoktatási törvény a gyermek, a tanuló számára nevesít. A törvény 41. § (5) bekezdésében foglaltak alapján a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A gyermek jogainak tiszteletben tartása és védelme nem merülhet ki abban, hogy tartózkodni kell a megsértésüktől, hanem gondoskodni kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről is. Álláspontunk szerint az egészségügyi problémákkal küszködő gyermekek, illetve tanulók óvodai, iskolai ellátása járhat a pedagógusok számára olyan többletfeladatokkal, amelyekről a gyermekek egészségi állapotának

megőrzése érdekében kötelesek gondoskodni.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 41. §-a szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni. A jogszabály 146. §-a értelmében a gyermekek napközbeni ellátása keretében biztosított gyermekétkeztetés szabályait kell alkalmazni az óvodában, az általános iskolai menzai ellátás, továbbá - ha külön jogszabály másképpen nem rendelkezik - középfokú iskolai menzai ellátás keretében nyújtott étkeztetésre. A fent említettek alapján, ha az iskola biztosítja minden gyermek számára az étkeztetést, akkor csupán az élelmiszerallergiára hivatkozva azt nem tagadhatja meg, és biztosítani kell a speciális étrend szerinti ellátást is. (K-OJOGB-456/2009.)

Szülők fordultak hozzánk, akiknek gyermekei ugyanazon önkormányzat által fenntartott óvodába jártak. Mindkét gyermek tejcukorérzékeny, diétás étkezésre az óvodában azonban nem volt lehetőség. Ezért csak reggeli után tudták bevinni őket az óvodába, és ebéd előtt értük kellett menniük. A szülők emiatt nem tudtak munkát vállalni. Felmerült az is, hogy az el nem fogyasztott étkezés térítési díjának 50 %-át ki kell fizetni. A fenntartó a problémát nem orvosolta, pedig nemcsak az óvodában, hanem az iskolában is hasonló volt a helyzet, ahol az egyik szülő nagyobbik - szintén tejcukorérzékeny - gyermeke tanul.

Az ügyben megkerestük a település polgármesterét, aki válaszában előadta, hogy eddig a táplálékallergiás gyermekek ellátását a szülők együttműködésével oldották meg oly módon, hogy a gyermekeknek megfelelő étkezést a szülő biztosította. Levelében azt is jelezte, hogy felmérést végzett a közoktatási intézményekben a probléma megoldása érdekében.

Álláspontunk szerint az egészségügyi problémákkal küszködő gyermekek, illetve tanulók óvodai, iskolai ellátása járhat a pedagógusok számára olyan többletfeladatokkal, amelyekről a gyermekek egészségi állapotának megőrzése érdekében kötelesek gondoskodni. A közoktatási törvény 10. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a gyermeknek joga, hogy nevelési intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék. Ez az első jogosultság, amelyet a közoktatási törvény a gyermek, a tanuló számára nevesít. A törvény 41. § (5) bekezdésében foglaltak alapján a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábizott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A gyermek jogainak tiszteletben tartása és védelme nem merülhet ki abban, hogy tartózkodni kell a megsértésüktől, hanem gondoskodni kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről is.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 41. §-a szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni. A jogszabály 146. §-a értelmében a gyermekek napközbeni ellátása keretében biztosított gyermekétkeztetés szabályait kell alkalmazni az óvodában, az általános iskolai menzai ellátás, továbbá - ha külön jogszabály másképpen nem rendelkezik - középfokú iskolai menzai ellátás keretében nyújtott étkeztetésre. A fent említettek alapján, ha az iskola biztosítja minden gyermek számára az étkeztetést, akkor csupán az élelmiszerallergiára hivatkozva azt nem tagadhatja meg, és biztosítani kell a speciális étrend szerinti ellátást is.

Válaszlevelében a polgármester tájékoztatott arról, hogy amennyiben a városukban kialakított gyakorlatban változtatási igény jelentkezik, úgy a szolgáltató cégnél a speciális ellátás biztosítását fogják kezdeményezni. Mivel a település polgármestere ily módon együttműködési szándékáról biztosított, kezdeményezés megfogalmazása nélkül arra kértük, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a szolgáltató céggel történő kapcsolatfelvétel és a szolgáltatás módosítása érdekében.

Megítélésünk szerint ugyanis így lehetőség nyílhatott arra, hogy minden gyermek, tanuló, akinek egészsége érdekében szüksége rá, megkaphassa a speciális ételeket akkor is, ha szülő nem kívánja saját étrend szállításával biztosítani azt.

A polgármester tájékoztatta hivatalunkat arról, hogy az önkormányzat közbeszerzési eljárást folytatott le. Az ajánlati felhívásban szerepelt igény esetén külön csomagolt diétás menü biztosítása, amelyet a nyertes cég vállalt. Így orvosi szakvélemény bemutatásával minden érintett szülő igényelheti a diétás menü kiszállítását gyermeke részére. A fenntartói intézkedésre tekintettel az ügyeket lezártuk. (K-OJOB-240/2009., K-OJOGB-250/2009.)

A közoktatási törvény 41. § (5) bekezdése értelmében a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről. A törvény az értelmező rendelkezések között definiálja a felügyelet fogalmát. Eszerint a felügyelet: a gyermek, tanuló testi épségének megővéséről és erkölcsi védelméről történő gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a nevelési, illetve a pedagógiai program részeként tartott kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt. A fentiekből azonban nem következik, hogy a felügyeleti kötelezettség alapján, az iskola tanítási időn túl szankciós jelleggel, vagy akár tanítási időben, de a szülő akarata ellenére bent tarthatja tanulóit az intézményben.

Egy diák többek között azzal kapcsolatban kérte állásfoglalásunkat, hogy az iskola benntarthatja-e a diákot tanítási időn kívül is. A beadványozót az alábbiakról tájékoztattuk. Az Alkotmány 55. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog mindenkit megillető emberi jog, amelyet Magyarországon az Alkotmány mellett azok az emberi jogi tárgyú nemzetközi egyezmények is kimondanak, amelyek a magyar jogrendszer részét képezik, mivel a belső jogot ezekkel összhangban kell értelmezni. Az Alkotmány alapján senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. A személyi szabadság alkotmányos alapjoga tehát nem abszolút jog, mivel törvény – leggyakrabban büntető jogszabály – az Alkotmány megengedő rendelkezése folytán korlátozhatja. A személyi szabadsághoz való jog korlátozásának az olyan intézkedések minősülnek, amelyek az egyént cselekvési és mozgásszabadságában egyidejűleg, meghatározott ideig bizonyos fokban gátolják. Az érintettnek a szabadságelvonás időtartama alatt a kijelölt helyen kell tartózkodnia, speciális szabályokhoz kell alkalmazkodnia, és tűrnie kell magatartásának erre feljogosított személyek által történő felügyeletét. Az egyes korlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmányszerűnek, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos.

A fenti szabályok alapján kimondható, hogy a nevelési-oktatási intézmény a tanulót tanítási időn kívül szankciós jelleggel csak törvényi felhatalmazás alapján tarthatná benn az iskolában, azonban erre a közoktatásra vonatkozó jogszabályok nem adnak lehetőséget. Azonban, ha a szülő ezt kifejezetten, írásban kéri, úgy ez a törvényi felhatalmazás adottá válhat, tekintettel arra, hogy a szülő szülői felügyeleti joggal rendelkezik gyermeke felett, amelybe az is beletartozik, hogy meghatározza, hogy a gyermek hol tartózkodik.

A fenti érvelésből más oldalról az is következik, hogy amennyiben a szülő írásban kérte, hogy a tanuló – akár tanítási időben is – távozhasson az iskolából, akkor ennek a kérésnek az iskolának eleget kell tennie. Azonban hiányzásként regisztrálhatja a távozást, és a hiányzás következményeivel is számolnia kell a tanulónak, illetve szülőjének. (K-OJOGB-437/2009.)

A személyi szabadságjogok témakörében az elmúlt évben érkezett hozzánk olyan beadvány is, amelyben tanulók iskolai vallásgyakorlásával kapcsolatosan érdeklődtek.

Egy beadványozó, aki egy egyházközség képviselőjében fordult hozzánk, az iskolai étkezés során történő vallásgyakorlással kapcsolatban kért tájékoztatást. Kérdése arra irányult, hogy közétkeztetés során a pedagógus eltilthatja-e a vallásos tanulókat attól, hogy étkezés előtt és után kezesztet vessenek.

A kérdéskörrel többek között az Alkotmány és a közoktatási törvény foglalkozik. De külön említésre méltó még az Alkotmánybíróság 4/1993. (II. 12.) AB határozata, amely a vallásszabadság kérdéseivel kapcsolatban tartalmaz elvi jelentőségű megállapításokat.

Az Alkotmány 60. §-a deklarálja, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa. A Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik.

A fent említett 4/1993. (II. 12.) AB határozat a kérdéskörrel kapcsolatban olyan elvi jelentőségű és azóta is meghatározó jogértelmezést tartalmaz, amelyet fontosnak tartottunk idézni:

„Az emberi méltósághoz való jog, mint „általános személyiségi jog” magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogot. A vallás az emberi minőség része, a vallásszabadság biztosítása a személyiség szabad kibontakozásához való jog érvényesülésének feltétele. Maga az emberi személyiség a jog számára érinthetetlen, a jognak a külső feltételek biztosításával kell segítenie az autonómia minél teljesebb kitöltését. A vallásszabadságra a jog akkor képes hatást gyakorolni, ha a belső meggyőződés megnyilvánul, ez a megnyilvánulás a vallás gyakorlása.

Az állam fent vázolt helyzetéből következik semlegessége, sőt az állam vallási semlegességét kifejezetten elő is írja és garantálja az Alkotmány 60. § (3) bekezdése, amely szerint a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik. Az egyház elválasztása az államtól azonban semmilyen befolyással nincs az államnak arra a kötelességére, hogy az Alkotmány 60. §-a alapján a pozitív és a negatív vallásszabadságot (a meggyőződés kinyilvánításához, illetve annak mellőzéséhez való jogot) megkülönböztetés nélkül kell biztosítania. A pozitív és a negatív vallásszabadság egyenrangú: az állam egyiket sem tekintheti alapesetnek, amelyhez képest a másik kivétel. Abból, hogy az állam maga semleges, nem a negatív vallásszabadság, s még kevésbé a vallási közömbösség támogatása következik. Az állam megszegi a vallásszabadság jogából rá háruló kötelezettségét, ha nem azon munkálkodik, hogy mindenki számára a tudatos választás legyen lehetséges.

Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére a vallásszabadsággal kapcsolatban sem merül ki abban, hogy tartózkodik az egyéni jogok megsértésétől, hanem gondoskodnia kell a vallásszabadság érvényesüléséhez szükséges feltételekről.

Az állam semlegessége a vallásszabadsághoz való joggal kapcsolatban nem tétlenséget jelent. Az államnak egyrészt kötelessége, hogy a vallásos meggyőződés kinyilvánítása, tanítása és az életvitelben való követése, az egyházak működése, s ugyanígy a vallás elutasítása, továbbá a vallási meggyőződésről való hallgatás számára olyan teret biztosítson, amelyben a különböző felfogások szabadon képződhetnek és fejlődhetnek, s ezen keresztül lehetővé teszik az egyéni meggyőződés szabad kialakítását. Másrészt adott esetben gondoskodnia kell más alapvető jogok védelméről a vallásszabadsággal szemben is. Végül magára a vallásszabadság jogára vonatkozó pozitív szabályozásra is szükség lehet. Az államnak szabályozott kompromisszumot kell létrehoznia ott, ahol eleve az állami szabályozás hoz létre olyan helyzetet, amelyben a vallás és a vallástalanság szabadsága egymást kölcsönösen korlátozza. Ilyen „tér” például a kötelező iskolai oktatás.

Az államnak vallási kérdésekben semlegesnek kell lennie. Ezért az állami iskolának szintén semlegesnek kell lennie. Az állam ugyanis ezekkel a mindenki számára nyitva álló iskolákkal valósítja meg a művelődéshez való jogot, és biztosítja az iskolakötelezettség feltételét. A semlegesség azt követeli meg, hogy iskolái tantervét, szervezetét és felügyeletét az állam úgy alakítsa ki, hogy a tanulóknak a vallási, illetve világnézeti információkat és ismereteket tárgyilagosan, kritikusan és pluralista módon közvetítsék. Az erre vonatkozó szervezeti megoldások akkor alkotmányosak, ha elvileg képesek biztosítani a társadalomban meglévő vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghú kifejezésre jutását. A semleges állami iskola tehát nem lehet elkötelezett egyetlen vallás vagy világnézet mellett sem, hanem a szabad és megalapozott választás lehetőségét kell nyújtania. A világnézeti ismeretek teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és tárgyilagos tanításának az iskola működése egészében kell megvalósulnia.

Fontos azonban kiemelni, hogy a tárgyilagos tanítás esetén az állam nem kényszeríthet egyetlen tanárt sem arra, hogy saját meggyőződését elhallgassa.”

A fentebb vázolt jogszabályok és elvi jelentőségű iránymutatások visszaköszönnék a közoktatási törvény vonatkozó paragrafusában is. A törvény a gyermekek jogai között külön kiemeli vallásszabadsághoz való jogot. A jogszabály 11. § (1) bekezdésének h) pontja értelmében a tanuló joga különösen, hogy vallási, világnézeti vagy más meggyőződését, nemzeti vagy etnikai önazonosságát tiszteletben tartsák, és azt kifejezésre juttassa, feltéve, hogy e jogának gyakorlása nem ütközik jogszabályba, nem sérti másoknak ezt a jogát, és nem korlátozza a társai tanuláshoz való jogának gyakorlását.

A fentiek értelmében álláspontunk szerint az étkezés előtti és utáni keresztvetés a pozitív vallásgyakorlás része. Az állam az Alkotmányban deklarálja a vallásszabadságot, és a vallás szabad megvallását védeni rendeli. A közoktatási törvény is külön nevesített jogként említi a vallási meggyőződés kifejezésének szabadságát. Mivel az étkezés előtti és utáni keresztvetés jogszabályba nem ütközik, nem sérti mások vallási, világnézeti vagy más meggyőződésének megvallását, illetve nem korlátozza más tanulók tanuláshoz való jogát, ezért a pedagógusoknak nincs arra lehetősége, hogy ettől a tanulót eltiltsák. A pedagógus ilyen jellegű cselekménye súlyosan sértené a tanulónak az Alkotmányban és közoktatási törvényben garantált vallásszabadságát. (K-OJOGB-829/2009.)

Minden évben visszatérő kérdéskör, hogy az iskola hogyan szabályozhatja a tanulók külső megjelenését. A beadványokból megállapítható, hogy számos iskola helyi szabályzata tartalmaz ezzel kapcsolatos, nem jogszerű korlátozást: hajviselettel, ékszerrel, öltözködéssel kapcsolatos tiltó rendelkezéseket. A közoktatási törvény 40. § (7) bekezdése értelmében az iskola házirendje állapítja meg a jogszabályban meghatározott tanulói jogok és köteleességek gyakorlásával, az iskolai tanulói munkarenddel, a tanórai és tanórán kívüli foglalkozások rendjével, az iskola helyiségei és az iskolához tartozó területek használatával kapcsolatos szabályokat. A házirend tehát tartalmazhat a diákok köteleességeiről szóló fejezetet. E fejezet rendelkezései azonban csak a jogszabályokban előírt köteleességeket részletezhetik, azok teljesítésének módját határozhatják meg. Nincs arra lehetőség, hogy a jogszabályokban rögzített köteleességeken túl az iskola házirendje további tanulói köteleességeket írjon elő.

A beadványozókat a következőkről tájékoztattuk. A megjelenés, az öltözködés, a külső megválasztása az ember önrendelkezési jogához tartozik. Ez az Alkotmányban biztosított alapjog a szabadságjogok körébe tartozik. Lényege, hogy az emberi személyiség szabad kibontakozásának jogát biztosítja, ugyanakkor a legtöbb alapjoghoz hasonlóan,

ez az alapjog sem korlátozhatatlan. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Ennek alapján tehát az alapjog korlátozása csak törvényben történhet. A közoktatási intézményekben folyó élet speciális viszonyait törvényi szinten a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatási törvény) szabályozza. Az iskola világában érintett alapjogok korlátozására vonatkozó rendelkezések tehát nagyrészt itt találhatók.

A közoktatási törvény diákok külső megjelenésével, öltözködésével kapcsolatos előírásainak alapja az, hogy a közoktatási intézmény köteles felügyeletet biztosítani a kiskorú tanulók felett, és ennek keretében óvnia kell azok testi épségét, egészségét, vigyáznia kell értékeikre, gondoskodnia kell a tanulók erkölcsi védelméről. Mindebből következik, hogy a külső megjelenéssel, öltözködéssel kapcsolatos iskolai előírások kizárólag e cél érdekében születhetnek, hiszen, ha nem ezt a célt szolgálnák, akkor törvényi felhatalmazás nélkül, indokolatlanul korlátoznák a tanulók önrendelkezési jogát. Ezek alapján az iskola saját belső normáiban (pl. pedagógiai program, házirend) csak a törvényi korlátozás kifejtését, konkretizálását végezheti el, új indokokat nem alkothat.

Az oktatás világában azok a külső megjelenésre, öltözködésre vonatkozó iskolai előírások jogszerűek, amelyek a tanuló testi épségét kívánják megőrizni. Ilyen előírás lehet például, hogy bizonyos ékszerek nem hordhatók testnevelés órán, mert balesetveszélyesek; vagy az az előírás, hogy műhelygyakorlatokon védőöltözetet kell használni. Szakképzés során természetesen a munkavédelmi, illetve higiéniai előírások betartatása is jogszerű, hiszen ezek a szabályok nem is csak a tanulókra vonatkoznak, hanem mindenkire, aki az adott jellegű tevékenységgel foglalkozik. Jogszerűek továbbá azok az előírások is, amelyek nem feltétlenül a testi épséget, hanem a tanuló ruháját hivatottak védeni, ezek sok esetben nem is különíthetők el a balesetvédelmi előírásoktól.

Nem jogszerű azonban az az előírás, amely csak azért ír elő a külső megjelenésre, öltözködésre vonatkozó szabályokat, hogy ezzel „egyenműsítse” a tanulókat, hiszen nincs olyan törvényes cél, amely ezt megkövetelné. Szintén jogszerűtlen, ha az öltözködési szabályoknak mögöttes fegyelmezési célja van. A közoktatási intézményben történő fegyelmezésnek a közoktatási törvényben rögzített más eszközökkel kell történnie. Az iskolai házirend szabályai a közoktatási törvény felhatalmazása alapján kötelező erejűek, azok megszegése hátrányos következményekkel jár mindazokra nézve, akikre a házirend vonatkozik. Esztétikai követelményeknek, ízlésbeli elvárásoknak való meg nem felelés azonban álláspontunk szerint nem vonhat maga után hátrányos következményeket: fegyelmező intézkedéseket vagy súlyosabb esetben fegyelmi büntetést.

A tanulók külső megjelenésére, viseletére vonatkozó kérdésekbe az iskola nem avatkozhat be, ez a tanulók személyiségi jogainak csorbítása lenne. Így ugyancsak jogszerűtlen, ha az öltözködési szabályok célja esztétikai követelmények, ízlésbeli elvárások

kikényszerítése. A fentiek értelmében sem a házirend, sem a pedagógus nem írhat elő jogszerűen az iskolában való megjelenés követelményeként hajviselettel, öltözködéssel kapcsolatos esztétikai elvárásokat. A pedagógus természetesen nevelési tevékenysége közben kifejezheti ezzel kapcsolatos rosszallását, megpróbálhatja meggyőzni a tanulót, ám kötelező érvénnyel, szankció kilátásba helyezésével nem hathat a tanuló életének ezen területére. Általánosságban elmondható, hogy ezen szabályokon az sem változtat, ha a vonatkozó szabályzatot a tanulók és a szülők is aláírták. (K-OJOGB-185/2009., K-OJOGB-437/2009., K-OJOGB-556/2009., K-OJOGB-835/2009.)

Szülők fordultak hozzánk az sérelmezve, hogy gyermekük az iskolában folyamatos zaklatásnak van kitéve hajviselete miatt. A tanuló az év eleji osztálykiránduláson sem vehetett részt ugyanezen okból - mivel az iskola szerint nem tartja be a házirendet -, és az angol tantárgy keretében szervezett több napos külföldi táborozásra sem mehet el. A szülők az intézmény döntésével szemben jogorvoslattal éltek az iskola fenntartójánál, azonban választ nem kaptak.

Az intézményvezető nyilatkozatában a következőkről tájékoztatott. Szó szerint nincs leírva az iskola házirendjében, hogy hány cm-es hajviselet felel meg egy sportiskolában, ennek ellenére - szubjektív megítélése miatt, hibás döntést hozva - a tanulót nem engedte el az osztálykirándulásra arra hivatkozással, hogy a gyermek haja túl hosszú. Azonban a tanuló felügyeletéről gondoskodtak. Az intézményvezető tájékoztatása szerint az angliai út eredetileg azért vált a tanuló számára lehetlenné, mert az a csoport az 5-7. évfolyamok ismeretére épített, és a nyári szünet idejére esett. Ezen okok miatt úgy gondolta, hogy nyolcadikos tanulókat nem visznek erre az útra. Azonban utólag ezt is biztosította a panaszosok gyermeke számára, és felajánlotta, hogy a gyermek a szülővel együtt vegyen részt a kiránduláson. Az intézményvezető nyilatkozott arról is, hogy az esetet a fenntartó kivizsgálta, és felhívta a figyelmét a jogszerű eljárásra, amit tudomásul vett. Az igazgató erre irányuló nyilatkozatát alátámasztotta a panaszosok által elküldött újabb beadvány is, amely tartalmazta - többek között - a fenntartó válaszát is.

A fentiekben ismertetett érvelés alapján megállapítottuk, hogy az ügyben jogsértés történt, az intézmény vezetője jogszerűtlenül korlátozta a tanuló önrendelkezési jogát. Azonban tekintettel arra, hogy a jogsértést elismerte és a szülők által sérelmezett helyzetet saját hatáskörében orvosolta, kezdeményezést az ügyben nem fogalmaztunk meg. Mindemellett felhívtuk az igazgató figyelmét arra, hogy vezetői hatáskörében gondoskodjon arról, hogy a jövőben a vonatkozó jogszabályi rendelkezések maradéktalanul érvényesüljenek. (K-OJOGB-79/2009.)

Az elmúlt évben is számos beadvány érkezett hozzánk a tanulók által az iskolába bevitt tárgyakkal kapcsolatban. A beadványozók 2009-ben is elsősorban az iskolai mobiltelefonok, illetőleg egyéb, a tanítás megzavarására alkalmas tárgyak iskolába való bevitelével és használatával, illetve a bevitel és a használat megtiltásával, korlátozásával kapcsolatosan érdeklődtek.

A hozzánk fordulókat a következőkről tájékoztattuk. Amennyiben a tanuló az iskolában magánál tart egy tárgyat, akkor tulajdonjogából eredő egyik részjogosítványát gyakorolja. A tulajdonhoz fűződő jog alkotmányos alapjog, amely korlátozása csak más alapjog érvényesülése érdekében, és az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében csak törvényben történhet. Ilyen törvényi korlátozást fogalmaz meg a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 40. § (8) bekezdése is, amely szerint a házirend előírhatja a

tanulók által az iskolába bevitt dolgok megőrzőben (öltözőben) való elhelyezését, illetve a bevitel bejelentését. A házirend a tanulói jogviszonyból származó jogok és kötelezettségek gyakorlásához, teljesítéséhez nem szükséges dolgok bevitelét megtilthatja, korlátozhatja vagy feltételhez kötheti. Ha az előírt szabályokat megszegik, a bekövetkezett kárért a nevelési-oktatási intézmény csak szándékos károkozás esetén felel.

Az említett korlátozás azonban nem jelent teljes körű, általános felhatalmazást. Fontos látni, hogy e jogszabályhely alapján az iskolák nem tilthatnak ki tetszőlegesen mindenféle, a tanuláshoz nem szükséges tárgyat. Annak a döntésnek, hogy valamit kitiltanak, ésszerűnek kell lennie, soha nem lehet önkényes. Általánosságban elmondható, hogy azok a tárgyak, amelyeket az emberek az adott helyre általában magukkal visznek, nem tilthatók ki, mert ez indokolatlanul széles mértékben korlátozná a tulajdonhoz fűződő alkotmányos alapjogot. Álláspontunk szerint napjainkban a mobiltelefon olyan használati eszköz, amelyet az emberek – így a tanulók is – rendszeresen hordanak, folyamatosan használnak, és maguknál tartanak szinte mindig.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a közoktatási intézmények házirendjükben generális jelleggel nem tilthatnak ki minden mobiltelefont, illetve általános jelleggel nem korlátozhatnak mindenféle mobiltelefon használatot, mint ahogyan nem tilthatják ki például az összes ékszert, discmant vagy mp3 lejátszót sem. A tanórán kívüli, az oktatási intézmény rendjét nem zavaró mobiltelefon használat általános jellegű korlátozása ugyanis túlzott mértékben korlátozná a tulajdonjogból eredő és a tulajdonost illető rendelkezési jogosultságot.

A tanulói jogviszonyból származó jogok és kötelezettségek gyakorlásához, teljesítéséhez nem szükséges dolgok bevitelének megtiltása, korlátozása vagy feltételhez kötése két jogkövetkezményében élesen elkülönülő csoportra bontható.

Egyrésztől kitilthatóak az olyan dolgok, amelyek valamely a jogszabályban előírt tanulói jogot sértenek, illetve nevesített tanulói kötelezettséggel ellentétesek. Például a tanulók egészségére, illetve testi épségére veszélyes dolognak az oktatási intézménybe való behozatalát megtilthatja az iskola házirendje. Egy ilyen dolognak az intézménybe való bevitele ugyanis többek között sérti a tanulóknak a közoktatási törvény 10. § (1) bekezdésében külön nevesített jogát, hogy a nevelési-oktatási intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék őket. Emellett a tanuló cselekményével megsérti a törvény 12. § (1) bekezdésében előírt kötelezettségét, hogy óvja saját és társai testi épségét. Ha a pedagógus ilyen tárgy behozatalát észleli, akkor azt természetesen elveheti a tanulótól, ami egyébként a törvény 19. § (7) bekezdéséből is adódik, miszerint a pedagógusnak kötelessége, hogy nevelő és oktató tevékenysége keretében gondoskodik a tanuló testi épségének megóvásáról. A fentiek értelmében tehát a pedagógus az egészségre, illetve a testi épségre veszélyes dolgokat a tanulótól elveheti és azokat a dolog jellegéből adódóan csak a szülőnek, illetve hatósági személynek adhatja ki. Továbbá

az ilyen esetekben, mivel a tanuló kötelességszegést követett el vele szemben fegyelmező intézkedés alkalmazása, illetve fegyelmi eljárás megindítása is indokolt lehet.

Ettől teljesen elkülönülő, másik esetkör, amikor az iskola a közoktatási törvény 40. § (8) bekezdése alapján azért tiltja ki vagy korlátozza, illetve köti feltételhez egy tárgynak az iskolába történő behozatalát, hogy ezzel saját kárfelelősségét csökkentse. Ha egy dolognak az iskolában történő birtoklása nem sért, illetve veszélyeztet törvényben nevesített jogot, illetve a pedagógus nem kapott törvényi felhatalmazást a tulajdonjog ilyen mértékű korlátozására, akkor a tárgyat a tanulótól nem veheti el, annak a tanórán kívüli, az oktatási intézmény rendjét nem zavaró használatát nem korlátozhatja.

Kiemelendő azonban, hogy ha egy dolognak az iskolában történő birtoklása nem sért, illetve veszélyeztet törvényben nevesített jogot, illetve a pedagógus nem kapott törvényi felhatalmazást a tulajdonjog ilyen mértékű korlátozására, akkor a tárgyat a tanulótól nem veheti el. A közoktatási törvény előbb említett (40. § (8) bekezdés) rendelkezése ugyanis csupán az intézmény kárfelelősségének mérséklésére hivatott. A jogszabály céljából következik, amennyiben a tanuló a házirend előírásának ellenére a tárgyat az iskolába beviszi, annak bevitelét nem jelenti be, illetve a dolgot nem kívánja a megőrzőben elhelyezni, attól még nem sújtható a dolog elvételével vagy bármely más fegyelmező intézkedéssel. Ilyen jellegű szabályozás ugyanis túlzott mértékben korlátozná a tulajdonjogból eredő és a tulajdonost illető rendelkezési jogosultságot. A törvény azért nevesíti külön a jogkövetkezményt, a kárfelelősségnek a szándékos károkozásra történő korlátozását, mert ebben az esetben csak ilyen szinten szeretné az alapjogot korlátozni.

Ennek megfelelően az intézmény házirendjében kitilthatóak például a feltűnően nagy értékű mobiltelefonok, csakúgy mint a nagy értékű ékszerek. Azonban, ha a pedagógus azt észleli, hogy a tanuló ennek a szabálynak a megszegésével tart magánál ilyen tárgyat, akkor a tanulótól nem veheti el a dolgot, a pedagógusnak csupán fel kell hívnia a gyermek figyelmét, ha a fenti szabályt nem tartja be, akkor a dologban keletkezett kárért az intézmény csak szándékos károkozás esetén felel. A pedagógus emellett felhívhatja a kiskorú tanuló törvényes képviselőjének a figyelmét, hogy a gyermeknél az iskolából kitiltott tárgyat láttak. Azonban a törvény csak a szülőt hatalmazza fel arra, hogy a kiskorú gyermek tulajdona felett rendelkezessen, ezért ha a szülő nem kívánta megakadályozni, hogy a gyermek az adott tárgyat az iskolába elvigye, ennek felülbírálatára a pedagógus nem jogosult.

Lényeges továbbá megemlíteni, a fentiek nem jelentik azt, hogy a tanulók ne lennének felelősségre vonhatók, ha tanórán nem a tananyaggal, hanem bármi mással, így a mobiltelefonjukkal – discmanjükkel, mp3 lejátszójukkal, stb. – foglalkoznak. A nevelési-oktatási intézményekben ugyanis a pedagógus joga és kötelezettsége, hogy a tanítás zavartalanságát biztosítsa. Ennek keretében, amennyiben a rend másképpen nem biztosítható, elveheti a tanulóktól azt a zavaró eszközt, amely megakadályozza, hogy a

tanuló vagy társai a tanulásra koncentrálhassanak. Ez az intézkedés a tulajdonjog jogszerű korlátozásának minősül. Figyelemmel kell lenni azonban a jogkorlátozás céljára. Mivel a cél az volt, hogy a tanuló ne mással, hanem az órai anyaggal foglalkozzon, a korlátozás – a dolog elvétele – is csak addig terjedhet, amíg ez a cél fennáll. Ez a gyakorlatban azt jelenti, mihelyt az órának vége, a cél megszűnt, a dolgot vissza kell adni, ilyenkor a pedagógus a tanuló tulajdonában lévő tárgyat nem tarthatja többé magánál. Amennyiben a tanuló mobiltelefonjával akadályozza a tanítást, tőle a mobiltelefon elvehető, azonban amikor a foglalkozásnak vége, a pedagógus köteles azonnal visszaadni a dolgot tulajdonosának. A pedagógus tehát jogszerűen nem zárhatja el a tanuló mobiltelefonját. Más szankcióval, úgymint fegyelmező intézkedésekkel és fegyelmi eljárással kell a tanulót a jogkövető magatartásra rábírn.

A tanulót ugyanis a dolog jogos birtokosának kell tekinteni, akit a Polgári Törvénykönyv szerint megillet a birtokvédelem azokkal szemben, akik őt birtokától jogalap nélkül megfosztják. A tanórát zavaró helyzet megszüntetése és a többi tanuló tanuláshoz való jogának védelme jogalapot biztosít a dolog elvételére. Azonban amint ez az állapot megszűnt (azaz a legkésőbb a tanóra végén) a pedagógus jogalap nélkül birtokolja a dolgot és a Polgári Törvénykönyv szerint köteles azt a birtoklásra jogosultnak, ebben az esetben a tanulónak kiadni. Amennyiben ezt nem teszi meg a pedagógus, rosszhiszemű birtokossá válik és felelős lesz minden olyan, a dolgot érintő kárért, ami a jogosultnál nem következett volna be. (K-OJOGB-185/2009., K-OJOGB-337/2009., K-OJB-437/2009., K-OJOGB-521/2009.)

Az elmúlt évben is több ügyben kellett tájékoztatást adnunk a pedagógusok titoktartási kötelezettségével kapcsolatos jogszabályi rendelkezésekről.

A közoktatási intézményekben történő adatkezelésre, így különösen a pedagógusi titoktartási kötelezettségre vonatkozó szabályozást a közoktatási törvény 2. számú melléklete tartalmazza. Ez alapján a pedagógust, a nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottat, továbbá azt, aki közreműködik a gyermek, tanuló felügyeletének az ellátásában hivatásánál fogva harmadik személyekkel szemben titoktartási kötelezettség terheli a gyermekkel, a tanulóval és családjával kapcsolatos minden olyan tény, adatot, információt illetően, amelyről a gyermekkel, tanulóval, szülővel való kapcsolattartás során szerzett tudomást. E kötelezettség független a foglalkoztatási jogviszony fennállásától, és annak megszűnése után, határidő nélkül fennmarad.

A gyermek, illetve a kiskorú tanuló szülőjével minden, a gyermekével összefüggő adat közölhető, kivéve, ha az adat közlése súlyosan sértené vagy veszélyeztetné a gyermek, tanuló érdekét. Az adat közlése akkor sérti vagy veszélyezteteti súlyosan a gyermek, tanuló érdekét, ha olyan körülményre (magatartásra, mulasztásra, állapotra) vonatkozik, amely a gyermek, tanuló testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza, és amelynek bekövetkezése szülői magatartásra, közrehatásra vezethető

vissza. A nagykorú tanuló szülőjével a közoktatási törvény 11. §-ának (6) bekezdésében meghatározott adat közölhető, vagyis ha a nagykorú tanuló önálló jövedelemmel nem rendelkezik, és a szülővel közös háztartásban él, a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony megszűnésével, a tanuló tanulmányi kötelezettségének teljesítésével és a fizetési kötelezettséggel járó iskolai, kollégiumi döntésekről a szülőt is értesíteni kell.

A titoktartási kötelezettség nem terjed ki a nevelőtestületi értekezleten a nevelőtestület tagjainak egymásközti, a gyermek, a tanuló fejlődésével, értékelésével, minősítésével összefüggő megbeszélésre. A titoktartási kötelezettség kiterjed mindazokra, akik részt vettek a nevelőtestület ülésén. A titoktartási kötelezettség alól kiskorú esetén a szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló írásban felmentést adhat.

A fent meghatározott titoktartási kötelezettség nem vonatkozik továbbá a gyermekek, tanulók adatainak a közoktatási törvény 2. számú mellékletében meghatározott nyilvántartására és továbbítására. A közoktatási intézmény a gyermekek, tanulók személyes adatait pedagógiai célból, pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs feladatok ellátása céljából, gyermek- és ifjúságvédelmi célból, iskola-egészségügyi célból, az e törvényben meghatározott nyilvántartások céljából, a célnak megfelelő mértékben, célhoz kötötten kezelhetik. A törvényben meghatározottakon túlmenően a közoktatási intézmény a gyermekkel, tanulóval kapcsolatban adatokat nem közölhet. (K-OJOGB-35/2009., K-OJOGB-106/2009., K-OJOGB-214-1/2009., K-OJOGB-369/2009.)

AZ OKTATÁSSAL KÖZVETLENÜL ÖSSZEFÜGGŐ JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Tanszabadságból eredő jogok

Az Alkotmány 70/F. és 70/G. §-a kimondja, hogy a Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot. Ezt a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg. A Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.

A 3. életévüket betöltött gyermekek bekerülnek a közoktatási intézményrendszerbe. A 2009-ben hivatalunkhoz érkezett ügyek azt mutatják, hogy akár óvodáról, akár általános iskoláról, akár középiskoláról beszélünk, az óvodai, iskolai felvétel sok esetben jelentett gondot a szülőknek. Az intézmény kiválasztása, a felvétel módja, az elutasítás mikéntje számos problémát vetett fel.

A közoktatási törvény a szülői jogok között rögzíti a szabad intézményválasztás jogát. A szülőt megilleti a nevelési, illetőleg nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztásának joga. A nevelési, nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztásának joga alapján gyermeke adottságainak, képességeinek, érdeklődésének, saját vallási, illetve világnézeti meggyőződésének, nemzeti vagy etnikai hovatartozásának megfelelően választhat óvodát, iskolát, kollégiumot. A szabad iskolaválasztás joga azonban a lehetőségek által körülhatárolt jogosultság, csak a lehetőségekhez mérten tudják a szülők gyakorolni. Előfordult, hogy azért fordultak hozzánk, mert a választott intézmény helyhiány miatt nem vette fel a gyermeket. Abban az esetben, ha ez az óvoda nem a kötelező felvételt biztosító óvoda, úgy az intézmény nem követ el jogsértést a felvétel elutasításakor, hiszen ez a döntés az intézményvezető jogkörébe tartozik.

Más a helyzet, ha a szülő a kötelező felvételt biztosító óvodába adja be gyermeke jelentkezését. A közoktatási törvény szerint a gyermeket elsősorban abba az óvodába kell felvenni, átvenni, amelynek körzetében lakik, illetőleg ahol szülője dolgozik. A felvételtől, átvételtől az óvoda vezetője dönt. Ha a jelentkezők száma meghaladja a felvehető gyermekek számát, az óvodavezető, több óvoda esetén az óvoda fenntartója bizottságot szervez, amely javaslatot tesz a felvételre. Az óvoda - beleértve a kijelölt óvodát is - köteles felvenni, átvenni azt a gyermeket, aki a közoktatási törvény életkora alapján köteles óvodába járni, ha lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye a körzetében található (kötelező felvételt biztosító óvoda). A jogszabály szerint ugyanis a gyermek - ha

a törvény másképp nem rendelkezik - abban az évben, amelyben az ötödik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától napi négy órát köteles óvodai nevelésben részt venni.

A kötelező felvételt biztosító óvoda - ha a gyermek betöltötte a harmadik életévét - nem tagadhatja meg a halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, továbbá annak a gyermeknek a felvételét, aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény alapján jogosult a gyermek napközbeni ellátásának igénybevételére, illetve akinek a felvételét a gyámhatóság kezdeményezte.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény határozza meg azon gyermekek körét, akik napközbeni ellátásra jogosultak. A törvény szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A hivatkozott törvény részletezi a fentiekben meghatározott jogosulti kört. E szerint a gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermekek számára kell biztosítani, akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, továbbá akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül, illetve akinek szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásáról nem tud gondoskodni.

Előfordul, hogy a gyermek a nevelési év közben tölti be harmadik életévét, és ekkor jelentkezik a kötelező felvételt biztosító óvodába. A közoktatási törvény alapján a gyermek harmadik életévének betöltése után vehető fel az óvodába. Az óvodai felvétel, átvétel jelentkezés alapján történik. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló rendelet szerint az óvoda - a fenntartó által meghatározottak szerint - az óvodai jelentkezés idejét és módját - a határidő előtt legalább harminc nappal - köteles nyilvánosságra hozni. A szülő gyermeke óvodai felvételét, átvételét egyébként bármikor kérheti. Az újonnan jelentkező gyermekek fogadása ugyanis az óvodai nevelési évben folyamatosan történik.

Hivatalunkhoz panasz érkezett egy szülőtől, aki gyermeke óvodai felvételét kérte. A panaszos állítása szerint a gyermeket annak ellenére nem vették fel, hogy körzetes óvodáról van szó, és a szülő a gyermek elhelyezését nem tudja megoldani. A szülő előadta, hogy gyermekét 2006 augusztusa óta egyedül neveli, ugyanis a férjétől 2007-ben elvált, ezért 2008 szeptembere óta a megélhetésük érdekében munkaviszonyban áll és dolgozik. A gyermek február 2-án betöltötte a harmadik

életévét. Az édesanya az óvodai felvétel elutasítása ellen felülbírálati kérelmet nyújtott be a jegyzőhöz, amit az férőhely hiányában elutasított. Nyilatkozatában a jegyző arról tájékoztatott, hogy a településen két óvoda található tizenegy tagóvodával, és az óvodai elhelyezésre évek óta jóval magasabb a szülői igény, mint amennyinek az óvodák eleget tudnak tenni. Ez a körülmény vonatkozik a szülő által választott tagóvodára is. A jegyző arról is tájékoztatta hivatalunkat, hogy a település közgyűlése döntött a település óvodái férőhelyeinek bővítéséről. A szülő által választott óvoda bővítése várhatóan 2009 őszén be is fejeződik, így a felvételt nem nyert gyermekek számára lehetőség nyílik a felvételre. A fent ismertetett jogszabályi rendelkezések alapján a gyermek jogosult volt az óvodai ellátásra, így a felvételét az óvoda nem utasíthatta el helyhiányra hivatkozással. Megállapítottuk, hogy a konkrét esetben a jegyző és az óvodavezető is saját hatáskörükben megtették a jogsértés orvoslásához szükséges intézkedéseket, így a gyermek felvételt nyert az óvodába, ezért kezdeményezést, illetve ajánlást nem fogalmaztunk meg. (K-OJOGB-576/2009.)

Beadványában egy szülő azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy mikortól köteles az óvoda felvenni a gyermeket, amennyiben a szülő rendelkezik munkahelyi igazolással. A panaszos gyermeke az óvodába történő jelentkezéskor még nem volt három éves, de augusztusban, még a nevelési év kezdete előtt betöltötte a harmadik életévét. A jelentkezéskor azonban a jogszabályi feltételeknek még nem felelt meg. Amennyiben a gyermek augusztusban betölti a harmadik életévét és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény fent hivatkozott rendelkezései alapján jogosult a napközbeni ellátás igénybevételére, vagyis a szülők a fent idézett okok valamelyike miatt nem tudnak gondoskodni a gyermek napközbeni ellátásáról, ez esetben a kötelező felvételt biztosító óvoda jelentkezés esetén nem tagadhatja meg a gyermek felvételét. (K-OJOGB-570/2010.)

Egy szülő azért fordult hozzánk, mert gyermeke körzeti óvodája nem tudta megmondani, hogy decemberben, amikor a gyermek 3. életévét betölti, lesz-e hely számára az intézményben. A szülőt tájékoztattuk a feni rendelkezésekről. (K-OJOGB-783/2010.)

Az általános iskolába történő felvétel esetén is felmerült a kötelező felvételt biztosító intézmény felvételi kötelezettsége. A szabad iskolaválasztás kapcsán is elmondhatjuk, hogy a választás szabadsága nem jelenti azt, hogy a gyermeket fel is veszik a kívánt iskolába. Ugyanakkor szükséges, hogy legyen olyan intézmény, ahol a gyermek akkor is teljesíteni tudja tankötelezettségét, ha egyetlen választott intézmény sem veszi fel. A közoktatási törvény szerint az általános iskola - beleértve a kijelölt iskolát is - köteles felvenni, átvenni azt a tanköteles tanulót, akinek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye a körzetében található (a továbbiakban: kötelező felvételt biztosító iskola). Az elsődleges szempont tehát a lakóhely, csak ennek hiányában lehet meghatározó a tartózkodási hely.

A panaszos gyermeke a tartózkodási helyük szerinti intézménybe jelentkezett. Az intézmény azonban nem tájékoztatta a gyermek felvételéről, sem a felvétel elutasításáról. A család állandó lakcíme, egy másik oktatási intézmény körzetében található, amely intézmény vezetője értesítette a szülőket a gyermek felvételéről.

Az Alkotmányban megjelenő ingyenes és kötelező általános iskoláról szóló rendelkezés azt is jelenti, hogy a tanulás nemcsak jog, hanem kötelezettség is. A közoktatási törvény alapján kiemelt szülői köteletség, hogy biztosítsa gyermeke tankötelezettségének teljesítését. A kötelező felvételt biztosító iskola igazgatója a fenntartó önkormányzat jegyzőjétől kapott nyilvántartás, illetve a

kijelölt iskola a megküldött szakértői vélemény vagy a jegyző határozata alapján értesíti a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes jegyzőt, ha a gyermeket az óvodába, iskolába nem írtatták be. Amennyiben a szülő nem biztosítja gyermeke részére tankötelezettségének teljesítését, úgy a gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes jegyző bejelentésre vagy hivatalból kötelezi a szülőt, hogy tegyen eleget ezen kötelezettségének, továbbá arra is kötelezheti, hogy gyermekével jelenjen meg a nevelési tanácsadáson, illetőleg a szakértői és rehabilitációs bizottság vizsgálatán, amennyiben arra a tankötelezettség teljesítése érdekében szükség van. Ezen szülői kötelezettségszegés, mint a közoktatás rendjét veszélyeztető szabálysértés, a jegyző hatáskörébe tartozó szabálysértési eljárás megindítására is alapot adhat. Nem követett el tehát jogsértést a gyermek tartózkodási helye szerint illetékes intézmény, ha a gyermeket nem vette fel. Sérelmes lehet a döntésről szóló tájékoztatás elmaradása, ez azonban nem változtat az elutasító döntésen. A gyermek lakóhelye szerinti kötelező felvételt biztosító iskola igazgatója a fenti rendelkezések alapján jogszerűen járt el, amikor felvette a gyermeket tanulói közé. Ez azonban nem jelenti azt, hogy be kell íratnia őt ebbe az intézménybe, a szabad iskolaválasztás jogaival élve kereshet másik iskolát számára. (K-OJOGB-525/2009.)

A közoktatásról szóló törvény szerint az iskola - jogszabályban meghatározottak szerint - állapíthatja meg a tanulói jogviszony létesítésének tanulmányi feltételeit (a továbbiakban: felvételi követelmények). Az általános iskolára vonatkozóan a törvény kimondja, hogy általános iskolában felvételi vizsga nem szervezhető. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló rendelet szabályozza a felvételi vizsga fogalmát: felvételi vizsgának számít - a szervezés formájától és elnevezésétől függetlenül - a jelentkező minden olyan beszámoltatása, megmérettetése, mérése, értékelése, amelynek célja a tárgyi tudás, a tudásszint megismerése.

A panaszos gyermekét a kerületükben lévő német nemzetiségi általános iskola első osztályába szerette volna beírni. A család sváb családból származik, ennek ellenére a játékos írásbeli képességfelmérő alapján készült rangsorolást követően felvételt elutasították, mivel sokan értek el több pontot, mint ő. A közoktatási törvény fentebb már idézett rendelkezéseiből következik, hogy az általános iskolába történő jelentkezéskor a felvételi követelmény a tanköteles életkor elérése és az iskolába lépéshez szükséges fejlettség elérése lehet, valamint helyhiány esetén a felvétel feltétele lehet az iskola körzetében lévő lakóhely, ennek hiányában tartózkodási hely. A közoktatási törvény alapján a közoktatási intézményt fenntartó helyi önkormányzat meghatározza és közzéteszi az óvodák, iskolák működési (felvételi) körzetét. Az e körzetben élő gyermekek, tanulók felvételét, átvételét az óvoda, iskola nem tagadhatja meg. Amennyiben a panaszosok a német kisebbséghez tartoznak, úgy joguk van ahhoz, hogy gyermekük annak a német nemzetiségi általános iskolának a tanulója legyen, melynek körzetében a lakóhelyük található. Mivel az általános iskolában felvételi vizsga nem szervezhető, így jelentkezésük nem utasítható el. Tehát a gyermek felvételi kérelmének elutasítása felveti az oktatási jogok megsértésének gyanúját. A szülők és az intézményvezető személyes egyeztetése eredményképp a gyermek felvételt nyert az intézménybe. (K-OJOGB-404/2009.)

A tanszabadság nemcsak azt foglalja magában, hogy a tanuló, szülő szabadon választhatja ki az iskolát, ahol tanulni kíván, a tanulás szabadságának alkotmányos joga azt is jelenti, hogy a szülő, illetve a tanuló dönthet arról, hogy a tanuló tankötelezettségét milyen formában teljesíti: iskolába járással vagy magántanulóként.

A közoktatási törvény a tanulói jogok között fogalmazza meg, hogy a tanuló joga különösen, hogy magántanuló legyen, valamint azt is kimondja, hogy a tankötelezettség - a szülő választása alapján - iskolába járással vagy magántanulóként teljesíthető. Tehát a törvény alapján a magántanulói státusz kezdeményezése kizárólag a tanuló, valamint annak képviselőjeként a szülő joga lehet. A szülő ezirányú szándékát az intézményvezetőnek jelenti be. Indoklási kötelezettséget a jogszabályok nem írnak elő. A bejelentést követő három napon belül az iskola igazgatója beszerzi a tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálat véleményét, annak eldöntésére, hátrányos-e ez a megoldás a tanulónak. Abban az esetben, ha az iskola igazgatója szerint a tanulónak hátrányos, hogy tankötelezettségének magántanulóként tegyen eleget, vagy az így elkezdett tanulmányok befejezésére nem lehet számítani, köteles erről értesíteni a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes önkormányzat jegyzőjét, aki dönt arról, hogy a tanuló milyen módon teljesítse tankötelezettségét. Az igazgató tehát egyoldalúan nem tagadhatja meg a kérelmet. Amennyiben azonban e jog gyakorlását a gyermek érdekeivel ellentétesnek véli, úgy a jegyzőre száll át a döntés joga. (K-OJOGB-126/2009.)

A közoktatási törvény szerint a magántanulót az iskola valamennyi kötelező tanórai foglalkozása alól fel kell menteni.

Tartósan beteg tanuló gyermek magántanulóként teljesíti tankötelezettségét. A beadványozó a felkészítésének mikéntjéről érdeklődött. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló rendelet szerint a magántanuló felkészítéséről a szülő gondoskodik. Ez alól a rendelkezés alól két eset képez kivételt. Egyrészt, ha a sajátos nevelési igényű tanuló az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság, valamint a beilleszkedési, magatartási, tanulási nehézséggel küzdő tanuló a nevelési tanácsadó szakértői véleménye alapján tanulmányait magántanulóként folytatja, másrészt pedig, ha a tanuló szakorvosi vélemény alapján otthoni ellátás keretében részesül tartós gyógykezelésben, és emiatt magántanulóként folytatja tanulmányait, akkor az iskola köteles gondoskodni a tanuló felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatának megállapításáról. Amennyiben tehát betegségét szakorvosi véleménnyel alátámasztják, és e vélemény tartalmazza az otthoni ellátásra vonatkozó javaslatot, úgy a tanuló felkészítését a fentiek alapján az iskolának biztosítania kell. (K-OJOGB-343/2009.)

A közoktatási törvény kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban - az e törvényben meghatározottak szerint - minden gyermek tanköteles. A gyermek, ha eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a hatodik, legkésőbb amelyben a nyolcadik életévét betölti, tankötelessé válik. A törvényben meghatározott hatodik életév előtt is keletkezik már kötelezettség a gyermekek számára. A gyermek ugyanis abban az évben, amelyben az ötödik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától napi négy órát köteles óvodai nevelésben részt venni.

A gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes jegyző - az óvodai nevelés keretében folyó iskolai életmódra felkészítő foglalkozáson való részvételre köteles, a tanköteles és a fejlesztő felkészítés alá eső gyermekekről, tanulókról nyilvántartást vezet, és figyelemmel kíséri a szülő számára meghatározott kötelezettségek teljesítését. E ennek keretében az óvodás és a tanköteles gyermekekről vezetett nyilvántartást megküldi a lakóhely, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes óvodának, általános iskolának; továbbá bejelentésre vagy hivatalból elrendeli az

óvodai nevelés keretében folyó iskolai életmódra felkészítő foglalkozáson való részvétel, a tankötelezettség vagy a fejlesztő felkészítés teljesítését, ha a szülő nem tesz eleget kötelességének. A törvény rendelkezik arról a lehetőségről, hogy a gyermeket, kérelemre - ha családi körülményei, képességének kibontakoztatása, sajátos helyzete indokolja - az óvoda vezetője felmentheti az alól, hogy e kötelező óvodai nevelésben vegyen részt.

Az iskolai életmódra felkészítő foglalkozások csak a közoktatási törvényben szereplő intézményekben, azaz az óvodákban történhetnek.

Egy szülő beadványában azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy 5 éves korú gyermekének kötelező-e óvodába járnia, vagy maradhat továbbra is a családi napköziben. Mivel a családi napközi nem tartozik a közoktatási törvény hatálya alá, így ezekben az intézményekben a fenti kötelezettség nem teljesíthető. (K-OJOGB-30/2009.)

Egy magánóvoda vezetője azzal kapcsolatban kérte hivatalunk állásfoglalását, hogy a családi napközik, illetve a házi gyermekfelügyeletet ellátó intézmények beiskolázhatnak-e. A családi napközi, valamint a házi gyermekfelügyelet nem tartozik a közoktatási törvény hatálya alá, így az ilyen szolgáltatást nyújtó intézményekben a fenti kötelezettség nem teljesíthető. A családi napközi és a házi gyermekfelügyelet is a gyermekek napközbeni ellátását megvalósító szolgáltatás, ezen ellátások nem közoktatási célúak. (K-OJOGB-704/2009.)

A közoktatásról szóló törvény rendelkezik a tankötelezettség részleteiről. Ez alapján, ha a gyermek eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a hatodik, legkésőbb amelyben a nyolcadik életévét betölti, tankötelessé válik. A gyermek, ha az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget elérte, abban a naptári évben, amelyben a hatodik életévét május 31. napjáig betölti, megkezdheti a tankötelezettség teljesítését. A szülő kérelmére a gyermek megkezdheti a tankötelezettség teljesítését akkor is, ha a hatodik életévét december 31. napjáig tölti be. A tankötelezettség kezdete annál a gyermeknél eshet a nyolcadik életévre, aki augusztus 31. utáni időpontban született. A tankötelezettség teljesítése a tanév első tanítási napján kezdődik.

A gyermek utoljára abban az évben kezdhet óvodai nevelési évet, amelyben a hetedik életévét betölti. Abban az évben, amelyben a gyermek a hetedik életévét betölti, akkor kezdhet újabb nevelési évet az óvodában, ha augusztus 31. után született, és a nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság javasolja, hogy még egy nevelési évig maradjon az óvodában. A nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság ilyen javaslatot a szülő kérésére és az óvoda nevelőtestületének egyetértésével tehet. A nevelőtestület egyetértését a nevelési tanácsadó, illetve a szakértői és rehabilitációs bizottság a gyermek, tanuló vizsgálatának megkezdése előtt szerzi be. A nevelési tanácsadó, illetve a szakértői és rehabilitációs bizottság - szakvéleményének megküldésével - értesíti a lakóhely, ennek hiányában a tartózkodási hely szerint illetékes jegyzőt, ha javasolja, hogy a gyermek további egy évig óvodai nevelésben vegyen részt.

Egy szülő óvodás gyermekével kapcsolatban arról érdeklődött, hogy tanköteles korú gyermek esetében a nevelési tanácsadó megtagadhatja-e a szülők arra vonatkozó kérelmét, hogy a gyermek még egy évet óvodában maradhasson, illetve hogy a nevelési tanácsadó döntésével szemben élhet-e jogorvoslattal. (K-OJOGB-840/2009.)

A fentiek alapján tehát a tankötelezettség kérdésének megítélése kettős feltétel egyidejű fennállása szerint alakul. Ezen kettős feltétel: az iskolába lépéshez szükséges fejlettség megléte, valamint a gyermek születési ideje. Amennyiben a gyermek május 31. napjáig betölti a hatodik életévét és az iskolába lépéshez szükséges fejlettsége igazolhatóan megvan, akkor az adott naptári évben tankötelessé válik. Amennyiben azonban a gyermek hatodik életévét május 31-et követően, december 31. napjáig betölti, akkor a gyermek a tankötelezettség teljesítését csak a szülő kérelmére kezdheti meg. Abban az évben azonban, amelyben a gyermek a hetedik életévét betölti, csak akkor kezdhet újabb nevelési évet az óvodában, ha augusztus 31. után született, és a nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság javasolja, hogy még egy nevelési évig maradjon az óvodában.

A tanköteles életkorba lépéskor a gyermek fejlettségével kapcsolatban az óvoda igazolja, hogy a gyermek elérte az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget vagy javasolja a gyermek óvodai nevelésben való további részvételét. Amennyiben az iskolába lépéshez szükséges fejlettség megítélése kétséges, akkor ez esetben az óvoda javasolja, hogy a gyermeket az iskolába lépéshez szükséges fejlettség elérésének megállapítása céljából a szülő vigye el a nevelési tanácsadóba. Amennyiben szükséges az óvoda javasolja továbbá, hogy a gyermek - annak megállapítása céljából, hogy szükséges-e a gyermek sajátos iskolai nevelésben és oktatásban való részvétele, illetve elérte-e az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget - szakértői és rehabilitációs bizottsági vizsgálaton vegyen részt.

A nevelési tanácsadó véleményét a gyermek vizsgálata alapján alakítja ki. Amennyiben a gyermek esetében a feltételek fennállnak, akkor a nevelési tanácsadó a szülő kérelme ellenére is dönthet úgy, hogy a gyermeknek meg kell kezdenie a tankötelezettségének teljesítését. Amennyiben a szülő a véleményben foglaltakkal nem ért egyet, ez esetben lehetősége van jogorvoslattal élni. A szakvéleményt a szülővel ismertetni kell, amely során fel kell hívni a figyelmét arra, hogy a szakvéleményben foglaltak megváltoztatását kezdeményezheti a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes községi, városi, megyei jogú városi, fővárosi kerületi önkormányzat jegyzőjénél.

Beadványában egy szülő gyermeke tankötelezettségének teljesítésével kapcsolatban kérte hivatunk segítségét. A gyermek 2009. nyarán töltötte be 7. életévét, így életkora alapján tankötelezetté vált. A gyermek mozgás- és beszédfejlődése azonban lényegesebben lassabb volt kortársainál, ezért állandó fejlesztésre szorult. Lemaradásából sokat behozott, de a szülő szerint a fejlődést meg fogja törni az iskolakezdés, ezért szeretné, ha még egy évig óvodában maradhatsa, ahol hűgával egy csoportba jár, ami rendkívüli húzóerőnek bizonyul számára.

A törvény kimondja, hogy annál a gyermeknél eshet a tankötelezettség kezdete a nyolcadik életévre, aki augusztus 31. utáni időpontban született. A gyermek tehát utoljára abban az évben

kezdhet óvodai nevelési évet, amelyben a hetedik életévét betölti. Erre azonban csak a törvényben meghatározott kettős feltétel megléte esetén van lehetőség, vagyis ha a gyermek augusztus 31. után született, és a nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság javasolja, hogy még egy nevelési évig maradjon az óvodában. A nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság ilyen javaslatot egyébként a szülő kérésére és az óvoda nevelőtestületének egyetértésével tehet. A nevelőtestület egyetértését a nevelési tanácsadó, illetve a szakértői és rehabilitációs bizottság a gyermek, tanuló vizsgálatának megkezdése előtt szerzi be. A nevelési tanácsadó, illetve a szakértői és rehabilitációs bizottság - szakvéleményének megküldésével - értesíti a lakóhely, ennek hiányában a tartózkodási hely szerint illetékes jegyzőt, ha javasolja, hogy a gyermek további egy évig óvodai nevelésben vegyen részt.

Miután a panaszos gyermeke ez év nyarán tölti be a hetedik életévét, ez alapján az ő esetében a fent meghatározott születési időre vonatkozó feltétel nem teljesül, így pusztán a születési idejére tekintettel a gyermeknek meg kell kezdenie a tankötelezettségének teljesítését, tehát nincs mód arra, hogy további egy évet óvodai nevelésben maradjon. A panaszos további tájékoztatása szerint gyermekét a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság sajátos nevelési igényűnek minősítette, ezért a gyermek esetében a tankötelezettség megkezdéséről, valamint annak teljesítéséről a szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakértői véleményben kell rendelkezni. A beadvány alapján a gyermeknél tapasztalható mozgás- és beszédnehézségre, a felzárkózás idejére a közoktatási törvény által biztosított jogszerű megoldás lehet a magántanulóság intézménye, illetve az előkészítő évfolyam. Azonban mindkét jogintézmény tekintetében a szakértői bizottságnak kell a szakértői véleményben rendelkezni. Tekintettel arra, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek fejlődése szempontjából kiemelten fontos a közösség, ezért a felzárkózás idejére jó megoldást jelenthet az előkészítő évfolyam, amely során a tanuló játékos felkészítés keretében készülhet az iskolai követelmények teljesítésére. (K-OJOGB-365/2009.)

A közoktatási törvény szerint az első évfolyamra felvett tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi - jogszabályban meghatározott munkamegosztás szerint, a szakértői és rehabilitációs bizottság vagy a nevelési tanácsadó szakértői véleménye alapján - az igazgató mentesíti az értékelés és minősítés alól, vagy részére az egyéni adottságához, fejlettségéhez igazodó továbbhaladást (egyéni továbbhaladás) engedélyez. Ha a tanulót mentesítették az értékelés és minősítés alól, az első évfolyamot a többi tanulóval azonos osztályban előkészítő évfolyamként végzi és fejezi be. Az előkészítő évfolyam során a tanuló játékos felkészítés keretében készül az iskolai követelmények teljesítésére. Az előkészítő évfolyam megszervezhető a délelőtti napközis foglalkozások keretében is. Előkészítő évfolyamra a tanuló csak egy tanéven keresztül járhat, és csak abban az esetben, ha tanulmányait legkésőbb a hetedik életévében megkezdte. Az előkészítő év - a szakértői vélemény alapján - az első félévet követő hónap utolsó tanítási napjáig átváltoztatható egyéni továbbhaladásra. Egyéni továbbhaladás esetén - a szakértői vélemény alapján - az engedélyben meg kell határozni, melyik tárgyból, melyik évfolyam utolsó tanítási napjáig kell a tanulónak utolérnie a többiekét. Az egyéni továbbhaladás - valamennyi vagy egyes tantárgyakból - különböző évfolyamokig, de legkésőbb a nyolcadik évfolyam végéig tarthat.

Az előkészítő évfolyam szabályozása, az egyéni továbbhaladásról szóló rendelkezések azt szolgálják, hogy az óvoda világából az iskolába érkező gyermek számára az iskolakezdéssel járó nehézségek korrigálhatóak legyenek, ne szilárduljanak kudarcélménnyé.

Hasonló célt szolgál az évfolyamismétlés szabályozása az alsó tagozaton. A közoktatási törvény 71. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette. A tanuló az első-harmadik évfolyamon csak abban az esetben utasítható évfolyamismétlésre, ha a tanulmányi követelményeket az iskolából való igazolt és igazolatlan mulasztás miatt nem tudta teljesíteni. Ezen kívül a közoktatási törvény az első évfolyam esetében kizárólag a szülő évfolyamismétlésre vonatkozó kérése esetén teszi lehetővé az ismétlést. Az engedély megadásáról a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő kérésére az iskola igazgatója dönt. A szülő kérésére az első-negyedik évfolyamon azonban engedélyezni kell az évfolyam megismétlését, ezzel összefüggésben az igazgató nem rendelkezik mérlegelési jogkörrel. (K-OJOGB-710/2009.)

Beadványában egy szülő arról érdeklődött, hogy gyermeke megismételheti-e az általános iskola első évfolyamát annak ellenére, hogy annak elvégzéséről már bizonyítvánnyal rendelkezik. A gyermek ugyanis egy másik - eltérő tantervvel rendelkező - iskolában folytatja tanulmányait, és a szülő szeretné, ha az első osztályt is újból elvégezné itt. A közoktatási törvény 66. § (1) bekezdése szerint a tanulói jogviszony felvétel vagy átvétel útján keletkezik. A felvétel és az átvétel jelentkezés alapján történik. A felvételtől vagy átvételtől az iskola igazgatója dönt. A törvény 71. § (7) bekezdése pedig kimondja, hogy a tanuló részére engedélyezhető az iskola évfolyamának megismétlése abban az esetben is, ha egyébként felsőbb évfolyamra léphetne. Az engedély megadásáról a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő kérésére az iskola igazgatója dönt. A szülő kérésére az első-negyedik évfolyamon engedélyezni kell az évfolyam megismétlését. A fentiek alapján tehát a gyermek átvételéről a választott iskola igazgatója dönt. Gyermeke felvétele esetén a szülőnek kérelmeznie kell az iskola igazgatójánál az évfolyam megismétlését. (K-OJOGB-792/2009.)

A tanzabadság körében tárgyaljuk a tanulóknak a közoktatási törvényben megfogalmazott arra vonatkozó jogát, miszerint a tanuló joga különösen, hogy tanulmányai során - a pedagógiai programban és az érettségi vizsgaszabályzatban meghatározott keretek között - megválassza azokat a tantárgyakat, amelyeket tanulni kíván, valamint, ha erre lehetőség van, megválassza a tantárgyakat tanító pedagógust. A tantárgyválasztás körében leggyakrabban a nyelvtanulás megkezdésekor a nyelvválasztás során lépnek föl problémák. Tapasztalataink szerint a gyermekük képviselőjében eljáró szülők igyekeznek ilyenkor a legjobb döntést meghozni. A szülők elképzelései azonban nem minden esetben állnak összhangban az intézményi lehetőségekkel, illetve a szabad tantárgy, illetve tanárválasztás jogának gyakorlása csak erős intézményi korlátok között lehetséges, csak az iskola lehetőségeihez képest gyakorolható.

Egy panaszos előadta, hogy a gyermeke iskolájában tanulók többsége az idegen nyelv tanulása során az angol nyelvet választaná, de az intézmény a német nyelvet is oktatni szeretné. Kérdése, hogy figyelmen kívül hagyhatja-e a szülői/tanulói akaratot a döntés során. . (K-OJOGB-270/2009.)

Egy szülő azt sérelmezte, hogy egy kis településen az egyetlen általános iskolában az egyik évfolyam angolt tanul, a következő németet, évenként így váltogatva a tanult idegen nyelvet. Így a szülőknél/tanulóknál nincs választási lehetőség. . (K-OJOGB-950/2009.)

A jogszabály egyelőre nem teszi kötelezővé az alapfokú oktatási intézmények számára, hogy angol nyelv tanulására mindenki számára lehetőséget adjanak.

A kerettanterv tartalmazza a nevelés-oktatás célját, tartalmát, a tantárgyak rendszerét, a nevelés-oktatás meghatározott kötelező és közös követelményeit, az iskolák helyi nevelési-oktatási sajátosságaihoz igazodó tananyag elsajátítására, a követelmények teljesítésére rendelkezésre álló időkeret, a tanuló részére egy tanítási napra előírható tanórai foglalkozások számát. Az iskola pedagógiai programot és ennek részeként a Nemzeti alaptanterv alapján helyi tantervet készít, vagy az ilyen módon készített helyi tantervek közül választ, és építi azt be helyi tantervként a pedagógiai programjába. A helyi tanterv meghatározza az iskola egyes évfolyamain tanított tantárgyakat, a kötelező és választható tanórai foglalkozásokat és azok óraszámait, az előírt tananyagot és követelményeit. Ezen rendelkezésből következik, hogy a tantárgyak megválaszthatóságának kérdésében a jogszabályok keretei között az intézményvezető jogosult dönteni.

Az, hogy egy adott iskolában milyen nyelveket oktatnak, a szülők előtt is ismert, hiszen a nyilvános pedagógiai program azt tartalmazza. Lehetőség van arra, hogy választásukat az intézmény felé kinyilvánítsák, de ez nem jelenti azt, hogy az intézmény teljesíteni is tudja a kívánságukat. Az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – az igazgató dönt. Döntésének vannak korlátai, pl. az nem alapulhat diszkrimináción, illetve nem lehet szankcióként alkalmazni. Választásának tehát ésszerű indokon kell alapulnia. Amennyiben ilyen nem találunk, úgy megfelelő megoldás lehet a sorsolás. A sorsolás intézményével kapcsolatban az Alkotmánybíróság 15/1993. (III. 12.) számú határozatában kimondta, hogy a sorsolás útján történő kiválasztással a véletlenszerűség a diszkriminációt kizárja. A fentiek értelmében tehát az iskola nem köteles mindenki számára az angol nyelv oktatását biztosítani, ha ahhoz nem rendelkezik a megfelelő eszközökkel.

Mint a fentiekből is kitűnik, a tantárgyak közötti választás lehetősége nem minden iskolában, és nem minden tantárgy esetében valósulhat meg. Az alternatívák kidolgozása csupán egy lehetőség, amelyet a jogalkotó a döntéshozók számára biztosít. Amennyiben egy intézményben lehetőség van a tantárgyak, így a különböző idegen nyelvek közötti választásra, úgy annak eljárási szabályait a szervezeti és működési szabályzatban, illetve a házirendben kell rögzíteni. A választási lehetőség hiánya tehát önmagában nem okoz oktatási jogsérelmet.

A közoktatási törvény értelmében a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket. A pedagógus azonban nem választhat olyan

tankönyvet, amelynek igénybevétele az iskolai tankönyvrendelés és tankönyvellátás jogszabályban meghatározott rendje szerint nem biztosítható valamennyi tanulónak.

A pedagógus – a minőség, típus és ár megjelölése nélkül – olyan ruházati vagy más felszerelés beszerzését kérheti a tanulótól, amely nélkülözhetetlen az általa tartott tanórai foglalkozáson való részvételhez, illetve a tanított tananyag elsajátításához, és amelyet a tanórai foglalkozáson egyidejűleg minden tanulónak rendszeresen alkalmaznia kell.

Az iskolaszék – annak hiányában az iskolai szülői szervezet (közösség) és az iskolai diákönkormányzat – ruházati és más felszerelések megvételével kapcsolatosan a szülőkre háruló kiadások tekintetében korlátozásokat állapíthat meg. A korlátozás azonban nem járhat azzal a következménnyel, hogy kizárja az előbb említett ruházati és más felszerelések megvételét. A fenti körbe nem tartozó felszerelések biztosítása az iskola feladata. Tanítási év közben a meglévő tankönyvek, tanulmányi segédletek, taneszközök, ruházati és más felszerelések beszerzésére vonatkozó döntés nem változtatható meg, ha abból a szülőre fizetési kötelezettség hárul.

A szülőket a megelőző tanév végén tájékoztatni kell azokról a tankönyvekről, tanulmányi segédletekről, taneszközökről, ruházati és más felszerelésekről, amelyekre a következő tanévben a nevelő és oktató munkához szükség lesz. Tájékoztatni kell őket továbbá az iskolától kölcsönözhető tankönyvekről, taneszközökről és más felszerelésekről, valamint arról is, hogy az iskola milyen segítséget tud nyújtani a szülői kiadások csökkentéséhez.

A tankönyvpiaci törvény értelmében az iskolai tankönyvellátás keretében kell biztosítani, hogy az iskolában alkalmazott tankönyvek az egész tanítási év során az iskola tanulói részére megvásárolhatók legyenek. Az iskolai tankönyvellátás feladatai: a tankönyv beszerzése és a tanulókhöz történő eljuttatása. Az iskolai tankönyvellátás megszervezése az iskola feladata. Az iskolai tankönyvellátás vagy annak egy része lebonyolítható az iskolában, illetve az iskolán kívül. Az iskolai tankönyvellátás feladatait vagy annak egy részét elláthatja az iskola, illetve a tankönyvforgalmazó. Az iskolai tankönyvellátás zavartalan megszervezéséért akkor is az iskola felel, ha a feladatokat vagy azok egy részét a tankönyvforgalmazónak adja át.

A fentiek értelmében tehát a pedagógus a helyi tantervnek megfelelően a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével előírhatja az alkalmazott tankönyveket, illetve – a minőség, a típus és az ár megjelölése nélkül – a kötelezően beszerzendő taneszközöket.

A tankönyvellátás zavartalan biztosítása az iskola feladata. Az iskolának ennek megfelelően biztosítania kell minden diákjának, hogy tankönyvét az iskolán keresztül

megvásárolhassa. Ez azonban nem ró kötelezettséget a szülőre, így a szülő az iskolától függetlenül is megvásárolhatja a tankönyveket.

A kötelezően beszerzendő taneszközök beszerzése alapján véve a szülő kötelezettsége, amelyhez természetesen az iskola segítséget nyújthat, de ugyancsak nem köteles a szülő az iskolán keresztül beszerezni ezeket az eszközöket, azokat a szülő az iskolától függetlenül is megvásárolhatja.

A tanév rendje

A közoktatási intézmények működésének kereteit jogszabályi előírások határozzák meg, de a tanítási év konkrét feladatainak végrehajtását helyben kell megszervezni. A tanév helyi rendjének elkészítésekor figyelembe kell venni a közoktatási törvényben és a hozzá kapcsolódó jogszabályokban megfogalmazott rendelkezéseket, továbbá tekintettel kell lenni a helyi sajátosságokra is. A tanév rendje minden évben külön jogszabályban kerül szabályozásra, melyet az oktatási és kulturális miniszter bocsát ki.

A panaszos arról kért állásfoglalást, hogy kezdődhet-e a tanév egy település iskoláiban augusztus 31-én. Tájékoztatunk, hogy a 2009/2010. tanév rendjéről szóló rendelet értelmében a 2009/2010. tanévben a szorgalmi idő első tanítási napja 2009. szeptember 1. (kedd) és utolsó tanítási napja 2010. június 15. (kedd). Ennek megfelelően 2009. szeptember 1-je előtt tanítási napot tartani nem lehet. (K-OJOGB-685/2010.)

A panaszos sérelmezte, hogy a tanulmányi versenyek budapesti, illetve országos döntői a különböző tantárgyakból azonos napra esnek, így a több versenyen is induló tanulók számára nagy nehézséget okoz a részvétel. A középiskolai tanulmányi versenyek időpontjaival kapcsolatban a közoktatási törvény és végrehajtási rendeletei nem tartalmaznak konkrét előírást. A közoktatási törvény szerint a tanulmányi és tehetséggyógyozó versenyek szervezése, összehangolása pedagógiai-szakmai szolgáltatás. A pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat az igényeknek megfelelően kell megszervezni. Hivatalunk álláspontja alapján a tanulmányi versenyek kiírási feltételeinek meghatározása során a versenyt kiíró intézményt széleskörű döntési jog illeti meg a részvételi feltételek meghatározásában. Tekintettel arra, hogy a verseny kiírási feltételei mindenki számára hozzáférhetőek, ezért a versenyek időpontjai is előre kalkulálható tényezők. Ez alapján a sérelmezett helyzet érdeksérelmet okozhat, jogsérelmet viszont nem, ugyanis nincs olyan tanulói jog, amely alapján garantálni kellene a tanuló számára valamennyi tanulmányi versenyen való részvétel jogát. (K-OJOGB-348/2010.)

A tanév rendjének helyi keretek között történő megszervezése minden oktatási intézményben a legfontosabb feladatok közé tartozik. Mind a pedagógusok, mind a tanulók számára döntő jelentőségű kérdés, hogy milyen foglalkozásokon kell, lehet részt venniük, illetve melyeket kell, lehet megtartaniuk. A közoktatási törvény a tanórai foglalkozásokat két részre osztja, a kötelező tanórai foglalkozásokra és a választható tanórai foglalkozásokra. Az iskola feladatai közé természetesen nemcsak a tanórai foglalkozások megszervezése tartozik. Vannak úgynevezett tanórán kívüli foglalkozások,

amelyeket a tanulók érdeklődése, igényei, szükségletei szerint meg kell szervezni.

A közoktatásról szóló törvény értelmében a tanuló kötelező tanórai foglalkozása – törvényben meghatározott kivétellel – nem lehet több a kilencedik-tizedik évfolyamon napi öt vagy hat (heti átlagban öt és fél) tanítási óránál; középiskolában – törvényben meghatározott kivétellel – a tizenegyedik évfolyamtól napi hat tanítási óránál. A törvényben említett kivételek a szakképzés keretében folyó oktatásra; a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelésre, oktatásra; továbbá felzárkóztató oktatásra; illetve a gyógy-pedagógiai nevelésre vonatkoznak. Ezen esetekben az órakeret a jogszabályban meghatározott mértékben változtatható. (K-OJOGB-602/2010.)

Egy tanuló arról kért információt, hogy a kollégiumban milyen kötelező foglalkozásokon kell részt vennie a tanulóknak. Sérelmesnek tartja, hogy a tanítás után alig jut szabadidejük, a kollégiumban is számos foglalkozáson, tankörön kell részt venniük. (K-OJOGB-728/2010.)

A közoktatási törvény értelmében a kollégium házirendje állapítja meg, hogy – a tanulmányi kötelezettségek teljesítésén kívül – a tanulói jogokat és kötelezettségeket milyen módon lehet gyakorolni, illetve kell végrehajtani. A kollégium házirendje állapítja meg továbbá a kollégiumi tanulói munkarendet, a tanórai és tanórán kívüli foglalkozások, a kollégiumi foglalkozások rendjét, a kollégiumi lakhatás ideje alatt a kollégiumon kívüli tartózkodás során tiltott tanulói magatartást, a kollégium helyiségei, berendezési tárgyai, eszközei és a kollégiumhoz tartozó területek használatának rendjét, a kollégium által szervezett, a pedagógiai program végrehajtásához kapcsolódó kollégiumon kívüli rendezvényeken tiltott tanulói magatartást.

A törvény szerint a kollégium – a Kollégiumi nevelés országos alapprogramjában foglaltak alapján – pedagógiai programot készít, figyelembe véve az érdekelt iskolák pedagógiai programját. A kollégium pedagógiai programja többek között tartalmazza: a tanulók életrendje, tanulása, szabadideje szervezésének pedagógiai elveit; a tanulók fejlődését, tehetséggondozását, felzárkóztatását, pályaválasztását, középiskolai kollégiumok esetén az önálló életkezdést elősegítő tevékenység elveit; a művelődési és sportolási tevékenység szervezésének elveit.

A jogszabály rendelkezései szerint a kollégium a kollégiumba felvett és az externátusi elhelyezésben részesülő tanulók részére felzárkóztató, tehetség kibontakoztató, speciális ismereteket adó felkészítő foglalkozásokat, továbbá a szabadidő eltöltését szolgáló tanórán kívüli foglalkozásokat (például szakköröket, önképzőköröket, énekkart, művészeti csoportokat, valamint tanulmányi, szakmai, kulturális versenyeket, házi bajnokságokat) és a tanulóval való egyéni törődést biztosító foglalkozásokat szervez.

A kollégiumi felkészítő foglalkozások szervezéséhez rendelkezésre álló időkeret nem lehet kevesebb – kollégiumi csoportonként – heti tizennégy óránál, a többi kollégiumi foglalkozásra rendelkezésre álló időkeret pedig – kollégiumi csoportonként – heti tíz óránál. A kollégiumi foglalkozásokat csoportos és egyéni foglalkozás keretében lehet megszervezni.

A házirend elfogadásakor, illetve módosításakor a kollégiumi szék, továbbá a kollégiumi diákönkormányzat egyetértési jogot gyakorol. Az egyetértési jog azt jelenti, hogy az említett szervezetek egyetértése nélkül érvényes házirend nem jöhet létre. Emellett a diákönkormányzat véleményt nyilváníthat, javaslattal élhet a nevelési-oktatási intézmény működésével és a tanulókkal kapcsolatos valamennyi kérdésben. Tehát a tanulók mind a kollégiumi székben, mind a kollégiumi diákönkormányzatban közvetlenül képviselhetik érdekeiket.

Egy panaszos azzal a bejelentéssel élt hivatalom felé, hogy egy alapítványi szakközépiskolában 95 perces tanórákat vezettek be 2008. szeptember 1-jétől. Ezen idő alatt a fenntartó utasítására 5 perc „belső” szünetet kell tartani, amikor a gyerekek az osztályteremből nem jöhetnek ki. Az intézmény fenntartó alapítvány kuratóriumi elnöke nyilatkozatában arról tájékoztatott, hogy az általa fenntartott intézményben nincsenek 95 perces tanórák, az intézményben 45 perces órákat tartanak a tanárok. Viszont az intézményben alkalmazott projekt módszer miatt a tanítási órák hossza alkalmanként változhat, de nem haladhatja meg a 60 percet. A fent említettek mellett az elnök úr arról is nyilatkozott, hogy a fenntartó nem adott utasítást a tanítási órák alatt tartandó „belső” szünetekre, az intézményben a házirendben szabályozott módon tartják meg azokat. Az iskolavezetés tájékoztatása szerint a diákönkormányzat megkereste az iskola igazgatóját, annak érdekében, hogy az óráközi szünetek időtartamát csökkentsék, hogy a bejáró tanulók kényelmesebben elérhessék a tömegközlekedési eszközöket, azonban a tanítási órák vonatkozásában nem érkezett módosító javaslat. Az elnök úr tájékoztatott továbbá, hogy a megyei főjegyző 2009 első negyedévében törvényességi vizsgálatot tartott, amelyben ezekre a kérdésekre is kitért. A főjegyzői ellenőrzés az intézmény működését rendben találta.

Tekintettel arra, hogy a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló rendelet szerint a szünetek rendjét az iskola házirendje határozza meg, így az ügyben megvizsgáltuk az érintett intézmény házirendjét, amely az alábbi rendelkezéseket tartalmazza: „Szünetekben a tanulók az udvaron (kivéve a szaktantermek, tornaterem), rossz idő esetén a folyosón tartózkodhatnak.” A házirend mellékleteként elfogadott csengetési rend pedig kimondja, hogy a 95 perces tanítási blokkok alatt a tanulóknak 5 perc szünetet kell biztosítani. Az elnök úr nyilatkozatát, a panaszban foglaltakat és a hivatalunk rendelkezésére bocsátott egyéb dokumentumokat megvizsgáltuk, összevetettük a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel. Ennek nyomán megállapítottuk, hogy az ügyben nem történt jogsértés, a szünetek rendje az iskola házirendjében rögzített. Tájékoztatottuk a panaszost, hogy a fent említett MKM rendelet alapján az iskolai munkaterv határozza meg az iskolai tanév helyi rendjét. Ehhez ki kell kérni iskolaszék, az iskolai szülői szervezet (közösség), a tanulókat érintő programokat illetően az iskolai diákönkormányzat, továbbá, ha a gyakorlati képzés nem az iskolában folyik, a gyakorlati képzés szervezőjének véleményét is. Az iskolai tanév helyi rendjében kell meghatározni többek között a szünetek időtartamát is. Ezért javasoltuk, hogy a panaszos szülőként kezdeményezze a házirend megfelelő módosítását, ha a jelenlegi rendet megterhelőnek érzi a tanulók számára. A fentiekre tekintettel az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-147/2010.)

Értékelés, minősítés

A tanuló iskolai teljesítményének értékelése és minősítése, a pedagógus által adott érdemjegyek és az azok alapján kialakított félévi, tanév végi osztályzatok az iskolákban folyó nevelési-oktatási tevékenység legfontosabb kérdései közé tartoznak. A közoktatási

törvény 19. § (1) bekezdés e) és f) pontja szerint a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy év közben, félévkor és a tanév végén értékelje a tanulók munkáját, minősítse teljesítményüket. A tanulók munkájának értékelésekor, minősítésekor a pedagógust széleskörű szabadság illeti meg.

A pedagógus ezen autonómiája azonban nem korlátlan, határait a törvény más rendelkezései, többek között a szülők és tanulók jogai, valamint az intézmény működésére és belső rendjére vonatkozó szabályzatokban foglaltak jelölik ki. E szabályzatok nyilvánosságát és hozzáférhetőségét a diákok és szülők széles körű tájékoztatása érdekében a jogszabályok biztosítják.

A szervezeti és működési szabályzat, valamint a pedagógiai program számos értékeléssel kapcsolatos kérdésben tartalmaz kötelező rendelkezést. A közoktatási törvény 14. §-a szerint a szülő joga, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. Ennek megfelelően a pedagógusnak a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét az érdemjegyekről rendszeresen értesítenie kell. A rendszeres tájékoztatás elmulasztása a jogszerűen megállapított érdemjegytől függetlenül jogsérelmet okozhat. A tájékoztatás részben személyesen, részben az érdemjegyeknek a naplóba és az ellenőrzőbe időben történő bejegyzésével valósulhat meg. A tájékoztatásnak a rendszerességen túl alapvető követelménye a tényszerűség. A napló és az ellenőrző csak abban az esetben nyújthatnak valós képet a tanuló tanulmányi teljesítményéről, ha az érdemjegyek megállapításukat követően a lehető legrövidebb időn belül bejegyzésre kerülnek a megfelelő helyre. A tájékoztatás idejére és módjára vonatkozóan nemcsak a jogszabályok rendelkezései vonatkoznak. Az intézménynek szervezeti és működési szabályzatában kell részletesen meghatároznia a tanulók rendszeres tájékoztatásának rendjét és formáját. (K-OJOGB-269/2009., K-OJOGB-605/2009., K-OJOGB-746/2009., K-OJOGB-770/2009., K-OJOGB-849/2009.)

Egy szülő fordult hivatalunkhoz és kérte állásfoglalásunkat az alábbi panasza kapcsán. Gyermeke a félévi bizonyítvánnyal egyidejűleg vitt haza 15 darab elégtelen osztályzatot. A szülő megkeresésére a pedagógus elmondta, hogy az ellenőrző hiánya miatt nem tudta az érdemjegyeket beírni. Tájékoztattuk a szülőt az előbb említett állásfoglalásunkról. (K-OJOGB-101/2009.)

Az iskola tájékoztatási kötelezettségéhez tartozik az is, hogy biztosítsa a dolgozatokba való betekintést. Annak érdekében, hogy a tanuló hiányosságait a szülővel korrigálhassa, a megtekintés nem jelentheti csupán a dolgozatok megismerését és tanulmányozását az iskola helyiségében egy meghatározott időkeretben. A megtekintésnek szükszerűen magában kell foglalnia a dolgozat birtoklását, vagyis arról a szülő kérésére másolatot kell rendelkezésére bocsátani. (K-OJOGB-212/2009.)

A pedagógus az értékelés, minősítés során kialakíthat egyedi módszereket, alkalmazhat sajátos értékelési, számonkérési technikákat, de ezeknek természetesen

összhangban kell lenniük a jogszabályi előírásokkal, illetve az intézmény pedagógiai programjával.

Többször találkoztunk azzal a problémakörrel, hogy elégtelen osztályzattal minősítették egy tanuló mulasztását. Elégtelen érdemjegy azonban nem adható azoknak a diákoknak, akik a dolgozatíráson nincsenek jelen. Ez az értékelési módszer jogsértő, hiszen ebben az esetben az érdemjegy nem a tanuló nevelés-oktatás keretében nyújtott teljesítményére vonatkozik, hanem csupán a mulasztás tényét értékeli. A közoktatási törvény 70. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a pedagógus a tanuló teljesítményét tanítási év közben rendszeresen érdemjeggyel értékeli. Ennek megfelelően érdemjeggyel a pedagógus kizárólag a tanuló teljesítményét értékelheti. De amikor egy tanuló nincs jelen az órán, akkor nem nyújt teljesítményt, ezt tehát nem lehet érdemjeggyel minősíteni.

Egy tanuló fordult hivatalunkhoz azzal a kérdéssel, hogy kaphat-e elégtelen osztályzatot, ha a nagydolgozat megírását igazolatlanul hiányozva elmulasztja. Tájékoztatuk a panaszost a fenti állásfoglalásunkról, amelyet követően a beadványozó személyesen kereste meg panaszával az intézmény vezetőjét. (K-OJOGB-543/2009.)

Az egyéni értékelési módszerek alkalmazásánál nagyon fontos, hogy a diákok, illetve a szülők a kellő időben kapott, részletes és érdemi tájékoztatás révén alapos ismeretekkel rendelkezzenek a pedagógus értékelési elveiről. (K-OJOGB-95/2009., K-OJOGB-462/2009., K-OJOGB-924/2009.)

Az írásbeli beszámoltatások formáit, rendjét, korlátait, a tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepét, súlyát a közoktatási törvény 48. § (4) bekezdése szerint az iskola pedagógiai programja részeként megalkotott helyi tantervben meg kell határozni. Ebben az esetben azonban szükséges arról is rendelkezni, hogy az így szerzett érdemjegy milyen mértékben számít bele az év végi osztályzatba. Az a szabályozás nem jogsértő, amely szerint egyes írásbeli beszámoltatásokon szerzett érdemjegyek meghatározóak az év végi osztályzat megállapításakor. Az oktatási jogok sérelmét okozza azonban, ha kizárólag egy érdemjegy alapján minősítik a tanuló eredményét, hiszen a közoktatási törvény szerint az év végi osztályzatot az érdemjegyek – és nem pusztán egy érdemjegy – alapján kell meghatározni. (K-OJOGB-362/2009., K-OJOGB-455/2009.)

Egy szülő fordult hivatalunkhoz, mivel aggályosnak látta a gyermeke egyik tanárának azon gyakorlatát, hogy amennyiben az év végén megírt nagydolgozatot a tanuló elégtelenre teljesíti, akkor az év végén is elégtelenre minősíti. A szülőnek megírtuk fent részletezett állásfoglalásunkat, amely tudatában a szülő személyesen kereste meg az intézmény vezetőjét. (K-OJOGB-410/2009)

A pedagógusnak a tanári autonómia keretein belül lehetősége van tehát arra, hogy az érdemjegyeket eltérő súllyal számítsa be a félévi, év végi eredménybe. Amennyiben az

érdemjegy megállapítására vonatkozó eljárás megfelel a pedagógiai programban rögzített szabályoknak, akkor nem jogsértő, ha a pedagógus által adott osztályzat nem egyezik az év közben adott jegyek átlagával. (K-OJOGB-340/2009., K-OJOGB-506/2009., K-OJOGB-603/2009.)

A pedagógus autonómiájának további korlátja a közoktatási törvény 70. §-ában foglalt rendelkezés, amely szerint az egyes tanulók év végi osztályzatát a nevelőtestület osztályozó értekezleten áttekinti, és a pedagógus, illetve az osztályfőnök által megállapított osztályzatok alapján dönt a tanuló magasabb évfolyamba lépéséről. Abban az esetben, ha az év végi osztályzat a tanuló hátrányára lényegesen eltér a tanítási év közben adott érdemjegyek átlagától, a nevelőtestület felhívja a pedagógust, hogy adjon tájékoztatást ennek okáról, és indokolt esetben változtassa meg döntését. Ha a pedagógus nem változtatja meg döntését, és a nevelőtestület ennek indokaival nem ért egyet, az osztályzatot az évközi érdemjegyek alapján a tanuló javára módosítja.

Egy pedagógus kereste meg hivatalunkat és kért tájékoztatást arról, hogyan lehetséges az, hogy az osztályozó értekezleten a szaktanár által megállapított jegyet a tanuló javára módosították. Tájékoztatunk a panaszt a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekről. (K-OJOGB-417/2009)

A pedagógus értékeléssel, minősítéssel összefüggő jogsértő döntésével szemben a jogszabály garanciális szabályként jogorvoslati lehetőséget is biztosít a tanuló, illetve a szülő számára. A közoktatási törvény 83. § (2) bekezdése szabályozza, hogy a tanuló, illetve a szülő a tanulmányok értékelése, minősítése tárgyában hozott iskolai döntés ellen – a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül – a tanuló érdekében eljárást indíthat, de csak abban az esetben, ha az nem az iskola által alkalmazott helyi tantervben meghatározottak alapján történt, illetve az eljárás jogszabályba vagy a tanulói jogviszonyra vonatkozó rendelkezésekbe ütközik. E törvényességi kérelem tekintetében a fenntartó képviselője jár el. (K-OJOGB-347/2009)

A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 21. § (3) bekezdése értelmében a tanuló osztályzatait évközi teljesítménye és érdemjegyei vagy az osztályozó vizsgán, a különbözeti vizsgán, a javítóvizsgán nyújtott teljesítménye alapján kell megállapítani (a továbbiakban a felsorolt vizsgák együtt: tanulmányok alatti vizsga). A tanulmányok alatti vizsgát iskolában, illetve független vizsgabizottság előtt lehet tenni. Különbözeti vizsgát a tanuló abban az iskolában tehet, amelyben tanulmányait folytatni kívánja. A szabályosan megtartott tanulmányok alatti vizsga nem ismételhető.

Amennyiben a tanuló a tanév végén elégtelen osztályzatot kapott, lehetősége van javítóvizsgát tenni. A fent említett rendelet 21. § (8) – 2008. szeptember 1-jétől hatályos – bekezdése szerint, ha tanuló a tanév végén – a tantárgyak számától függetlenül – elégtelen osztályzatot kapott, javítóvizsgát tehet. (K-OJOGB-514/2009., K-OJOGB-566/2009.)

Egyre több panaszos érdeklődik hivatalunknál az iskolától független vizsgabizottság előtti vizsgázás lehetőségéről. Ha az értékeléssel kapcsolatban felmerül a pedagógus tanulóval szembeni elfogultsága, a tanuló a közoktatási törvényben garantált jogával élve kérheti, hogy független vizsgabizottság előtt adjon számot tudásáról. A független vizsgabizottság előtt letehető tanulmányok alatti vizsgát a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal, szakmai-elméleti és szakmai-gyakorlati vizsgatantárgyak esetén pedig a szakképesítésért felelős miniszter által kijelölt intézmény szervezi. A 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 22. § (2) bekezdése alapján a tanuló - kiskorú tanuló szülője aláírásával - a félév, illetve a szorgalmi idő utolsó napját megelőző huszonkettedik munkanapig jelentheti be, ha osztályzatának megállapítása céljából független vizsgabizottság előtt kíván számot adni tudásáról. A bejelentésben meg kell jelölni, milyen tantárgyból kíván vizsgát tenni. Az iskola igazgatója a bejelentést öt munkanapon belül továbbítja a vizsgáztatásra kijelölt intézménynek, amelyik az első félév, illetve a szorgalmi idő utolsó hetében szervezi meg a vizsgát. A vizsgáztatásra kijelölt intézmény által szervezett független vizsgabizottságnak nem lehet tagja az a pedagógus, aki abban az iskolában tanít, amellyel a tanuló tanulói jogviszonyban áll. A független vizsgabizottság lehetőségét a tanuló a javítóvizsga tekintetében is igénybe veheti, ugyanis a tanuló - kiskorú tanuló esetén a szülő aláírásával - a bizonyítvány átvételét követő tíz munkanapon belül kérheti, hogy javítóvizsgát független vizsgabizottság előtt tehesse. Az iskola a kérelmet öt munkanapon belül továbbítja a vizsgáztatásra kijelölt intézménynek. (K-OJOGB-278/2009., K-OJOGB-383/2009., K-OJOGB-733/2009., K-OJOGB-739/2009., K-OJOGB-847/2009.)

A rendelet 25. § (1) bekezdése szerint a különbözeti és a beszámoltató vizsgákra tanévenként legalább kettő vizsgaidőszakot ki kell jelölni. Javítóvizsga letételére az augusztus 15-től augusztus 31-ig terjedő időszakban, osztályozó, különbözeti és beszámoltató vizsga esetén a vizsgát megelőző három hónapon belül kell a vizsgaidőszakot kijelölni. Az iskola osztályozó vizsgát a tanítási év során bármikor szervezhet. A vizsgák időpontjáról a tanulót a jelentkezéskor tájékoztatni kell. Az iskolában tartott tanulmányok alatti vizsga esetén az igazgató, a független vizsgabizottság előtti vizsga esetén a vizsgáztatásra kijelölt intézmény vezetője engedélyezheti, hogy a tanuló az előre meghatározott időponttól eltérő időben tegyen vizsgát. A tanulmányok alatti vizsgák részletes eljárási szabályait a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 9. számú melléklete tartalmazza. (K-OJOGB-559/2009)

Több beadványozó is érdeklődött arról, miként lehet egy tantárgy tanulmányi követelményeit az előírtaknál hamarabb teljesíteni. A 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 21. § (4) bekezdés b) pontja értelmében a félévi és a tanév végi osztályzat megállapításához a tanulóknak osztályozó vizsgát kell tennie, ha engedélyezték, hogy egy vagy több tantárgy tanulmányi követelményének egy tanévben, illetve az előírtnál rövidebb idő alatt tegyen eleget.

Ismételten visszatérő témakör a tanulmányok alóli mentesítés, valamint a kötelező tanórai foglalkozások látogatása alóli felmentés kérdésköre. A közoktatási törvény 69.

§ (2) bekezdése alapján az igazgató – a gyakorlati képzés kivételével – a tanulót kérelmére – részben vagy egészben – felmentheti az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokolttá teszi. Akit felmentettek a kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, az igazgató által meghatározott időben, és a nevelőtestület által meghatározott módon, osztályozó vizsga keretében ad számot tudásáról.

Mulasztás

Minden évben, így idén is számos beadvány érkezett a mulasztásokkal összefüggésben. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet tartalmazza a mulasztásra vonatkozó rendelkezéseket. Eszerint ha a tanuló a tanítási óráról, a kollégiumi foglalkozásról távol marad, mulasztását igazolnia kell. A mulasztást igazoltnak kell tekinteni, ha a tanuló - kiskorú tanuló esetén a szülő - írásbeli kérelmére - a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra, a tanuló beteg volt, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja, vagy a tanuló hatósági intézkedés vagy egyéb alapos indok miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni.

Amennyiben a távolmaradást nem igazolják, a mulasztás igazolatlan. Az iskola köteles a szülőt értesíteni a tanköteles tanuló első igazolatlan mulasztásakor, illetve, ha a nem tanköteles kiskorú tanuló igazolatlan mulasztása a tíz órát eléri. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire. Ha az iskola értesítése eredménytelen maradt, és a tanuló ismételtén igazolatlanul mulaszt, az iskola a gyermekjóléti szolgálat közreműködését igénybe véve megkeresi a tanuló szülőjét.

A panaszos arról érdeklődött, hogy milyen esetekben adható igazolatlan óra, és milyen jogkövetkezményekkel jár, ha az érettségi előtt álló tanuló igazolatlan óráinak száma meghaladja a megengedett számot. (K-OJOGB-126/2009.)

A fenti rendelet szerint, ha a tanulónak egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen az iskolai nevelés-oktatás általános műveltséget megalapozó középfokú nevelés-oktatás szakaszában a kettőszázötven tanítási órát, az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az elméleti tanítási órák húsz százalékát, alpfokú művészetoktatási intézményben a tanítási órák egyharmadát, egy adott tantárgyból a tanítási órák harminc százalékát meghaladja, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem osztályozható, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozó vizsgát tegyen. A nevelőtestület az osztályozó vizsga letételét akkor tagadhatja meg, ha az igazolatlan mulasztások száma meghaladja az igazolt mulasztások számát, és az iskola eleget tett értesítési kötelezettségének. Ha a tanuló a tanítási év végén nem osztályozható, tanulmányait évfolyamisméltéssel folytathatja. Ha a tanuló mulasztásainak száma már

az első félév végére meghaladja a meghatározott mértéket, és emiatt teljesítménye nem volt érdemjeggyel értékelhető, félévkor osztályozó vizsgát kell tennie.

Az igazolatlan mulasztások a tanulói jogviszony megszűnéséhez is vezethetnek. Megszűnik a tanulói jogviszonya - a tanköteles tanuló kivételével - annak, aki igazolatlanul harminc tanítási óránál többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább kettő alkalommal, írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire. A tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt, továbbá minden esetben a tanuló állandó lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes fővárosi, megyei egészségbiztosítási pénztárat.

Egy szülő azt kérdezte, hogy lehetséges-e hogy gyermeke magántanulóként folytassa tovább tanulmányait, azt követően, hogy tanulói jogviszonyát az intézmény az igazolatlan órák számára tekintettel megszüntette. A fentieknek megfelelően a tanulói jogviszony megszűnése tehát ebben az esetben a törvény erejénél fogva következik be - nem szükséges hozzá fegyelmi eljárás lebonyolítása sem -, egyetlen feltétele az előírt értesítés megtörténte. Amennyiben ily módon jogszerűen megszünt a tanulói jogviszony, magántanulói státusz létesítésére nincs mód. (K-OJOGB-438/2009.)

Egy szülő előadta, hogy gyermeke a 2008/2009. tanév első napján az iskolában megjelent, tanulmányait megkezdte. Szeptember 4-én azonban tájékoztatták arról, hogy be kell iratkoznia. A szülő ekkor megkereste az intézményvezetőt, aki tájékoztatta, hogy a gyermek tanulói jogviszonya hiányzása miatt megszűnt, őt újból felvenni nem tudja, mert már nincs több hely az iskolában. Az iskola igazgatója megkeresésünkre tájékoztatott, hogy a gyermek tanulói jogviszonyának megszüntetését megvizsgálta. Megállapította, hogy az előző intézményvezető intézkedése jogszerűtlen volt, mivel a gyermek tankötelezett volt, így a tanuló jogviszonyt nem lehet megszüntetni. Erre tekintettel az igazgató úr tájékoztatott, hogy megkeresésünk nyomán saját hatáskörben intézkedett a tanulói jogviszony helyreállításáról. (K-OJOGB-61/2009.)

Mivel a mulasztásokhoz a jogszabályok a fentiekben bemutatott súlyos jogkövetkezményeket fűznek, a mulasztás fogalmának értelmezése nagyon fontos, a jogellenes értelmezés az oktatási jogok megsértéséhez vezet. Több esetben fordultak hozzánk azért tanulók, illetve szüleik, mert az oktatási intézményben általuk kifogásolt módon regisztráltak mulasztást.

Oktatási jogokat sért az igazolatlan óra fegyelmezési eszközként való alkalmazása is.

Egy panaszos előadta, hogy gyermeke iskolájában az egyik pedagógus a fegyelmezetlenül viselkedő diákot igazolatlan órával bünteti. Ennek következtében hamaros összegyűlik a jogszabályban előírt hiányzás, amelynek eredményeképp a tanulót nem lesz értékelhető, és osztályozó vizsgát kell tennie. (K-OJOGB-918/2009.)

Miután csak akkor beszélhetünk mulasztásról, ha a tanuló a tanóráról távol marad, igazolatlan mulasztást nem kaphat, ha a tanítási órán megjelent. A tanulók

kötelességszegő magatartása többféle jogkövetkezmenyt vonhat maga után. Ha a tanulói jogviszonnal összefüggő kötelezettségszegés súlyos és vétkes, fegyelmi eljárásnak van helye, amennyiben pedig a tanuló cselekménye nem éri el a fegyelmi eljárás megindításához szükséges szintet, más, az intézmény házirendjében szabályozott fegyelmező intézkedések alkalmazhatóak. Igazolatlan óra azonban fegyelmezési céllal nem adható.

Fenntartói irányítás

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény hatálya kiterjed az óvodai nevelésre, az iskolai nevelésre-oktatásra, a kollégiumi nevelésre-oktatásra, függetlenül attól, hogy azt milyen intézményben, szervezetben látják el, illetve ki az intézmény fenntartója. A közoktatási törvény 86. § (1) bekezdése kimondja, hogy a községi, a városi, a fővárosi kerületi és a megyei jogú városi önkormányzat köteles gondoskodni az óvodai nevelésről, az általános iskolai oktatásról, továbbá a nemzeti és etnikai kisebbség által lakott településen a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozók óvodai neveléséről és az általános iskolai neveléséről és oktatásáról. Az önkormányzatok a közoktatás feladatait intézmény létesítésével, fenntartásával, társulásban való részvétellel vagy más önkormányzattal, illetve fenntartóval kötött megállapodás útján láthatják el. A nem helyi önkormányzatok által fenntartott közoktatási intézményekre vonatkozóan a közoktatási törvény külön szabályokat tartalmaz.

Egy szülő elektronikus levélben kért tájékoztatást a magángimnáziumok tandíjával és a tanulói jogviszony alakulásával kapcsolatban. Az alábbiakról tájékoztattuk a hozzánk fordulót. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 81. § (1) bekezdés d) pontja értelmében, ha a nevelési-oktatási intézményt nem helyi önkormányzat, illetve nem állami szerv tartja fenn a tanulói jogviszony fenntartása - írásbeli megállapodásban - fizetési kötelezettséghez köthető, vagyis a közoktatási intézmény megszüntetheti annak a tanulónak a tanulói jogviszonyát, aki nem fizette be a megállapodásban rögzített összeget. Ezen összeg nagysága a jogszabályokban nincsen korlátozva, sem minimalizálva, sem maximálva. A felek (az iskola és a tanuló, illetve szülője) szabadon egyezhetnek meg a fizetési kötelezettségről, továbbá a fizetési kötelezettség elmaradásának következményeiről is. Az tehát, hogy a tanulói jogviszony milyen körülmények között és mikor szűnik meg a fizetési kötelezettség elmulasztása esetén, szintén az említett megállapodás alapján történik. (K-OJOGB-557/2009.)

A közoktatási törvény rendelkezései szerint a fenntartónak számos jogosítványa van a közoktatási intézmények irányításával kapcsolatban. Ezen jogosítványok gyakorlása során azonban be kell tartania a jogszabályokban előírt tartalmi és eljárási korlátozásokat. A fenntartói irányítás részletes szabályait a közoktatási törvény 102-106. §-ai tartalmazzák. A fenntartó - többek között - dönt a közoktatási intézmény létesítéséről, át-szervezéséről, megszüntetéséről, meghatározza az intézmény költségvetését, az adott nevelési, tanítási évben indítható csoportok, osztályok számát, engedélyezi a maximális létszámtól való eltérést, ellenőrzi a közoktatási intézmény gazdálkodását, működésének törvényességét, hatékonyságát.

Ebben az évben számos beadvány érkezett az igazgatóválasztás kérdésével kapcsolatban. A hozzánk forduló érintettek többnyire azt sérelmezték, hogy az igazgató választás kapcsán véleményüket a fenntartó nem vette figyelembe. A panaszosokat tájékoztattuk a kérdéssel kapcsolatos alábbi álláspontunkról.

A közoktatási törvény 102. § (2) e) pontja szerint az iskola vezetőjének kinevezése a fenntartó jogkörébe tartozik. A közoktatási törvény 102. § (3) bekezdése értelmében a fenntartó ugyanakkor köteles a közoktatási intézmény vezetőjének megbízásával és megbízásának visszavonásával összefüggő döntése előtt beszerezni az intézmény alkalmazotti közösségének, az iskolaszéknek, az iskolai szülői szervezetnek (közösségnek), az iskolai diákönkormányzatnak, a nemzeti vagy etnikai kisebbségi nevelésben-oktatásban részt vevő intézmény esetén – ha nem rendelkezik egyetértési joggal – a fenntartótól függően a települési vagy a területi kisebbségi önkormányzat, illetőleg ennek hiányában az adott kisebbség helyi egyesületének, szakközépiskola és szakiskola esetén a fővárosi, megyei gazdasági kamara véleményét. A vélemény kialakításához minden olyan információt hozzáférhetővé kell tenni a véleményezési joggal rendelkezők részére, amely a fenntartói döntés meghozatalához rendelkezésére áll. A vélemény kialakításához – az információk hozzáférhetővé tételének napjától számítva – legalább tizenöt napot kell biztosítani az érdekeltek részére. Lényeges kiemelni, hogy a véleményezési eljárásban résztvevők álláspontja azonban nem köti a képviselő-testületet a döntés meghozatalában.

A korábbi szabályozás (a már hatályon kívül helyezett 27/1986. (VIII. 31.) MM rendelet) nagyobb beleszólást biztosított a nevelőtestületek számára, hiszen egyetértésük nélkül a képviselő-testület nem nevezhette ki az igazgatót, sőt a nevelőtestület által támogatott személy kinevezését csak kivételesen tagadhatta meg. Ezt a rendeletet azonban az Alkotmánybíróság alkotmányellenesség címén megsemmisítette (47/1991. (IX. 24.) AB határozat). Határozatának indokolásában az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a rendeletben biztosított egyetértési jog megfosztja a kinevezési jogkör gyakorlóját az önálló, felelős, érdemi döntés lehetőségétől, ugyanis a nevelőtestülettel való meg egyezés hiányában a képviselő-testület döntésképtelenné válhat.

A hazai joggyakorlatban a döntéshozatalban való részvétel több formája ismert – így pl. a javaslatétel, a véleményezés. Az egyetértési jog – természeténél fogva – sem a döntési joggal rendelkező, sem az egyetértési jog címzettje számára nem biztosít önálló döntési lehetőséget. Konszenzus hiányában tehát nem kerülhet sor érvényes döntés megalkotására. Az Alkotmánybíróság ezért a nevelőtestület kezdeményező, értékelő, véleményező közreműködését tartotta célszerűnek.

Amennyiben azonban a fenntartó betartja a vonatkozó szabályokat, vagyis döntése előtt beszerzi az érintettek véleményét, ez esetben döntése nem lesz jogsértő, ugyanakkor számos érintett tanuló, szülő, pedagógus számára érdeksérelmet okozhat.

(K-OJOGB-500/2009., K-OJOGB-501/2009., K-OJOGB-503/2009., K-OJOGB-736/2009., K-OJOGB-750/2009.)

Mivel továbbra is számos beadvány érkezett közoktatási intézmények összevonásával, átszervezésével, megszüntetésével kapcsolatosan, ezért fontosnak tartjuk ismét ismertetni az erre vonatkozó hatályos jogszabályi rendelkezéseket. Az e tárgykörben hozánk érkezett panaszok azt bizonyítják, hogy mind a tanulók és a szülők, mind a pedagógusok súlyos sérelemként élik meg az óvodák, iskolák bezárását, átszervezését, és sok esetben tehetetlennek és kiszolgáltatottnak érzik magukat. A panaszosok kérdései részben arra irányultak, hogy jogszerű-e a fenntartó bezárásról, átszervezésről hozott döntése, részben pedig arra, hogy mit tehetnek az érintettek, amennyiben ilyen jellegű döntésről értesülnek. A problémával kapcsolatban az alábbi állásfoglalást alakítottuk ki.

A művelődéshez való jog az Alkotmányban biztosított alapjogok második generációjaként ismert jogok csoportjának része, olyan társadalmi konszenzuson alapuló érték, amely államcélként fogalmazódik meg. Az állam törvényekben vállalt feladatának ellátását részben az önkormányzatok útján valósítja meg azáltal, hogy biztosítja - többek között - az ingyenes és kötelező általános iskola igénybevételének lehetőségét. Az önkormányzat, mint fenntartó - a jogszabályok keretei között - nagyfokú önállósággal rendelkezik az intézményi struktúra kialakításában, szervezésében. A közszolgáltatás megvalósítására hozott döntéseit kizárólag törvényességi okokból vizsgálhatjuk felül, célszerűségi szempontból felülbírálni azokat egyetlen szervezetnek sincs joga. A nevelési-oktatási intézmények országosan tapasztalható átszervezései, összevonásai és megszüntetési gazdasági és demográfiai okok természetes következményei. Önmagában nem tekinthető jogellenes magatartásnak egy intézmény átszervezése, összevonása, megszüntetése, ha a fenntartó betartja az arra vonatkozó garanciális szabályokat. Az intézmény-megszüntetés törvényességének ellenőrzése e garanciális szabályok megtartásának megvizsgálásából állhat.

Egy település lakossága számára az oktatási feltételek kiemelkedő fontosságúak, ugyanakkor a körülmények változása, a folyamatos szolgáltatás miatt az intézményrendszer megváltoztatása, szűkítése olykor elkerülhetetlen. Ez pedig az intézmény dolgozói, tanulói és szülei körében bizonyos sérelmet mindig okoz. Az érintettek jogainak védelmét ebben az esetben egyrészt egy kötelező eljárási szabály, a véleményük beszerzése jelenti (közoktatási törvény 102. § (3) bekezdése szerint), másrészt az a törvényi követelmény, hogy az oktatásról továbbra is megfelelő színvonalon kell gondoskodni oly módon, hogy annak igénybevétele a tanulónak, szülőnek ne jelentsen aránytalan terhet (a 4. § (7) bekezdés a) pontja szerint). Annak eldöntéséhez, hogy az intézmény átszervezése aránytalan teherrel jár-e, a fenntartónak be kell szereznie a fővárosi, megyei önkormányzat - fejlesztési tervre épített - szakvéleményét. A közoktatási törvény 88. § (6) bekezdés alapján a helyi önkormányzat közoktatási szakértő véleményét is köteles beszerezni tervezett intézkedésének véleményezése céljából. Az

iskolabezárással kapcsolatos döntéseknek érvényességi kelléke a szakértői vélemény beszerzése. A szakértőnek abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a javasolt megoldás biztosítja-e az adott tevékenység, szolgáltatás megfelelő színvonalon történő további ellátását. A szakértő véleményét a fővárosi, megyei önkormányzat részére - a szakvélemény megkérésével egyidejűleg - meg kell küldeni. A független szakértőre - a helyi önkormányzat megkeresésére - a közoktatási feladatkörében eljáró Oktatási Hivatal tesz javaslatot.

A fenntartói döntések további korlátja, hogy a közoktatási törvény 102. § (9) bekezdése alapján tanítási évben (szorgalmi időben), továbbá - a július-augusztus hónapok kivételével - nevelési évben a fenntartó iskolát nem indíthat, továbbá iskolát, kollégiumot, óvodát nem szervezhet át, nem szüntethet meg, fenntartói jogát nem adhatja át; iskolai osztályt, kollégiumi csoportot, óvodai csoportot nem szervezhet át, és nem szüntethet meg; az iskola, kollégium, óvoda feladatait nem változtathatja meg. A 102. § (11) bekezdése értelmében a fenntartó legkésőbb az intézkedés tervezett végrehajtása évének március utolsó munkanapjáig hozhat a nevelési-oktatási intézmény átszervezésével, fenntartói jogának átadásával, megszüntetésével összefüggő döntést.

A törvény 102. § (10) bekezdése kivételeket fogalmaz meg a fent említett korlátok alól, így nem kell alkalmazni, ha a székhely, telephely megváltoztatására azért kerül sor a tanítási évben (szorgalmi időben), nevelési évben, mert a már meglévő épületet, helyiséget, területet megfelelő időben nem lehetett birtokba venni, vagy a nevelési-oktatási intézmény által használt épület, helyiség, terület váratlanul alkalmatlanná vált a rendeltetésszerű használatra. Nem állami, nem helyi önkormányzati intézményfenntartó részére a jegyző, főjegyző engedélyezheti a székhely, telephely változását tanítási évben (szorgalmi időben), nevelési évben más, előre nem látható okból is. Ha a nem állami, nem helyi önkormányzati intézményfenntartó három éven belül másodszor kéri előre nem látható okból a székhely-, telephelyváltozás engedélyezését, a jegyzőnek, főjegyzőnek le kell folytatnia a Ktv. 80. §-ában szabályozott törvényességi ellenőrzést.

A közoktatási törvény a fenntartói döntés ellen jogorvoslati lehetőséget is biztosít. A törvény 84. § (12) bekezdése szerint, ha jogszabály a fenntartói irányítás körébe tartozó valamely döntés meghozatalát előzetes vélemény, egyetértés, szakvélemény beszerzéséhez köti, az ennek elmulasztásával hozott döntés megtámadható. A sikeresen megtámadott döntés a meghozatalának időpontjától kezdődő hatállyal érvénytelenné válik. Megtámadásra a sérelmet szenvedett fél és az jogosult, akinek a megtámadáshoz törvényes érdeke fűződik. A megtámadást három hónapon belül írásban kell közölni, majd a közlés eredménytelensége esetében tizenöt napon belül érvényesíteni. A megtámadást tehát a fenntartóval kell közölni, az érvénytelenség megállapítását pedig az illetékes államigazgatási hivatal vezetőjének címzett beadvánnyal lehet érvényesíteni. A három hónapos határidő a döntésnek az érdekelt részére történő közlésének napján kezdődik. Ha ez a nap nem állapítható meg, a közlés napja a döntés meghozatalát követő tizenötödik

munkanap. A megtámadáshoz biztosított határidő jogvesztő, igazolásnak helye nincs. Ha az államigazgatási hivatal vezetőjének eljárása eredménytelen, a fenntartói döntést bíróság előtt lehet megtámadni.

Amennyiben tehát a fenntartó betartja a vonatkozó garanciális szabályokat, döntése nem lesz jogsértő, ugyanakkor számos érintett tanuló, szülő, pedagógus számára komoly érdeksérelmet okozhat. A vonatkozó jogszabályi rendelkezésekben biztosított jogaikkal élve a tanulók és a szülők mind egyénileg, mind kollektív módon kinyilváníthatják fenntartásaikat, javaslattal élhetnek, kérdéseket, kezdeményezéseket fogalmazhatnak meg, s ezek mind hatással lehetnek az önkormányzat átszervezéséről meghozandó döntésére.

Az oktatási szereplők jogainak garanciái

Az oktatási szereplők jogainak érvényesüléséhez nélkülözhetetlen, hogy az intézmények betartsák a garanciális jellegű jogszabályi rendelkezéseket. A közoktatási törvény, valamint a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet számos garanciális szabályt rögzít.

Kiemelkedő jelentőségű garanciális jellegű előírások az oktatási szereplők tájékoztatásával kapcsolatos rendelkezések. Álláspontunk szerint érdemes különös hangsúlyt fektetni az oktatási szereplők közötti hatékony információ-áramlásra, a rendszeres tájékoztatásra, mert ezzel számos konfliktus megelőzhető.

A tájékoztatáshoz való jog az egyes oktatási szereplők jogai között általános elvként szerepel. A közoktatási törvény 14. § (1) bekezdés b) pontja szerint a szülő joga különösen, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást kapjon, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. Ez a jog a szülői jogok között különleges szerepet játszik, valamennyi további joguk gyakorlásának biztosítéka. A nagykorú tanulók tájékoztatása kapcsán a közoktatási törvény, valamint a végrehajtási rendelet is tartalmaz külön rendelkezéseket.

A szülő tájékoztatáshoz való joga tehát a közoktatási törvény által biztosított, kiemelt szülői jog. A tájékoztatás, kapcsolattartás rendjét, formáit részletesen az iskola belső szabályzata határozza meg, de a tanulmányokkal kapcsolatos tájékoztatás megvalósulhat részben személyesen, részben pedig az érdemjegyeknek a naplóba és ellenőrzőbe történő rendszeres rögzítésével. A napló, és az ellenőrző csak abban az esetben nyújthatnak valós képet a tanuló tanulmányi teljesítményéről, ha az érdemjegyek megállapításukat követően a lehető legrövidebb időn belül bejegyzésre kerülnek a megfelelő helyre. A rendszeres tájékoztatás elmulasztása a jogszerűen megállapított érdemjegytől függetlenül jogsérelmet okozhat.

A szülő beadványában a naplókezelés szabályairól érdeklődött, továbbá ezzel összefüggésben azt sérelmezte, hogy a napló és az ellenőrző bejegyzései nem egyeznek egymással. A közoktatási törvény 14. § (1) bekezdése szerint a szülő joga különösen, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. Emellett a törvény 19. § (7) bekezdése a pedagógus alapvető feladatai között határozza meg azt a kötelezettséget, hogy a pedagógus a szülőket gyermekük nevelésével és oktatásával, fejlődésével kapcsolatosan, továbbá a szülőket és a tanulókat az őket érintő kérdésekről rendszeresen tájékoztassa, a szülőt figyelmeztesse, ha gyermeke jogainak megóvása vagy fejlődésének elősegítése érdekében intézkedést tart szükségesnek. Ennek megfelelően a pedagógusnak a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét az érdemjegyekről rendszeresen értesítenie kell. A tájékoztatás részben személyesen, részben az érdemjegyeknek a naplóba és az ellenőrzőbe időben történő bejegyzésével valósulhat meg. A tájékoztatásnak a rendszerességen túl alapvető követelménye a tényszerűség. A napló, és az ellenőrző csak abban az esetben nyújthatnak valós képet a tanuló tanulmányi teljesítményéről, ha az érdemjegyek megállapításukat követően a lehető legrövidebb időn belül bejegyzésre kerülnek a megfelelő helyre. A rendszeres tájékoztatás elmulasztása a jogszerűen megállapított érdemjegtől függetlenül jogsérelmet okozhat. A tájékoztatás módjáról nemcsak a jogszabályok rendelkeznek, hanem a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 4/A. § (1) bekezdés e) pontja szerint a nevelési-oktatási intézmény házirendjében is szabályozni kell a tanulók rendszeres tájékoztatásának rendjét és formáit. Ennek megfelelően javasoltuk a szülőnek, hogy tanulmányozza át az iskola házirendjét, továbbá tájékoztattuk arról, hogy amennyiben a fentiek ismeretében úgy ítéli meg, hogy gyermeke oktatási jogai sérülnek, akkor a jogorvoslati lehetőségek kimerítését követően kérheti hivatalunk vizsgálatát. (K-OJOGB-41/2009.), (K-OJOGB-145/2009.), (K-OJOGB-847/2009.), (K-OJOGB-924/2009.)

A tanulót védő, garanciális előírás a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 27/A. §-nak azon rendelkezése, amely kimondja, hogy a tanuló bizonyítványának kiadását az iskola semmilyen indokkal nem tagadhatja meg. A tanügyi nyilvántartások kezelésével kapcsolatos szabályokat ezen rendelet 4. számú melléklete tartalmazza.

A szülő sérelmezte, hogy a gyermeke bizonyítványát az iskola nem adta ki az évről előtte, annak ellenére, hogy a gyermek új iskolájába történő beíratásához szüksége volt rá. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 27/A. § kimondja ugyanis, hogy a tanuló bizonyítványának kiadását az iskola semmilyen indokkal nem tagadhatja meg. A panaszt tájékoztattuk a vonatkozó jogszabályi rendelkezésről, valamint arról, hogy az ügyben felmerül a jogsérelem gyanúja, a fenntartóhoz - önkormányzati iskola esetén a jegyzőhöz - fordulhat jogorvoslat érdekében. (K-OJOGB-560/2009.)

Az oktatási szereplők jogainak és kötelezettségeinek nemcsak a jogszabályok, hanem a helyi szabályzatok is forrásai. A nevelési-oktatási intézmények belső szabályzataira vonatkozó előírásokat garanciális rendelkezéseknek tekintjük, mivel e szabályzatok számos kérdésben kiegészítik a jogszabályokban foglaltakat. Ezen kérdésekben a részletszabályozás joga az intézményt illeti meg. A belső szabályzatok megalkotása során azonban mindenkor tekintettel kell lenni a vonatkozó jogszabályi előírásokra. A szabályzatokban foglaltak értelemszerűen nem lehetnek ellentétesek a jogszabályokkal. Fontos hangsúlyoznunk, hogy a helyi szabályzatok megalkotóinak mindig az elérendő

célből kell kiindulniuk. Minden olyan szabályozás, amely túlmegy ezeken a célokon vitatható, esetenként jogsértő lehet.

A szülő joga, hogy megismerje az intézmény belső szabályzatait: szervezeti-működési szabályzatát, házirendjét, nevelési, illetve pedagógiai programját, illetve, hogy tájékoztatást kapjon az abban foglaltakról. Az oktatási szereplők ugyanis kizárólag akkor tudnak megfelelően élni jogaikkal, ha elegendő információval rendelkeznek az iskola életéről, az azt szabályozó dokumentumokról.

Egy szülő azzal kapcsolatban élt panasszal, hogy az iskola közlése alapján délután, amikor a gyermekért mennek az iskolába, a szülők nem mehetnek be az épületbe, mivel zavarják az oktatás rendjét, hanem csak az ajtóban várhatják meg a tanulókat. Sérelmezte továbbá, hogy ezzel a szabállyal kapcsolatban nem kapott semmilyen tájékoztatást az iskola részéről. Tájékoztattuk a szülőt arról, hogy az iskola felügyeleti kötelezettségének maradéktalan teljesülését, valamint a nevelés-oktatás zavartalanosságát szolgálja az, hogy a belépésnek, illetve benttartózkodásnak rendjét az iskola határozza meg. A nevelési-oktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatában kell ugyanis meghatározni a belépés és benttartózkodás rendjét azok részére, akik nem állnak jogviszonyban a nevelési-oktatási intézménnyel. Tájékoztattuk továbbá a panaszost, hogy az általa sérelmezett helyzet vagy a szervezeti és működési szabályzatban foglaltak esetleges megváltoztatása érdekében a szülői munkaközösség vagy az iskolaszék útján javaslataival megkeresheti az iskola vezetését. (K-OJOGB-766/2009.)

A szülő azzal a problémával fordult hivatalunkhoz, hogy a szülők óvodaszék alapítását határozták el, és ezzel összefüggésben szerették volna megismerni az óvoda Szervezeti- és Működési szabályzatát, amely az intézmény honlapján nem volt megtalálható, és egyéb módon sem volt hozzáférhető számukra. A panaszos jelzése alapján hivatalunk az ügyben vizsgálatot indított, ennek nyomán megállapítottuk, hogy az óvoda mulasztást követett el. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 40. § (1) bekezdése szerint ugyanis a közoktatási intézmény működésére, belső és külső kapcsolataira vonatkozó rendelkezéseket a szervezeti és működési szabályzat határozza meg. Ugyanezen § (12) bekezdése alapján a szervezeti és működési szabályzatot, a házirendet és az intézményi minőségirányítási programot a nevelési-oktatási intézmény honlapján, annak hiányában a helyben szokásos módon nyilvánosságra kell hozni. Tekintettel arra, hogy a kérdéses óvoda rendelkezik honlappal, így a törvény előírásainak megfelelően az adott internetes oldalon közzé kellett volna tennie a Szervezeti és Működési Szabályzatot. Megkeresésünk nyomán az óvodavezető arról tájékoztatott, hogy az óvoda Szervezeti és Működési szabályzata helyben szokásos módon megismerhető, ugyanis az óvoda házirendje tartalmaz erre vonatkozó szabályt, mely szerint: „A szülőknek az óvodavezetővel előzetesen egyeztetett időpontban betekintési lehetőséget biztosítunk az óvodai alapidokumentumokba.” Beszámolt arról is, hogy válaszelevelével egyidejűleg intézkedett a Szervezeti és Működési Szabályzat honlapjukon való elhelyezéséről. Tekintettel arra, hogy az intézmény vezetője saját hatáskörében intézkedett a Szervezeti és Működési Szabályzat honlapon való elhelyezéséről, kezdeményezést nem fogalmaztunk meg, és az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-5/2009.)

Az oktatási szereplők jogai érvényesülésének fontos garanciája a közoktatási törvény által meghatározott eljárási rendelkezések betartása. A közoktatási törvény 83. § (2) bekezdése szerint a tanuló, a szülő, az óvoda, az iskola, a kollégium döntése vagy intézkedése, illetve intézkedésének elmulasztása ellen - a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül - a gyermek, tanuló érdekében eljárást

indíthat. A tanulói és szülői panaszok kivizsgálása a közoktatási törvény 83. § (3) és (5) bekezdései alapján történik. Az eljárást megindító kérelem, ha egyéni érdeksérelemre hivatkozással nyújtják be, felülbírálati kérelem, ha jogszabálysértésre hivatkozással nyújtják be, törvényességi kérelem. A törvényességi kérelmek ügyében a fenntartó képviselője jár el és hoz másodfokú döntést. Ugyanezen eljárási rend vonatkozik a tanulói jogviszony létesítésével, megszűnésével és a fegyelmi eljárással kapcsolatos felülbírálati kérelmekre. Az egyéb tárgyban benyújtott felülbírálati kérelmeket az iskolaszék, valamint, ha az intézményben iskolaszék nem működik, akkor a nevelőtestület tagjaiból álló, legalább három tagú bizottság vizsgálja meg. Ezen rendelkezések biztosítják, hogy a jogorvoslati eljárás során az adott ügyet a döntéshozón kívül más is megvizsgálhassa.

Garanciális jellegűnek tekintjük azon rendelkezéseket is, amelyekkel a közoktatási törvény meghatározza a tanulói jogviszony megszűnésének, megszüntetésének lehetőségét. A törvény 75. §-a rendelkezik a tanulói jogviszony megszűnéséről, illetve megszüntetéséről. A jogszabály taxatív tartalmazza ennek eseteit, amely azt jelenti, hogy csak a jogszabályban meghatározott esetben és módon szűnhet, illetve szüntethető meg a jogviszony.

A panaszos szülő azzal kapcsolatban kérte hivatalunk segítségét, hogy a középiskola megszüntette nagykorú gyermeke tanulói jogviszonyát tanulmányi eredményeire hivatkozással. Beadványával összefüggésben a szülőt az alábbiakról tájékoztattuk. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 75. §-a szabályozza tételesen a tanulói jogviszony megszűnésének eseteit. Ezek között nem szerepel, hogy az iskola eltanácsolás keretében – a tanulmányi eredmények miatt – javasolja a tanulónak a jogviszony megszüntetését. A törvényi felsorolás kimerítő jellegű, tehát az itt nem szereplő esetek mind jogszerűtlennek minősülnek. A közoktatási törvény 75. § (5) bekezdése szerint az iskola egyoldalú nyilatkozattal, tanulmányi eredmények miatt csak a tanítási év utolsó napján, és csak akkor szüntetheti meg a nem tanköteles tanulói jogviszonyát, ha a tanuló ugyanannak az évfolyamnak a tanulmányi követelményeit második alkalommal nem teljesítette. Tájékoztattuk továbbá a panaszost az eltanácsolás intézményének jogszerűtlenségéről is, valamint a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségről. (K-OJOGB-87/2009.)

A szülő gyermeke tanulói jogviszonyának megszűnésével, a tanulói jogviszony igazolásával kapcsolatban kért tájékoztatást. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 75. § (1) bekezdésének d) pontja értelmében megszűnik a tanulói jogviszony gimnáziumi tanulmányok esetén az utolsó évfolyam elvégzését követő első vizsgaidőszak utolsó napján. A 2008/2009. tanév rendjéről kiadott 17/2008. (V. 9.) OKM rendelet értelmében az iskola befejező évfolyamán az utolsó tanítási nap 2009. április 30. volt. Így az ezt követő első vizsgaidőszak 2009. évi május-júniusi vizsgaidőszak. A rendelet értelmében a legutolsó nap, amelyen ebben a vizsgaidőszakban vizsga szervezhető 2009. június 26. A fentiek értelmében 2009. június 26. utánra a gimnázium nem állíthat ki tanulói jogviszony igazolást. Tájékoztattuk továbbá a szülőt, hogy gyermeke továbbra is jogosult még diákigazolványa használatára, ugyanis a diákigazolványról szóló 17/2005. (II. 8.) Korm. rendelet 1. § (4) bekezdése értelmében a tanuló diákigazolványra tanulói jogviszonyának megszűnését követő október 31-éig jogosult. (K-OJOGB-475/2009.), (K-OJOGB-822/2009.)

A tanulói jogviszony megszűnésével, illetve megszüntetésével kapcsolatban minden évben találkozunk az eltanácsolás problémájával. Az ilyen jellegű igazgatói döntések

háttérben gyakran az áll, hogy az iskola nem tartja elegendőnek a rendelkezésére álló pedagógiai eszközöket egy-egy nehezen kezelhető, problémás magatartású tanulóval szemben. Az eltanácsolás, bár semmiféle jogi kötőerővel nem bír, mégis komoly hatást tud gyakorolni a szülőre. A szülő és az iskola képviselőjében eljáró igazgató helyzete ugyanis rendkívül eltérő. A szülő ilyenkor nincs alkupozícióban, hiszen nem kíván gyermekének rosszat, nem akarja, hogy egy esetleges ellenséges környezetben legyen kénytelen tanulni. Az iskola részéről érkező hasonló felszólítás nyomán látszólag a szabad iskolaválasztás jogával él, amikor elviszi gyermekét más intézménybe, valójában azonban nyomásnak enged, mert úgy érzi, nincs más lehetősége. Ezzel a megoldási móddal az iskola jogilag szabályozott eljárásokon kívüli útra tereli az ügyet, amelynek pedig jogilag szigorúan kötött rendben kellene zajlania. Így megfosztják a tanulót azokról a garanciáktól, amelyek a fegyelmező intézkedések alkalmazásához, illetve a fegyelmi eljárás lefolytatásához kapcsolódnak. Azonban minden ilyen típusú ügyben komoly bizonyítási nehézségeket jelenthet, annak megállapítása, hogy az iskola ráhatására hagyta-e el a tanuló az adott intézményt. Álláspontunk szerint az eltanácsolás kényszerrel párosuló megoldásának nem szabad előfordulnia a közoktatási intézményekben. A tanulók köteleességszegő magatartásának szankcionálására az iskolának rendelkezésére állnak a jogszabályokban rögzített lehetőségek, indokolt esetben fegyelmező intézkedések alkalmazására, fegyelmi eljárás megindítására kerülhet sor.

A tanulók köteleességszegő magatartása többféle jogkövetkezményt vonhat maga után. Súlyos és vétkes kötelezettségszegés esetén fegyelmi eljárásnak van helye, amennyiben pedig a tanuló cselekménye nem éri el a fegyelmi eljárás megindításához szükséges szintet, más fegyelmező intézkedések alkalmazhatók. Lényeges, hogy ezeket az intézkedéseket csak a tanulói jogvisztonnyal összefüggő köteleességszegések szankciójaként lehet alkalmazni. A tanulók fegyelmi felelősségéről a közoktatási törvény 76. §-a, míg a fegyelmi eljárások lefolytatásának szabályairól a 11/1994. MKM rendelet 5. számú melléklete rendelkezik garanciális jelleggel. A fegyelmező intézkedések formáit és azok alkalmazásának elveit pedig az intézmények házirendjében kell rögzíteni. Azonban a tanulók köteleességszegő magatartásának következményeként oktatási jogokat sértő fegyelmező intézkedéseket a házirend sem tartalmazhat. A pedagógusok, illetve az iskola akkor teljesítik a jogszabályokban lefektetett kötelezettségeiket, ha a köteleességszegő gyermekkel szemben a jogszabályok által szabályozott eljárás szerint járnak el, ennek biztosítása a közoktatási intézmény szakzerű és törvényes működésének biztosításáért felelős intézményvezető feladatkörébe tartozik. (K-OJOGB-97/2009.), (K-OJOGB-508/2009.), (K-OJOGB-115/2009.), (K-OJOGB-732/2009.), (K-OJOGB-740/2009.), (K-OJOGB-366/2009.)

A szülő azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy amennyiben a tanulót magatartása miatt kiküldik a tanóráról, adható-e neki ezért igazolatlan óra. A diákok tanórán tanúsított fegyelmezetlen magatartásának megítélése összetett kérdés. A tanuló ezzel ugyanis nemcsak saját kötelességeit nem teljesíti, hanem zavarja a tanóra megfelelő lebonyolítását, gátolja társai tanuláshoz való jogának

érvényesülését, valamint a pedagógus munkájának elvégzését. Éppen ezért indokolt, hogy e kötelességszegő magatartás ne maradjon következmények nélkül, a kiküldés azonban szankcióként nem alkalmazható, a tanulók fegyelmezetlen magatartását jogszerűen az intézmény házirendjében meghatározott fegyelmező intézkedések kilátásba helyezésével lehet szankcionálni. Ebben az esetben tehát igazolatlan tanóra sem adható. Hivatalunk álláspontja szerint a kiküldésre csak akkor kerülhet sor, ha az mások jogainak vagy a tanuló egyéb jogainak védelme érdekében szükséges, ennek megítélése azonban mindig és mindenképpen egyedi mérlegelést igényel. Az adott esetben a pedagógus joga és felelőssége eldönteni, hogy sor kerüljön-e a kiküldésre, és a tanóra bármelyik percében is küldik ki a tanulót, az nem tarthat automatikusan az óra végéig, hanem csak a szükséges ideig. Ezzel együtt szükséges megjegyezni, hogy a közoktatási törvény 41. § (5) bekezdésében rögzített kötelezettség, miszerint a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, nem korlátozódik kizárólag a tanítási órák időtartamára, helyszínére. Ennek értelmében tehát biztosítani kell a kiküldött tanuló felügyeletét is. (K-OJOGB-273/2009.), K-OJOGB-253/2009.)

A pedagógus fegyelmi eljárás megindításának lehetőségeiről kért tájékoztatást, mivel az iskola több tanulója tanítási időn kívül betört házakba és onnan eltulajdonítottak tárgyakat. A beadvánnyal kapcsolatban az alábbiakról tájékoztattuk a hozzánk forduló pedagógust. A tanulók fegyelmi felelősségéről a közoktatási törvény 76. §-a, míg a fegyelmi eljárásról a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 32. §-a és az 5. számú melléklete rendelkezik. A tanulók kötelességszegő magatartása többféle jogkövetkezményt vonhat maga után. Súlyos és vétkes kötelezettségszegés esetén fegyelmi eljárásnak van helye, amennyiben pedig a tanuló cselekménye nem éri el a fegyelmi eljárás megindításához szükséges szintet, más fegyelmező intézkedések alkalmazhatóak. A pedagógusok, illetve az iskola akkor teljesítik a jogszabályokban lefektetett kötelezettségeiket, ha a kötelességszegő gyermekkel szemben a jogszabályok által szabályozott eljárás szerint járnak el, ennek biztosítása a közoktatási intézmény szakszerű és törvényes működésének biztosításáért felelős intézményvezető feladatkörébe tartozik. A fentiek értelmében a közoktatási törvény 76. § (1) bekezdése alapján, ha a tanuló a köteleseit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. A fent említett köteleesség alatt azonban a gyermek tanulói jogviszonyával kapcsolatos kötelezettségeket kell érteni, amelyeket a közoktatási törvény 12. §-a határoz meg. Fegyelmi eljárás ezen köteleességek súlyos és vétkes megszegése esetén indítható, így nem indítható eljárás a pedagógiai programban nem szereplő - iskolán kívüli - cselekmények miatt. (K-OJOGB-236/2009.), K-OJOGB-946/2009.)

A közoktatási törvény 76. § (2) bekezdése határozza meg a fegyelmi eljárásban hozható fegyelmi büntetéseket. A törvény 76. § (3) bekezdése garanciális jelleggel rögzíti, hogy a tanköteles tanulóval szemben nem alkalmazható az eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától, valamint a kizárás az iskolából fegyelmi büntetés. A 76. § (2) bekezdés d) pontjában meghatározott, a tanköteles tanulóval szemben hozható legszigorúbb fegyelmi büntetés, az áthelyezés másik osztályba, tanulócsoportba vagy iskolába fegyelmi büntetés alkalmazásához a jogalkotó garanciális feltételt szab, miszerint tanköteles tanulóval szemben ez a fegyelmi büntetés csak akkor alkalmazható, ha az iskola igazgatója a tanuló átvételéről a másik iskola igazgatójával megállapodott. E rendelkezésből következik, hogy ennek a fegyelmi büntetésnek az alkalmazásánál a határozatot hozó intézmény vezetőjének kell fogadó intézményt találnia és annak igazgatójával megállapodnia a tanuló átvételéről. Amennyiben ilyen megállapodás nem jön létre, abban az esetben az intézmény eljárása nem tekinthető jogszerűnek. (K-OJOGB-380/2009.)

A fegyelmi eljárás szabályait tartalmazó 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 5. számú

melléklete rendelkezik a fegyelmi határozat elleni fellebbezésről, az eljárást megindító kérelemről. Az elsőfokú határozat ellen a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő nyújthat be eljárást megindító kérelmet. A kérelmet a határozat kézhezvételétől számított tizenöt napon belül kell az elsőfokú fegyelmi jogkör gyakorlójához benyújtani, amit az nyolc napon belül köteles továbbítani a másodfokú fegyelmi jogkör gyakorlójához. A felterjesztéssel együtt, véleményével ellátva az ügy valamennyi iratát továbbítani kell. A közoktatási törvény 83. § (4) bekezdése értelmében a fenntartó képviselője jár el, és hoz másodfokú döntést, amelyben a kérelmet elutasíthatja, illetve a döntést jogszabálysértés vagy egyéni érdeksérelem esetén megváltoztathatja, vagy megsemmisítheti, és a nevelési-oktatási intézményt új döntés meghozatalára utasíthatja. Végrehajtani csak jogerős fegyelmi határozatot lehet. A nevelési-oktatási intézmény döntése jogerős, ha annak közlésétől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül nem nyújtottak be eljárást megindító kérelmet, vagy az eljárást megindító kérelem benyújtásáról lemondtak. A jogerős döntés végrehajtható, kivéve, ha bírósági felülvizsgálatát kérték. A másodfokú döntés azonnali végrehajtását rendelheti el a döntéshozó, ha azt a nevelési-oktatási intézménybe járó többi tanuló nyomós érdeke indokolja. (K-OJOGB-734/209.)

A szülő fia fegyelmi eljárásával kapcsolatban kérte eljárásunkat. A panaszos kérelmében előadta, hogy gyermeke az iskolában alkoholt fogyasztott, emiatt vele szemben fegyelmi eljárás indult. A fegyelmi tárgyalást megtartották, a fegyelmi vétség elkövetését a gyermek nem tagadta. A fegyelmi bizottság a tanuló másik intézménybe történő áthelyezése mellett döntött. E határozat ellen a szülő eljárást megindító kérelemmel fordult az intézmény fenntartójához. Az önkormányzat jegyzője eljárási hiba - az értesítési határidő elmulasztása - miatt a fenti döntést megsemmisítette, és az intézményt új eljárás lefolytatására kötelezte. A megismételt tárgyalás eredményeképpen ismételten a tanulói jogviszony áthelyezéssel történő megszüntetéséről döntöttek. E döntést a jegyző a másodfokú eljárás során jóváhagyta. A panaszos azzal a kéréssel fordult hivatalunkhoz, hogy állapítsuk meg a fegyelmi eljárás jogszerűtlenségét, illetve a fegyelmi büntetés aránytalanságát. Az rendelkezésemre bocsátott dokumentumokat megvizsgálva az alábbiakról tájékoztattuk a panaszost. A megismételt fegyelmi eljárás lefolytatásának jogszerűsége tekintetében a jegyző határozata szolgált információkkal, amelyek szerint a megismételt fegyelmi eljárás során nem sérültek oktatási jogok. A szülő azt állította, hogy a kiszabott büntetés aránytalan volt gyermeke cselekményéhez képest. Abban a kérdésben, hogy a köteleességszegő tanuló számára a fegyelmi jogkör gyakorlója milyen súlyú büntetést tart a köteleességszegéssel arányban állónak, hivatalunknak nem áll módjában állást foglalni, ez ugyanis pedagógiai jellegű kérdés, amelyben a döntést a nevelőtestületnek kell meghoznia. Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint az eljárás során nem sérültek oktatási jogok, a fegyelmi büntetés a tanulónak nem jogsérelmet, hanem érdeksérelmet okozott, amely vizsgálatára hivatalunk nem rendelkezik hatáskörrel. (K-OJOGB484/2009.)

A szülő beadványában azzal kapcsolatban élt panasszal, hogy gyermekét az iskola fegyelmi útján áthelyezte egy másik intézménybe, de az áthelyezés nyomán a tanuló egy normál általános iskolába került, pedig a jelenlegi iskolájában 8 osztályos gimnáziumi oktatásba került volna. A tanuló fegyelmi és kártérítési felelősségéről a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 76. §-a rendelkezik. Ez alapján, ha a tanuló a köteleességeit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. A fegyelmi eljárás során alkalmazható fegyelmi büntetéseket a 76. § (2) bekezdése határozza meg. A tanköteles tanulóval szemben alkalmazható legsúlyosabb fegyelmi büntetési forma az áthelyezés másik osztályba, tanulócsoportba

vagy iskolába büntetés. Ez a fegyelmi büntetés azonban csak akkor alkalmazható, ha az iskola igazgatója a tanuló átvételéről a másik iskola igazgatójával megállapodott. Ez a garanciális jellegű rendelkezés hivatott azt biztosítani, hogy a tanköteles korú tanulók ne maradjanak iskola nélkül, hanem tanulói jogviszonyuk az átvételről szóló megállapodás nyomán folytonos legyen. Az áthelyezés másik iskolába fegyelmi büntetésre vonatkozóan a jogszabály nem tartalmaz további megkötéseket, az intézményvezetőnek ebből kifolyólag nincs olyan kötelezettsége - tekintettel az intézkedés szankciójellegrére is -, hogy az átvételről szóló megállapodás során figyelembe vegye, hogy a tanuló azonos iskolatípusba folytathassa tanulmányait. A tanuló a fegyelmi határozatban foglaltak szerint a fegyelmi büntetés hatálya alatt áll. A fegyelmi büntetés hatálya nem lehet hosszabb az áthelyezés másik osztályba, tanulócsoportba vagy iskolába fegyelmi büntetés esetén tizenkettő hónapnál. A büntetés időtartamáról a fegyelmi határozatban kell rendelkezni. Amennyiben az intézményvezető a fegyelmi eljárás során betartja a közoktatási törvényben, valamint a fegyelmi eljárás részletszabályait meghatározó, a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 5. számú mellékletében foglaltakat, ez esetben eljárása nem jogszerűtlen, még abban az esetben sem, hogyha a tanulói oldalon érdeksérelmet eredményez azáltal, hogy az áthelyezés nyomán egy más iskolatípusba kerül. Tájékoztatottuk továbbá a szülőt, hogy az áthelyezéstől függetlenül szabadon dönthet másik, az elképzelésüknek megfelelő intézmény választása mellett, amennyiben találnak ilyen fogadó intézményt. (K-OJOGB-677/2009.)

Az oktatási szereplők jogainak érvényesülését biztosítja továbbá a 11/1994. (VI. 8.) MKM 3. § (2) bekezdésében rögzített azon garanciális jellegű rendelkezés is, amely szerint a gyermek, a kiskorú tanuló szülőjének írásbeli nyilatkozatát be kell szerezni minden olyan óvodai, iskolai, kollégiumi döntéshez, amelyből a szülőre fizetési kötelezettség hárul, továbbá kiskorú tanuló esetén a tanulói jogviszony, kollégiumi tagsági viszony keletkezésével, megszűnésével, a tanulói jogviszony szünetelésével, a tanórai foglalkozáson való részvétel alóli felmentéssel, az egyes tantárgyak alóli mentesítéssel, a tanulmányi idő megrövidítésével kapcsolatos ügyekben, valamint minden olyan kérdéssel, amelynél jogszabály a nyilatkozat beszerzését előírja.

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók jogainak érvényesülése

Az elmúlt évben is számos beadvány érkezett hivatalunkhoz a sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermekek, tanulók jogaival összefüggésben. Tapasztalataink azt mutatják, hogy az érintett tanulók és szüleik könnyen kerülnek kiszolgáltatott helyzetbe, amelyben nem tudnak megfelelően élni az őket megillető jogokkal. A hozzánk érkező jelzések és vizsgálati tapasztalataink alapján azt állapítottuk meg, hogy az érintett tanulók joga sok esetben az információk hiánya miatt nem tud érvényesülni, mivel sem a tanulók/szüleik, sem a velük kapcsolatos közoktatási feladatot ellátó személyek és szervek nem rendelkeznek kellő jogi tájékozottsággal. Ezért kiemelten fontosnak tartjuk a fokozott odafigyelést mindazok részéről, akik a közoktatásban velük kapcsolatos feladatot látnak el.

A közoktatási törvény értelmező rendelkezései szerint sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az, aki a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendelkezésével küzd (SNI A - Kt.121. § 29. a) pont), illetőleg aki a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendelkezésével küzd (SNI B - Kt. 121. § 29. b) pont).

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló esetében a nevelési tanácsadó rendelkezik hatáskörrel. Ezen gyermekek, tanulók a nevelési tanácsadó által kiállított szakvéleményben foglaltak szerint jogosultak fejlesztő foglalkoztatásra.

Abban a kérdésben, hogy a gyermek, tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, vagy sajátos nevelési igényű, a nevelési tanácsadó megkeresésére a szakértői és rehabilitációs bizottság dönt. (K-OJOGB-134/2009.), (K-OJOGB-178/2009.), (K-OJOGB-577/2009.)

A szakértői bizottságoknak és a nevelési tanácsadóknak kettős szerepük van. Egyrészt a konkrét ellátásokra való jogosultság a szakértői vélemény kibocsátásával keletkezik, ami azt jelenti, hogy szakértői vélemény nélkül a tanuló nem tarthat igényt a különleges szolgáltatásokra. Másrészt a speciális szakértelem, és az általuk hozzáférhető információk birtokában javaslatot tesznek azokra a konkrét ellátásokra, amik a gyermek, tanuló fejlődését szolgálják. A vizsgálat legfőbb célja, hogy megállapítsa vagy kizárja, hogy a tanuló valamely fogyatékoságban szenved, illetve, hogy a tanuló fejlődése szempontjából legmegfelelőbb oktatási módra javaslatot fogalmazzon meg. Emellett a szakértői javaslat számos más pontban orientálja a szülőt, a pedagógust és az intézményvezetőt, amikor állást foglal olyan kérdésekben, mint például az alkalmazandó pedagógiai módszerek, bizonyos tantárgyak, tantárgyrészek esetében az értékelés és minősítés alóli mentesítés vagy a magántanulói jogviszony.

A szakértői bizottság és a nevelési tanácsadó közreműködése tehát nem csupán azért fontos, mert a szülő segítségére lehet a megfelelő intézmény kiválasztásában, hanem azért is, mert jogi hatással és kötelező erővel bíró szakértői véleményt bocsáthatnak ki. A közoktatási törvény szerinti esetekben a szülőre, a tanulóra és az intézményekre is kötelező erővel bíró szakértői vélemény csak a vonatkozó jogszabályban meghatározott szervek által, az abban foglalt eljárási szabályok betartásával adható ki.

A tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság, valamint a nevelési tanácsadó eljárására vonatkozó részletszabályokat a képzési kötelezettségekről és a pedagógiai szakszolgáltatokról szóló 14/1994. (VI. 28.) MKM rendelet tartalmazza.

A közoktatási törvény 30. § (1) bekezdése kimondja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges gondozást a szakértői és rehabilitációs bizottságok szakértői véleményében foglaltak szerint a korai fejlesztés és gondozás, az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás, a fejlesztő felkészítés keretében kell biztosítani.

A szakértői bizottság vizsgálatának megindítása a szülő kérésére, illetve egyetértésével indul. A vizsgálaton való részvétel alapvető feltétele a gyermek különleges gondozáshoz való jogának érvényesülésének. A szülő és a szakértői bizottság együttműködése hatékonyan segítheti a tanuló fejlődését és felzárkózását. A szülő egyetértésének szükségessége alól kivételt tesz a közoktatási törvény 30. § (4) bekezdése, amelynek értelmében a gyermek érdekében a jegyző kötelezheti a szülőt, hogy gyermekével jelenjen meg szakértői vizsgálaton, illetve a szakértői vélemény alapján gyermekét a megfelelő nevelési-oktatási intézménybe írassa be.

A szakértői bizottság eljárásának megindításával és lefolytatásával kapcsolatban a szülő számára további korlátot jelent a 14/1994. (VI. 28.) MKM rendelet 18. §-a, amely szerint eljárást kezdeményezhet a családvédelmi intézmény, ha a szülő a szakértői vizsgálat szükségességével nem ért egyet; illetve maga a szakértői bizottság, ha a szülő gyermekével a szakértői vizsgálaton ismételt felhívás ellenére nem jelenik meg, a szakértői vizsgálatban nem működik közre, illetve a szakértői véleményben foglaltakkal vagy annak továbbításával nem ért egyet, és a kérelmet nem írja alá. Ezen eljárásra az a jegyző illetékes, akinek a működési területén a gyermek, a tanuló szüleinek lakóhelye van.

Egy intézményvezető a szakértői és rehabilitációs bizottság által végzett szakértői vizsgálatra kötelezéssel kapcsolatos eljárásról kérte hivatalunk tájékoztatását. Tájékoztatottuk az igazgatót a szakértői és rehabilitációs bizottság által végzett szakértői vizsgálatról összefüggésben a gyermek, tanuló érdekében kezdeményezhető államigazgatási eljárás fent hivatkozott esetköreiről. (K-OJOGB-58/2009.), (K-OJOGB-60/2009.)

A szakértői véleményben foglaltakat a szülővel ismertetni kell, és a szakértői vélemény egy példányát részére át kell adni vagy meg kell küldeni. Az ismertetés során fel kell hívni a szülő figyelmét arra, hogy a szakértői véleményben foglaltak végrehajtására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az abban foglaltakkal egyetért, és egyetértését aláírásával igazolja. Amennyiben tehát a szülő a szakvéleményt aláírta, az abban foglaltak mind a kijelölt intézményre, mind pedig a szülőre nézve kötelezővé válnak.

Ha a szülő a szakvéleménnyel nem ért egyet, azt nem köteles aláírni, és jogorvoslati lehetőségként a gyermek lakhelye szerint illetékes jegyzőhöz fordulhat. Erről a szakértői bizottság tájékoztatja a jegyzőt, továbbá a jogorvoslati lehetőségre vonatkozó

felhívást, kötelező elemként a szakértői véleménynek is tartalmaznia kell. A jogorvoslati lehetőségre vonatkozó tájékoztatás elmaradása komoly nehézségeket okoz, mivel a szülők, ha nem fogadják el szakvéleményben foglaltakat, sok esetben nem a jogszabályban biztosított jogorvoslati mechanizmusokkal élnek, hanem a szakvéleményben foglaltaktól eltérő intézménybe íratják gyermeküket. Fontos kiemelni azonban, hogy a szakértői véleményben kijelölt nevelési-oktatási intézmény vezetője államigazgatási eljárás megindítását kezdeményezheti, ha a gyermeket nem a szakértői bizottság által kijelölt nevelési-oktatási intézménybe íratják be.

A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló ugyanis csakis abba az intézménybe vehető fel, amely rendelkezik azokkal a személyi és tárgyi feltételekkel, amelyek a speciális oktatáshoz szükségesek. A szülő ezért a szabad iskolaválasztási jogának gyakorlása során kötve van azokhoz az iskolákhoz, amelyek e sajátos feltételekkel rendelkeznek. A szülők számára természetesen rendkívül fontos, hogy sajátos nevelési igényű gyermeküknek a szóba jöhető lehetőségek közül megtalálják a legmegfelelőbb megoldást. (K-OJOGB-818/2009.)

A jogszabály információszolgáltatási előírásainak köszönhetően a szakértői bizottságok pontosan nyilvántartják a feladat-ellátási területükön működő nevelési-oktatási intézményeket. A közoktatási intézményt fenntartó önkormányzat jegyzője, főjegyzője folyamatosan köteles tájékoztatni az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottságot arról, hogy mely intézmények felelnek meg a kívánt követelményeknek. A bizottság a megküldött adatok alapján jegyzéket készít azokról az intézményekről, amelyek részt vesznek a gyermek, tanuló különleges gondozásában, és tájékoztatja a vizsgálaton megjelent szülőt azokról a lehetőségekről, amelyek alapján gyermeke a tankötelezettségének, illetve a képzési kötelezettségének eleget tehet. A kijelölt nevelési-oktatási intézményt a szülő választja ki a szakértői és rehabilitációs bizottság által javasolt intézmények közül.

A szülő azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy sajátos nevelési igényű gyermekét milyen feltételek mellett járathatja a lakóhely szerinti iskolába abban az esetben, ha a kérdéses intézmény alapító okirata nem tartalmazza az ilyen feladat ellátására vonatkozó vállalást. Az alábbiakról tájékoztattuk a panaszost. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló különleges gondozását tehát a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakvélemény alapján kell megvalósítani. A gyermek, tanuló fogyatékoságának megfelelő intézmény kijelöléséről is a szakértői és rehabilitációs bizottság rendelkezik az általa kiállított szakértői véleményben. A kijelölt intézményt a szülő választja ki a szakértői és rehabilitációs bizottság által javasolt intézmények közül, a fenntartó adatszolgáltatása alapján összeállított intézményi jegyzékből. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló ugyanis csakis abba az intézménybe vehető fel, amely rendelkezik azokkal a személyi és tárgyi feltételekkel, amelyek a speciális oktatáshoz szükségesek. A szülő ezért a szabad iskolaválasztási jogának gyakorlása során kötve van azokhoz az iskolákhoz, amelyek e sajátos feltételekkel rendelkeznek. A fentiek alapján tekintettel arra, hogy a tanulónak megfelelő iskola kijelöléséről a szakértői és rehabilitációs bizottság jogosult dönteni, javasoltuk, hogy az ellátás megvalósításának módjával kapcsolatban a szülő kérje a bizottság segítségét. (K-OJOGB-745/2009.), (K-OJOGB-738/2009.), (K-OJOGB-919/2009.), (K-OJOGB-929/2009.)

Abban az esetben, ha a gyermeket a kijelölt nevelési-oktatási intézmény nem tudja felvenni, akkor a közoktatási törvény 30. § (5) bekezdése alapján, a szakértői véleményt adó intézmény megkísérel másik, a sajátos neveléshez és oktatáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételekkel rendelkező nevelési-oktatási intézményt találni. Ha így sem oldható meg a gyermek, a tanuló elhelyezése, a szakértői véleményt adó intézmény meghatározza, hogy a gyermek, a tanuló milyen módon kapcsolódhat be a nevelésbe és az oktatásba, és a gyermeket, a tanulót előjegyzésbe veszi mindaddig, ameddig felvételét nem sikerül megoldani.

A közoktatási törvény 13. § (5) bekezdése szerint garantált szülői jog továbbá, hogy sajátos nevelési igényű gyermeke lakóhelyén, ennek hiányában tartózkodási helyén a szülő a polgármester segítségét kérheti ahhoz, hogy gyermeke óvodai neveléséhez, iskolai neveléséhez-oktatásához szükséges feltételeket a településen megteremtse.

Egy diákönkormányzat képviselője egyik diáktársuk panasza nyomán kérte hivatalunk segítségét. Az érintett tanuló születésétől kezdve gyengénlátó, így számára komoly problémát jelent a normál méretű betűkkel szedett szöveg olvasása. Az intézménnyel kapcsolatos problémák 2009. szeptemberétől kezdődtek, amikor az intézmény alapító okiratából kivették a gyengénlátók integrált oktatását. A pedagógusok az órák nagy részén továbbra is figyeltek a tanuló megsegítésére, viszont a magyar órán súlyos helyzet alakult ki. A magyar tanárnő folyamatosan megtagadta a segítségnyújtást. A szülők panasszal éltek az iskola vezetőségénél, de érdemi változás nem történt.

Az ügyben vizsgálatot indítottunk és megkerestük az érintett intézmény vezetőjét. Az igazgató tájékoztatása szerint az alapító okirat időközben felülvizsgálatra került és tekintettel arra, hogy a szükséges eszközök, feltételek nem állnak maradéktalanul rendelkezésre, ezért a látássérült tanulók integrált nevelése, oktatása kikerült az alapító okiratból. Az érintett szülőket tájékoztatták a változásról, illetve biztosították őket arról, hogy a gyermekekkel továbbra is a szakértői véleményben foglaltak betartásával, a megfelelő segítség megadásával foglalkoznak. Az érintett tanuló szakértői bizottság általi felülvizsgálatára 2008 őszén került sor. Ekkor az igazgató a szülővel és a tanulóval közösen, személyesen beszélték meg a szakértői vélemény javaslatait, továbbá a tanuló és a szülő kéréseit. Ezen a megbeszélésen az osztályfőnök is részt vett. Mindezekről egyeztettek a tanulót tanító pedagógusokkal is, a szaktanárok a tanévre vonatkozóan megterveztek a tanuló integrált oktatásának részleteit. Tájékoztatása szerint a tanév folyamán sem a szülő, sem pedig a tanuló részéről nem érkezett jelzés az igazgató felé, hogy bármilyen probléma lenne. Az osztályfőnök kiemelt figyelmet fordított a tanulóra, a szaktanárokkal folyamatosan egyeztetve tájékozódott a tanuló tanulmányi előmeneteléről. Az iskola több tárgyból, így magyarból is biztosított korrepetálási lehetőséget a tanuló számára, amelyet a tanuló nem vett igénybe.

Az intézményvezető megítélése szerint a tanév folyamán a tanuló megkapta a szükséges segítséget a tanórákon, így magyar órán is, a tanuló által sérelmezett eset kivételével. Ez esetben ugyanis szövegértési dolgozatot írtak, amely során tekintettel arra, hogy a korábbi gyakorlás során a tanuló nem jelezte nehézségét, ezért a pedagógus nem gondolt a feladat nagyítására. Amikor azonban a tanuló jelezte, hogy nem látja a feladatlapot, ekkor a szaktanár elnézést kért és megígérte, hogy majd lehetőséget kap a pótlásra, amelyre azonban a tanév miatt nem került sor. Az intézményvezető, amint tudomására jutott az eset vizsgálatot folytatott le és a helyzet orvoslása érdekében megette a szükséges intézkedéseket. A tanulóval, a szülővel, az osztályfőnökkel, valamint a szaktanárral is megbeszélték a történetek és ezt követően igazgatói hatáskörben elrendelte, hogy a tanuló kapjon lehetőséget a dolgozat pótlására és mind magyar, mind pedig irodalomból javító dolgozatot írasson. Ezzel összefüggésben igazgatónő tájékoztatta a szülőt, hogy a tanuló a dolgozatokat

az irodában írhatja meg, annyi idő alatt, amennyire szüksége van és az objektív elbírálás biztosítása érdekében a dolgozatokat a munkaközösség vezetője fogja javítani. A tanuló azonban nem élt a felajánlott javítási lehetőséggel.

Az igazgató megítélése szerint a tanév végi eset a magyar tanárnő figyelmetlenségéből adódott, de a vizsgálat során nem talált olyan okot, amely alapjául szolgálna a pedagógus elmarasztalására, különös tekintettel arra, hogy az egyeztetések alapján azonnali, a tanuló számára kedvező intézkedésre került sor, amellyel megoldható lett volna a probléma, amennyiben a tanuló és a szülő azt elfogadja. A jövőbeni hasonló esetek elkerülése érdekében azonban az igazgató felhívta a pedagógus figyelmét az esélyegyenlőség biztosítására, valamint a sajátos nevelési igényű és részképeség zavarokkal küzdő tanulókkal való körültekintőbb foglalkozásra.

Tekintettel arra, hogy az intézményvezető megvizsgálta a panasszal összefüggésben felmerült problémát, és intézményvezetői hatáskörében megtette a szükséges intézkedéseket a sérelmezett helyzet orvoslása érdekében, az ügyben kezdeményezést nem fogalmaztunk meg. Mindamellett felhívtuk a figyelmet a sajátos nevelési igényű és részképeség zavarokkal küzdő tanulókkal való körültekintőbb foglalkozás, valamint a szülő-tanuló és az intézmény közötti kapcsolattartás kiemelt fontosságára a tanulói jogok maradéktalan érvényesülése érdekében. (K-OJOGB-542/2009.)

Az oktatási jogszabályok a sajátos nevelési igényű gyermek, tanulók kapcsán több kérdésben, így például az iskolaérettség, tankötelezettség kérdésével kapcsolatban is eltérő rendelkezéseket állapítanak meg. A szülő döntési joga számos kérdésben korlátozott, mivel ezen tanulók nevelése-oktatása, fejlesztése kizárólag a szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően történhet. (K-OJOGB-582/2009.)

A közoktatási törvény 6. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló tizennyolcadik életévét betölti, de a sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a huszadik életévét betölti. A törvény 129. § (1) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy annak a gyermeknek, aki tanulmányait az általános iskola első évfolyamán az 1997/98. tanévben, illetve azt megelőzően kezdte meg, tankötelezettsége annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tizenhatodik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége azonban meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a tizennyolcadik életévét betölti. Ezt a kedvezményt is csak a szakértői bizottság szakvéleménye alapján lehet igénybe venni, a tankötelezettség meghosszabbításáról a szakvélemény alapján az intézményvezető dönt.

Egy igazgatóhelyettes beadványában azzal kapcsolatban kérte hivatalunk állásfoglalását, hogy az intézményükbe járó, 8. csoportos tanuló esetében ismételten engedélyezhetik-e szülői kérésre az évfolyamisméltést. A kérdés tekintetében az alábbi jogszabályi rendelkezések az irányadók. A közoktatási törvény 71. § (7) bekezdése alapján a tanuló részére engedélyezhető az iskola évfolyamának megismétlése abban az esetben is, ha egyébként felsőbb évfolyamra léphetne. Az engedély megadásáról a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő kérésére az iskola igazgatója dönt. A helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá a helyi önkormányzati feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások körét a közoktatási törvény 114. §-a határozza meg. A 114. § (1) bekezdésének b) pontja ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásként nevesíti az általános iskolában az első-tizedik évfolyamon az évfolyamisméltést.

A 114. § (2) bekezdése továbbá úgy rendelkezik, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanuló, a testi, érzékszervi, középsúlyos értelmi fogyatékos és az autista tanuló részére minden esetben ingyenes az oktatásban való részvétel és a kollégiumi ellátás, beleértve az első alapfokú művészetoktatásban való részvételt is.

Ezen fenti rendelkezések alapján, amennyiben a szülő ismételten kérelmezi a tanuló esetében a 8. évfolyam megismétlését, ez esetben - jogszabályi korlát hiányában - az igazgató engedélye alapján az adott évfolyam megismételhető. Tekintettel azonban arra, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében a különleges gondozást a szakértői és rehabilitációs bizottságok által kiállított szakértői véleményben foglaltak szerint kell biztosítani, javasoltuk, hogy a fenti kérdés kapcsán kérjék a szakértői és rehabilitációs bizottság segítségét. (K-O)OGB-188/2009.)

Több szülő érdeklődött a sajátos nevelési igényű tanulók magántanulóságával kapcsolatos szabályozásról. A 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 14. § (1) bekezdés e) pontja szerint a szakértői és rehabilitációs bizottság által készített szakértői véleménynek tartalmaznia kell annak megállapítását, hogy a fogyatékos tanuló tankötelezettségét kizárólagosan iskolába járással vagy a szülő választása szerint iskolába járással, illetve magántanulóként, illetőleg kizárólagosan magántanulóként teljesítheti. Amennyiben tehát a sajátos nevelési igény természete ezt indokolja, a szakértői bizottság javaslatot tesz arra, hogy a gyermek magántanulóként folytassa tanulmányait; ebben az esetben az intézményvezető nem rendelkezik döntési jogosultsággal a magántanulóság engedélyezésének kérdésében.

Beadványában a szülő a magántanuló státuszú sajátos nevelési igényű tanulóval kapcsolatos jogszabályi rendelkezésekről kért tájékoztatást. A közoktatási törvény 30. § (1) bekezdése alapján a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges gondozást a szakértői és rehabilitációs bizottságok által kiállított szakértői véleményben foglaltak szerint kell biztosítani. A sajátos nevelési igény megállapításától kezdve a szülő döntési önállósága sok közoktatási kérdésben - mint a nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztása, vagy a magántanulóság választhatósága - korlátozottá válik.

A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 14. § (1) bekezdése alapján a szakértői és rehabilitációs bizottság által készített szakértői véleményben kell rendelkezni arról, hogy a fogyatékos tanuló tankötelezettségét kizárólagosan iskolába járással vagy a szülő választása szerint iskolába járással, illetve magántanulóként, illetőleg kizárólagosan magántanulóként teljesítheti. Amennyiben a tanuló tankötelezettségét kizárólagosan magántanulóként teljesítheti, ez esetben a szakértői véleményben kell rendelkezni a heti foglalkoztatás idejéről és a felkészüléshez szükséges, a szakértői és rehabilitációs bizottság által biztosított szakemberekről is.

A közoktatási törvény 120. § (1) bekezdése alapján, ha a sajátos nevelési igényű tanuló szakértői vélemény alapján tanulmányait magántanulóként folytatja, illetve a szülő otthoni ellátás keretében tesz eleget a fejlesztő felkészítésben való részvételi kötelezettségének, az önkormányzati feladatellátás keretében a szakértői véleményben megjelölt szakember biztosításáról - külön jogszabályban meghatározottak szerint - az iskolának, a fejlesztő felkészítést nyújtó, illetve a szakértői véleményt készítő intézménynek kell gondoskodnia. Ezen bekezdésben meghatározottak alapján az iskolában nem foglalkoztatott szakemberek biztosításáról a sajátos nevelési igényű tanuló esetén a fővárosi, megyei utazó szakember hálózat költségvetése terhére kell gondoskodni. A magántanulót egyébként az iskola valamennyi kötelező tanórai foglalkozása alól fel kell menteni és a tanuló az

igazgató által meghatározott időben, és a nevelőtestület által meghatározott módon, ad számot tudásáról. A magántanulónak a magatartását és szorgalmát sem kell minősíteni. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 23. § (3) bekezdése alapján, ha a sajátos nevelési igényű tanuló az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakértői véleménye alapján tanulmányait magántanulónaként folytatja, iskolai neveléséről és oktatásáról - felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatainak megállapításáról, illetve az ehhez szükséges pedagógusokról - a szakértői véleményben foglaltak szerint - az az iskola gondoskodik, amellyel a tanuló tanulói jogviszonyban áll. A nevelési-oktatási intézménynek az egyéni foglalkozás keretében történő felkészítésére tanulónként a kötelező és a nem kötelező tanórai foglalkozás megszervezésére rendelkezésre álló órakereten felül - átlag - heti tíz óra áll a rendelkezésre. Ez az időkeret az egyes hetek és tanulók között átcsoportosítható. (K-OJOGB-640/2009.), (K-OJOGB-37/2009.), (K-OJOGB-121/2009.)

Sok panasz érkezett hivatalunkba a tanulási nehézséggel küzdő gyermekek jogaival kapcsolatban is. A képzési kötelezettségekről és a pedagógiai szakszolgáltatokról szóló 14/1994. (VI. 28.) MKM rendelet szerint a beilleszkedési, a tanulási nehézség, a magatartási rendellenesség vizsgálata a nevelési tanácsadás hatáskörébe tartozik. A nevelési tanácsadás feladata annak megállapítása, hogy a gyermek, a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd-e. A nevelési tanácsadás keretében, a pedagógus és a szülő bevonásával kell szakvéleményt készíteni a beilleszkedési zavarral, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő gyermek, tanuló iskolai nevelésével és oktatásával kapcsolatos feladatok meghatározása céljából. A nevelési tanácsadó eljárásáról a fenti hivatkozott rendelet 22-23. §-ai tartalmazzak szabályozást.

Abban a kérdésben, hogy a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, vagy sajátos nevelési igényű, a közoktatási törvény 30. § (8) bekezdése alapján a nevelési tanácsadó megkeresésére a szakértői és rehabilitációs bizottság dönt. Amennyiben a nevelési tanácsadó megítélése szerint a gyermeknél a sajátos nevelési igény valószínűsíthető, javasolja a szülőnek, hogy gyermekével jelenjen meg a szakértői és rehabilitációs bizottság vizsgálatán, saját vizsgálatának eredményeit pedig megküldi a szakértői és rehabilitációs bizottság részére. Amennyiben a szakértői és rehabilitációs bizottság, illetve a nevelési tanácsadó közötti vita merül fel - bármelyik fél megkeresésére - a Szakmai Szolgáltató intézmény határoz.

Számos panasz és kérdés érkezett hivatalunkba a sajátos nevelési igényű tanulók és a tanulási, beilleszkedési, magatartási nehézséggel küzdő tanulók tantárgyak értékelése alól való mentességével kapcsolatban is. A közoktatási törvény a kötelező tanórai foglalkozás alóli felmentések, illetve az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből való mentesítések rendszerével biztosítja a sajátos nevelési igényű tanulóknak, és a tanulási, beilleszkedési nehézséggel küzdő tanulóknak, hogy tudásukat képességeiknek megfelelően értékelhessék.

Az eltérő tanulmányi követelmények megállapítása az igazgató döntési jogosultsága. A közoktatási törvény e tárgyban az igazgató döntési jogköre szempontjából két eltérő jogintézményt hozott létre. Az egyik ilyen intézmény, a kötelező tanórai foglalkozáson

való részvétel alóli felmentés. Az erre vonatkozó kérelmet a tanuló terjeszti az igazgató elé. Ebben a kérdésben az igazgató mérlegelhet. A közoktatási törvény 69. §-ának (2) bekezdése rögzíti, hogy a felmentés az igazgató hatáskörébe tartozik. Az igazgató - a gyakorlati képzés kivételével - a tanulót kérelmére - részben vagy egészben - felmentheti az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokoltá teszi. Akit felmentettek, az igazgató által meghatározott időben és a nevelőtestület által meghatározott módon ad számot tudásáról. A másik lehetőség az értékelés és minősítés alóli mentesítés. Erről szintén az oktatási intézmény vezetője dönt, de az előbbiekkal ellentétben nincs mérlegelési jogköre.

A hozzánk forduló szülők az értékelés és minősítés alóli mentesítés vonatkozásában, a legtöbb esetben azzal kapcsolatban éltek panasszal, hogy az iskola, illetve a pedagógusok nem veszik figyelembe a nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakvéleményben foglalt javaslatot, ilyen módon a kedvezmények vagy a szükséges fejlesztések nem biztosítottak a tanulók számára. (K-OJOGB-68/2009.)

A közoktatási törvény 30. § (9) bekezdése értelmében a sajátos nevelési igényű tanulót, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulót - jogszabályban meghatározott munkamegosztás szerint - a szakértői és rehabilitációs bizottság vagy a nevelési tanácsadó szakértői véleménye alapján - a gyakorlati képzés kivételével - mentesíti az igazgató egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól. Ezt a szabályt a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgáltatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet konkretizálja a következőképpen: a sajátos nevelési igényű tanulók esetén a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye szükséges, míg a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek esetében a nevelési tanácsadónak kell javaslatot tennie szakvéleményében a mentesítésre. Ahhoz azonban, hogy a gyermek a számára megfelelő speciális lehetőséget igénybe vehesse, szakvélemény nélkülözhetetlen. (K-OJOGB-595/2009.)

Ha a tanulót egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből mentesítik az értékelés és minősítés alól, az iskola - a jogszabályban meghatározott időkeret terhére - egyéni foglalkozást szervez részére. Az egyéni foglalkozás keretében - egyéni fejlesztési terv alapján - segíti a tanuló felzárkóztatását a többiekhez.

A mentesítés kapcsán további kedvezmény, hogy az érettségi vizsgán az érintett tantárgyak helyett a tanuló - a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - másik tantárgyat választhat. A tanuló részére a felvételi vizsgán, az osztályozó vizsgán, a modulzáró vizsgán, a szintvizsgán, a különbözeti vizsgán, a javítóvizsgán, az érettségi vizsgán, a szakmai vizsgán biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli beszámolón lehetővé kell tenni az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszköz (írógép, számítógép stb.) alkalmazását, szükség esetén az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval

vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását. Ha tehát a szakvélemény a közoktatási törvény 30. § (9) bekezdésére hivatkozva könnyítéseket javasol a gyermeknek bizonyos tantárgyak értékelésénél, akkor a fent felsorolt vizsgák során biztosítani kell számára a fent idézett kedvezményeket. A tanulmányok alatti vizsgákra vonatkozó kedvezményeket a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 9. számú mellékletének 2.10., 3.12., 3.13., 3.14. pontjai részletezik. (K-OJOGB-634/2009.), (K-OJOGB-108/2009.)

A panaszos szülő beadványában azt sérelmezte, hogy sajátos nevelési igényű gyermekét a tanév végén 4 tantárgyból, magyar irodalomból, történelemből, angolból és matematikából megbuktatták, annak ellenére, hogy a szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakértői vélemény a tanuló tekintetében értékelés, minősítés alóli mentesítést javasol a helyesírás, a matematika és az idegen nyelv értékelése vonatkozásában. A szülő sérelmezte továbbá, hogy ennek alapján az iskola javítóvizsga lehetőségének biztosítása nélkül évfolyamismétlésre kötelezte a tanulót. A szülő tájékoztatása szerint az iskola eljárásával szemben panasszal fordult az intézmény fenntartójához, ahonnan azonban nem érkezett válasz.

A panasz nyomán vizsgálatot indítottunk, amelynek során megkerestük az érintett intézmény vezetőjét. A rendelkezésre álló információk alapján a bizottság által kiállított előzetes javaslati lapot a szülő már június 04-én eljuttatta az iskolába, ahol iktatásra is került, ezt a tényt a hivatal részére küldött nyilatkozatában az igazgató is megerősítette. Ez alapján megállapítottuk, hogy az iskola a már végrehajtható szakvélemény birtokában jogszerűtlenül járt el, amikor a tanév végi osztályozás során az abban foglaltakat figyelmen kívül hagyta, és a matematika, valamint az idegen nyelv tárgy vonatkozásában tett, értékelés és minősítés alóli mentesítésre vonatkozó szakértői javaslat ellenére a tanulót ezen tárgyak tekintetében értékelte, és a további két tantárgyból (történelem és állampolgári ismeretek, magyar irodalom) szerzett elégtelen év végi osztályzatra tekintettel, javítóvizsga lehetőségének biztosítása nélkül évfolyamismétlésre kötelezte. Megállapítottuk az iskola eljárásának jogszerűtlenségét abban a vonatkozásban is, hogy a 2008. szeptember 01-től hatályba lépő változás értelmében a javítóvizsga lehetősége már a bukások számától függetlenül megilleti a tanulót. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 21. § (8) bekezdésének rendelkezése alapján ugyanis, ha a tanuló a tanév végén - a tantárgyak számától függetlenül - elégtelen osztályzatot kapott, javítóvizsgát tehet.

A fentiekre tekintettel kezdeményeztük, hogy az igazgató vezetői hatáskörében tegye meg a szükséges intézkedéseket a tanuló vonatkozásában a szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakértői véleményben foglaltak maradéktalan érvényesülése érdekében. Kezdeményeztük továbbá a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 27. § (2) bekezdésében foglaltak alapján, hogy mentesítési javaslat által nem érintett tantárgyak, a magyar irodalom és a történelem tárgy tekintetében a nevelőtestület adjon halasztást a tanulónak a tanulmányi követelmények teljesítésére és az így engedélyezett határidő lejártáig a tanuló tanulmányait felsőbb évfolyamon folytathassa. Ezen változásoknak megfelelően a tanuló vonatkozásában kezdeményeztük továbbá a tanügyi dokumentumoknak a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 4. számú mellékletében foglaltak szerinti javítását.

Az ügyben tett kezdeményezéseinket az intézményvezetője elfogadta, valamint tájékoztatott intézményvezetői hatáskörében foganatosított intézkedésekről, vagyis hogy a tanuló 6. osztály év végi matematika és angol nyelv érdemjegyes értékelését visszavonta, történelem és magyar irodalom tantárgyakból a tanuló beszámolási lehetőséget kapott. A vizsgát megelőzően a tanuló mindkét tantárgyból megkapta a vizsga kérdéseit. Ezen intézkedésekkel összefüggésben a tanügyi dokumentumokban a minősítések visszavonására, illetve javításra kerültek. Tájékoztatott továbbá arról, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésére, ellátására, együttműködési megállapodást kötöttek utazó gyógypedagógus igénybevételére. (K-OJOGB-633/2009.)

A szakértői véleményben foglaltak alapján, értékelés, minősítés alóli mentesítésben részesülő tanulók középiskolában való továbbtanulási lehetőségei felől is sokan érdeklődtek hivatalunknál.

A szülő diszkalkuliás, diszgrafiás és diszlexiás gyermeke továbbtanulási lehetőségeivel kapcsolatban kérte hivatalom segítségét. Beadványában foglaltakkal kapcsolatban a szülőt tájékoztattuk arról, hogy a tanuló sajátos nevelési igényének megfelelő iskola kijelöléséről a szakértői és rehabilitációs bizottság dönt, az erre vonatkozó javaslatról a szakértői véleményben kell rendelkezni. A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 14. § (5) bekezdésében foglaltak szerint, ha a tanuló azonos iskolatípuson belül iskolát kíván változtatni, vagy tanulmányainak befejezését követően iskolát kíván váltani, szándékáról a tanulónak, illetve, ha a tanuló nem cselekvőképes, a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottságot. A szakértői és rehabilitációs bizottság, amennyiben az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri - az adott fogyatékosra tekintettel - szerepel az intézményi jegyzékben, tizenöt napon belül a bejelentést írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az iskola kijelölésére és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja. Ha az iskola nem, vagy nem az adott fogyatékosra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői és rehabilitációs bizottság a rendelet 13. §-ának (1) bekezdésében, valamint a (3)-(4) bekezdésében foglaltak alapján hoz döntést. A tanuló vizsgálata a döntés meghozatala előtt mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség.

Mindezek mellett tájékoztattuk továbbá a szülőt az értékelés és minősítés alóli mentesítésre vonatkozó fent hivatkozott jogszabályi rendelkezésekről, kiemelt figyelemmel azon rendelkezésre, hogy amennyiben a szakvélemény a közoktatási törvény 30. § (9) bekezdésére hivatkozva könnyítéseket javasol a gyermeknek bizonyos tantárgyak értékelésénél, akkor a fent felsorolt vizsgák, így a felvételi vizsga során is biztosítani kell számára az ezen rendelkezés által meghatározott, a tanulmányok alatti vizsgákra vonatkozó kedvezményeket.

A középiskolai felvételi eljárás során a sajátos nevelési igényre vonatkozó adatok, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló rendellenességére vonatkozó adatok, mint az oktatási intézmény által nyilvántartott adatok a felvételi jelentkezési lapon - a törvényben meghatározott célból, a személyes adatok védelmére vonatkozó célhoz kötöttség megtartásával - továbbíthatók a tanuló iskolai felvételével kapcsolatosan az érintett iskolához. A középiskola a felvételi követelményeket a tanév rendjéről szóló rendelet által meghatározott időben, minden év október 31-ig a felvételi tájékoztatóban köteles nyilvánosságra hozni. A felvételi tájékoztatónak kell tartalmaznia a középfokú iskola felvételi eljárásának rendjét, továbbá, ha az iskola felvételi vizsgát tart, akkor a vizsgával kapcsolatos lényeges információkat, külön megjelenítve a közoktatási törvény 30. § (9) bekezdésében meghatározott tanulók esetében alkalmazott speciális értékelési szabályokat.

A felsőoktatásban történő továbbtanulás szempontjából lényeges információ, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 44. §-a, valamint a törvény végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet 19. §-a alapján, a felsőoktatásba történő felvételi eljárás során kedvezmények csak a sajátos nevelési igényű gyermekek számára járnak a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján, a beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal rendelkező gyermekek számára ilyen kedvezmények nincsenek. (K-OJOGB-752/2009.), (K-OJOGB-421/2009.), (K-OJOGB-235/2009.), (K-OJOGB-99/2009.), (K-OJOGB-640/2009.), (K-OJOGB-388/2009.)

FELSŐOKTATÁS

A felsőoktatási területen hozzánk érkezett panaszokat hagyományosan három nagy csoportba osztjuk: az első csoportba a felvétellel és – immár szintén hagyományosan – az érettségivel kapcsolatos ügyek kerülnek a második csoportot a tanulmányi kötelezettségek teljesítésének gyakorlatát taglaló ügyek alkotják, míg a harmadik csoportba a tanulmányok finanszírozásának kérdéseit érintő ügyek tartoznak.

ÉRETTSÉGI – FELVÉTELI A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE

Az érettségivel és a felsőoktatási intézményekbe való felvétellel kapcsolatos ügyeket évek óta összevontan kezeljük. Ennek oka, hogy a két eljárás ezer szálon kapcsolódik egymástól, az önálló felvételi vizsga általánosságának eltörlése óta az érettségi vizsga lépette annak helyébe is.

Az érettségire való jelentkezés megfontolt döntést igényel, hiszen a tanulók életét hosszabb időre határozhatja meg, merre indulnak el ekkor. Ezért fontos garanciális feltétel, hogy minden információ időben a rendelkezésükre álljon.

A panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy az Oktatási Hivatal egyes tantárgyak emelt szintű témaköreinek leírását később tette fel a honlapjára, mint más tárgyakét. Ezért a panaszos meglátása szerint hátrányba kerülnek azok a vizsgázók, akik pl. társadalomismeretből szeretnének vizsgázni, azokkal szemben, akik történelemből, ez utóbbi tárgy leírását ugyanis már decemberben megtudhatták az érdeklődők.

Álláspontunk szerint a vázolt helyzet és a hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalma nem mutat összefüggést.

A jogszabályok csak minimumkövetelményt állítanak a tájékoztatás időpontjával kapcsolatban, az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendelet 1/A. §-a ugyanis előírja, hogy a vizsgabizottságot működtető intézménynek az érettségi vizsgával összefüggő, az általános és részletes követelményekből levezethető, a vizsgaleírásnak megfelelő, a vizsgát érintő tartalmi és eljárásbeli tudnivalókat a május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal nyilvánosságra kell hoznia, és a vizsgára jelentkezők számára elérhetővé kell tennie. Ennél több követelményt jogszabály nem állít, az Oktatási Hivatal tehát jogszerűen jár el akkor, ha az egyes tárgyakhoz tartozó témaköröket különböző időpontokban, de mindenképpen a vizsgák előtt legalább hatvan nappal teszi közzé.

A következő lépés annak vizsgálata, hogy vajon éppen az említett jogi szabályozás nem okozza-e az Alkotmányban rögzített diszkrimináció-tilalom elvének sérelmét. Álláspontunk szerint nem.

A minimumkövetelmény betartása mindenki számára lehetővé teszi, hogy kellő időben értesüljön minden fontos információról, és az abban megállapított határidő elég hosszú ahhoz, hogy valóban fel is tudjon készülni mindenki a vizsgára. Az érettségi témakörei ráadásul nem térhetnek el a középiskolai tananyagtól, végső soron pedig az érettségi követelményekről szóló jogszabályoktól, a vizsgázók tehát nem találkozhatnak olyan kérdéssel, amely előző tanulmányaik során ismeretlen maradt volna számukra, vagy amelyről nem tudhatták volna már évekkorábban, hogy előfordulhat a vizsgán. Ebből következően nem okozhat jogsérelmet az sem, ha az érettségi jelentkezés időpontjában egyes tárgyakból már közzé vannak téve a konkrét témakörök, más tárgyakból pedig nem. Ekkora különbséget más, teljességgel szubjektív tényezők is okozhatnak, mint pl., hogy valakinek egy adott tárgy könnyebben tanulható, mint egy másik; vagy hogy az egyik tárgynak nagyobb az anyaga, mint a másiké. (K-OJOGB-199/2009.)

Magába az értékelési folyamatba természetesen a jog az érettségi esetén sem avatkozhat be. Az eljárásra vonatkozó szabályok azonban a jog által megragadhatók, és ellenőrzendők is.

Beadványában egy szülő gyermeke magyar nyelv és irodalom szóbeli érettségi vizsgájával, annak pontszámítási módjával kapcsolatban élt panasszal.

A szóbeli vizsga menetéről az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet rendelkezik. A póttétel húzását, valamint az ilyen esetben alkalmazandó pontszámítás módját a rendelet 36. § (5) bekezdése úgy szabályozza, hogy abban az esetben, ha a vizsgázó a húzott tétel anyagából teljes tájékozatlanságot árul el, azaz feleletének értékelése nem éri el a szóbeli vizsgarészre adható összes pontszám 10%-át, az elnök egy alkalommal póttételt húzat vele. Ez esetben a szóbeli minősítést a póttételre adott felelet alapján kell kialakítani úgy, hogy az elért pontszámot meg kell felelni és egész pontra fel kell kerekíteni, majd a százalékos minősítést és az osztályzatot ennek alapján kell kiszámítani. Az érettségi vizsga értékelési pontskáláját, valamint a százalékos teljesítés osztályzatra történő átváltását ezen rendelet 41. §-a részletezi.

Az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendelet határozza meg a magyar nyelv és irodalom tárgy tekintetében a részletes követelményi előírásokat. A magyar nyelv és irodalom szóbeli érettségi vizsga szinttől függetlenül egy irodalmi és egy nyelvtani tétel kifejtéséből tevődik össze. Az értékelés szempontjai ugyanakkor nem különíthetők el ilyen módon, mivel a magyar nyelv és irodalom tárgy a külön tételsor ellenére nem minősül önálló vizsgarésznek, hanem a szóbeli vizsgán nyújtott összteljesítményt kell értékelni. A szóbeli vizsga során megszereshető maximális 50 pont a tartalmi minőség és az előadásmód, mint értékelési szempontok között oszlik meg 25-25 pont arányban. Ha a tanuló által elmondott irodalmi tétel, valamint az értékelhetetlen nyelvtan tétel az értékelési szempontok (tartalmi minőség és az előadásmód) szerint nem érte el a szóbeli vizsgarészre adható összes pontszám 10%-át. Ez esetben dönthet az elnök a póttétel húzásáról, ami az irodalom tétel megismétlését is jelenti kiindulva az értékelés szempontrendszeréből, valamint abból, hogy a tárgy szempontjából az irodalom nem képez önálló vizsgarészt. Ezt követően a póttétel értékelése a fent hivatkozott módon történik, vagyis a szóbeli minősítést a póttételre adott felelet alapján kell kialakítani úgy, hogy az elért pontszámot meg kell felelni és egész pontra fel kell kerekíteni, majd a százalékos minősítést és az osztályzatot ennek alapján kell kiszámítani. Az érettségi vizsgán történekről az érettségi vizsga során készített jegyzőkönyvből tájékozódhat, ezzel kapcsolatban javaslom, hogy keresse meg az iskola vezetését.

Az érettségi vizsga vizsgaeredményével kapcsolatos jogorvoslati lehetőségekkel kapcsolatban tájékoztatást, hogy az írásbeli vizsga kapcsán a 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 26. § (2) bekezdése biztosít lehetőséget a dolgozatba történő betekintésre, valamint az értékelésre vonatkozó észrevételek megtételére. Az érettségi vizsga vizsgabizottságának döntésével szembeni általános jogorvoslati lehetőséget a közoktatásról szóló 1993. évi 84. § (5) bekezdése rögzíti, ami szerint az érettségi

vizsga vizsgabizottságának döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása ellen a szülő, illetve a tanuló a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatalhoz - a döntést követő három munkanapon belül - jogszabálysértésre hivatkozással törvényességi kérelmet nyújthat be. A törvényességi kérelmet a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal három munkanapon belül bírálja el. A törvényességi kérelem benyújtására meghatározott határidő elmulasztása jogvesztő, igazolásnak helye nincs. Tekintettel arra, hogy az érettségi vizsga kapcsán megállapított mindkét jogorvoslati lehetőség jogvesztő határidejű, ezért a panaszosok számára ezen lehetőségek már nem álltak fenn.

A beadványozó másik panaszt is előterjesztett, miszerint az adott nyelvtan tétel a tanórán nem, hanem csak konzultáció keretében hangzott el. A 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 31. §-ban foglaltak szerint a szóbeli vizsga tételSORÁT a központi követelményekre épülő vizsgatárgyakhoz a miniszter által kiadott vizsgakövetelmények, illetve a helyi tantervekben található témakörök, valamint az akkreditált vizsgatárgyakhoz a vizsgatárgy követelményei alapján állítják össze. Ezzel kapcsolatos jogszabályi kikötés azonban, hogy a helyi tanterv és az akkreditált vizsgatárgy követelményei alapján készített tétel csak attól a vizsgázótól kérhető számon, aki a középiskolával az érettségi vizsga idején tanulói jogviszonyban áll.

A közoktatási törvény szerint a tanulók rendszeres nevelés-oktatása, érettségi vizsgára, illetve szakmai vizsgára történő felkészítése az iskola feladata. A törvény 25. § (2) bekezdése alapján a tanuló érettségi vizsgára történő felkészítése a kötelező tanórai foglalkozások keretében történik. Az érettségi vizsgára történő felkészülést az iskola a nem kötelező (választható) tanórai foglalkozások keretében segíti. A fentiek alapján tehát az érettségi vizsgára történő felkészítés, vagyis a tételek leadása kizárólag a kötelező tanórák keretében történhet. Amennyiben az intézményi lehetőség adott, a vizsgára történő felkészítést az iskola a nem kötelező tanórák keretében is segítheti, de ezek tartamára nem a kötelező tananyag leadása, hanem csak az adott anyagrész gyakoroltatása eshet. A vizsgára történő felkészítés természetesen teljesülhet olyan módon, hogy a pedagógus bizonyos anyagrészeket felad önálló feldolgozásra vagy otthoni átnézésre, de ennek megítélése pedagógiai kérdés. Az azonban fontos szempont, hogy a tantárgyi követelmény, valamint a felkészüléshez szükséges információk a tanulók számára hozzáférhetőek legyenek.

A fentiek alapján a sérelmezett tényállásban aggályosnak találtuk, ha az adott nyelvtan tétel kizárólag a nem kötelező konzultáción hangzott el, mivel ilyen módon a tanuló vizsgára történő felkészítése nem volt biztosítva. (K-OJOGB-561/2009.)

Az érettségiről szóló kormányrendelet a vizsgának több fajtását különíti el. Nem mindig egyértelmű mindenki számára, hogy az egyes típusokba vajon mi is tartozik, és hogy azok teljesítés milyen jogkövetkezmennyel jár.

A beadványozó gyermeke tett már valamilyen vizsgát, de nem tudta pontosan megmondani, milyen. Év végén ugyanis megbukott egy tárgyból, de a többiből engedték leérettségizni. A szülő sérelmezte, hogy bizonyítványt mégsem állítottak ki a letett vizsgákról.

Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 9. § (1) bekezdése értelmében az érettségi vizsga - többek között - lehet rendes és lehet előrehozott. A (2) bekezdés szerint rendes érettségi vizsga a középiskolai tanulmányok követelményeinek teljesítése után, a tanulói jogviszony fennállása alatt vagy megszűnését követően első alkalommal tett érettségi vizsga, a (3) bekezdés szerint pedig előrehozott érettségi vizsga az egyes vizsgatárgyra előírt iskolai tanulmányi követelmények teljesítése után, a tanulói jogviszony fennállása alatt, a középiskolai tanulmányok teljes befejezése előtt, egyes vizsgatárgyból, első alkalommal tett érettségi vizsga.

A definíciókból látszik, hogy a panaszos gyermeke rendes érettségi vizsgát biztosan nem tett, mert nem felelt meg az arra való jelentkezési feltételeknek, hiszen nem teljesítette a középiskolai tanulmányait. A vizsgája csakis előrehozott vizsga lehetett. A tanuló természetesen rendes érettségi vizsgára jelentkezett, hiszen a jelentkezéskor még nem lehetett tudni, hogy nem lesz jogosult

megkezdeni a rendes érettségi vizsgát. Azonban a rendelet 12. § (15) bekezdése szerint a tanuló kérelmére a rendes érettségi vizsgáját előrehozott érettségi vizsgára kell változtatni, ha rendes érettségi vizsgára jelentkezett, azonban nem tudta befejezni a középiskola utolsó évfolyamán a tanulmányait. A tanuló érettségi vizsgajelentkezése tehát automatikusan módosult előrehozott érettségire.

Az előrehozott érettségiről azonban nem állítható ki bizonyítvány, hanem csak törzslapkivonat, a 48. § (1) bekezdése értelmében. A törzslapkivonat azonban nem jár azokkal a joghatásokkal, mint az érettségi bizonyítvány, nem tanúsít sem végzettséget, sem esetleges szakképzettséget. Végzettséget csakis az érettségi bizonyítvány tanúsít. A törzslapkivonatnak csak annyi a szerepe, hogy a majdani leteendő rendes érettségi vizsga törzslapjára rá kell vezetni az előrehozott érettségi eredményét, és a törzslapkivonatot csatolni kell a törzslapnak a tanulóra vonatkozó részéhez (48. § (3) bekezdés). Ez adott esetben azt is jelentheti, hogy a rendes érettségi vizsgán egyáltalán nem is kell majd ténylegesen vizsgázni, mert a vizsgázó már korábban előrehozott érettségivel teljesítette az összes kötelező tárgyat. Mindez azonban nem változtat azon, hogy maga az érettségi bizonyítvány, a hozzá fűződő joghatásokkal csak a rendes érettségi után adható ki.

A felsőoktatásban és egyes más képzési formákban való részvételnek az érettségi előfeltétele. Aki rendes érettségivel nem rendelkezik, nem vehet részt a felsőoktatási felvételi eljárásban sem. Ebből következően a panszos fia sem a rendes felvételi eljárásban, sem a pótfelvételi eljárásban nem vehető fel, de más olyan képzésben sem vehet részt, amelynek feltétele az érettség. (K-OJOGB-687/2009., K-OJOGB-697/2009.)

Az érettségi önálló, a közoktatás általános szabályaitól eltérő jogorvoslati rendszerrel bír. Ezek a szabályok is segítik a vizsga törvényességének biztosítását.

A beadványozót az alábbiakról tájékoztattuk. Az írásbeli érettségi vizsgához kapcsolódó jogorvoslati lehetőségéről az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 26. § (2) bekezdése rendelkezik. A jogszabály szerint az írásbeli vizsgakérdések megoldására adott szaktanári értékelést a szóbeli vizsga előtt nyilvánosságra kell hozni. A vizsgadolgozatot és az útmutatót a vizsgázó, az iskola képviselőjének jelenlétében, az igazgató által meghatározott helyen és időben megtekintheti, azokról kézzel vagy elektronikus úton másolatot készíthet, és az értékelésre észrevételt tehet. Ha az iskolában a feltételek rendelkezésre állnak, a vizsgázó kérésére a saját vizsgadolgozatáról másolatot kell készíteni. A másolat elkészítésével kapcsolatos költségeket - az igazgató rendelkezése szerint - meg kell téríteni.

A megtekintésre, a másolat készítésére egy munkanapot - nyolc órát - kell biztosítani. A vizsgázó észrevételeit a megtekintést követő első munkanap végéig - tizenhat óráig - adhatja le. Az észrevétel benyújtására nyitva álló határidő elmulasztása esetén egy napon belül lehet igazolási kérelmet előterjeszteni. Az igazolási kérelem benyújtási határideje jogvesztő.

Észrevétel kizárólag az útmutatóban foglaltaktól eltérő javítás vagy az értékelés számszaki hibája esetében tehető. A vizsgázókat az írásbeli vizsga megkezdése előtt tájékoztatni kell arról, hogy hol és mikor tekinthetik meg az általuk elkészített vizsgadolgozatokat, és tehetnek észrevételt a szaktanár értékelésére.

Az érettségi vizsga vizsgabizottságának döntésével szembeni általános jogorvoslati lehetőséget a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 84. § (5) bekezdése rögzíti, ami szerint az érettségi vizsga vizsgabizottságának döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása ellen a szülő, illetve a tanuló a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatalhoz - a döntést követő három munkanapon belül - jogszabálysértésre hivatkozással törvényességi kérelmet nyújthat be. A törvényességi kérelmet a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal három munkanapon belül bírálja el. A törvényességi kérelem benyújtására meghatározott határidő elmulasztása jogvesztő, igazolásnak helye nincs. (K-OJOGB-568/2009.)

Az érettségi és a felvételi kapcsolata

A következő ügyek azt mutatják be, hogy melyek azok a kapcsolódási pontok, amelyek mentén a közoktatás rendszere a felsőoktatás rendszerével érintkezik. Az érettségi sajátos köztes helyet foglal el a két nagy ágazat között.

Egy beadványozót alábbiakról tájékoztattuk. A felsőoktatási felvételi eljárásról elsősorban a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.) és a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) rendelkezik. Az Ftv. értelmében alapvetően megváltozott a felsőoktatási intézmények és középiskolák kapcsolata, megszűnt a felsőoktatási intézményekben folyó felvételi eljárás. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 9. §-ának (8) bekezdése szerint az érettségi bizonyítvány középiskolai végzettséget tanúsít, és a felsőoktatási törvényben meghatározottak szerint felsőoktatási intézménybe való felvételre jogosít. A felsőoktatási intézmény határozza meg, hogy a felvételhez az érettségi vizsga egyes vizsgatárgyaiból milyen szintű követelményekre épülő vizsgát és vizsgaeredményeket kell teljesíteni. A felvételi eljárást 2005-től kezdődően ezen rendelkezések alapján kell megszervezni.

Mindezek alapján a felsőoktatási felvételi eljárás során az érettségi eredmény alapján számolják ki a felvételi pontszámot. Az érettségi eredmény soha el nem évül, tehát bárki akár évtizedekkel az érettségi után is felvételizhet az eredeti eredménye alapján. Ez azonban csak az egyik lehetőség. Abban az esetben ugyanis, ha valaki bármely okból nem elégedett az érettségien szerzett jegyeivel, vagy abból a tárgyból, amely most a felvételhez kellene, egyáltalán nem is tett érettségi vizsgát annak idején, a felvételhez újra vizsgázhat. Az újonnan leteendő vizsga lehet akár szintemelő is, vagyis, ha valaki eredetileg csak középfokon vizsgázott, most emelt szinten is tehet vizsgát. Ez az új vizsga az eredeti érettségi bizonyítványt nem változtatja meg, ezt kizárólag a felvételi eljárás során veszik figyelembe, és a felvételi pontokat már az új eredmények alapján számolják.

A fentieknek megfelelően a panaszosnak is lehetősége nyílik arra, hogy korábbi érettségi vizsgája alapján jelentkezzen felsőoktatási intézménybe, vagy a korábbi eredményei helyett most tegyen vizsgát, és felvételije során az új eredményeket vegyék figyelembe. (K-OJOGB-713/2009.)

Vajon sérti-e az esélyegyenlőség elvét az, hogy az új felvételi rendszerben mindenkinek az érettségi eredménye alapján számolják a felvételi pontszámát? Álláspontunk szerint nem, sőt, éppen ez hat az esélyegyenlőség irányába.

A jelenlegi felsőoktatási felvételi rendszerrel kapcsolatos szabályozást a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény, a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet és az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet tartalmazza. A fenti jogszabályok értelmében alapvetően megváltozott a felsőoktatási intézmények és középiskolák kapcsolata és megszűnt a felsőoktatási intézményekben folyó felvételi eljárás. Az érettségi bizonyítvány középiskolai végzettséget tanúsít és a felsőoktatási törvényben meghatározottak szerint felsőoktatási intézménybe való felvételre jogosít. A felsőoktatási intézmény határozza meg, hogy a felvételhez az érettségi vizsga egyes vizsgatárgyaiból milyen szintű követelményekre épülő vizsgát és vizsgaeredményeket kell teljesíteni. A felvételi eljárást 2005-től kezdődően ezen rendelkezések alapján kell megszervezni.

Tehát a felsőoktatási felvételi eljárás során valóban az érettségi eredmény alapján számolják ki a felvételi pontszámot. Az érettségi eredmény soha el nem évül, bárki akár évtizedekkel az érettségi után is felvételizhet az eredeti eredménye alapján. Abban az esetben, ha valaki nem elégedett az

érettségien szerzett jegyével, vagy abból a tantárgyból, amely most a felvételihez szükséges, egyáltalán nem is tett érettségi vizsgát annak idején, a felvételihez újra vizsgázhat. Ez az új vizsga az eredeti érettségi bizonyítványt nem változtatja meg, ezt kizárólag a felvételi eljárás során veszik figyelembe, és a felvételi pontokat már az új eredmények alapján számolják.

Álláspontunk szerint a jelenlegi rendszer az esélyegyenlőséget biztosítja azáltal, hogy mindenkivel – a régi és az új rendszerben érettségizettekkel – szemben ugyanolyan követelményeket határoz meg. (K-OJOGB-69/2009., K-OJOGB-673/2009.)

A magyarországi felsőoktatási intézmények felvételi eljárása szorosan összekapcsolódik az érettségi vizsgával. Nincsen önálló felvételi vizsga, hanem az érettségi vizsgán elért eredmények alapján számolják ki a felvételi pontokat. Ez azonban nem jelenti azt, hogy kizárólag az eredeti érettségi eredmények lennének felhasználhatók. Ha valaki bármilyen okból – akár azért mert javítani szeretne az eredeti érettségi eredményein, hogy több pontot kapjon a felvételi eljárásban, akár azért, hogy korábbi középszintű vizsgája helyett emelt szintűt szerezzen, akár azért mert az adott felvételi tárgyból nem is érettségizett annak idején – újra szeretne vizsgát tenni, annak semmi akadálya nincsen. Ebben az esetben az újonnan szerzett eredmények nem írják felül az eredeti érettségi bizonyítványt, ezek az új eredmények csak egy felsőoktatási felvételi szempontjából használhatók fel.

Ennek megfelelően, ha valaki nem rendelkezik egy adott felvételi tárgyból érettségi eredménnyel, akkor csak annyit kell tennie, hogy jelentkezik érettségi vizsgára bármely középiskolában, amely szervez érettségi vizsgát. Nem kell jelentkeznie egy teljes érettségire, elegendő csak egy vagy néhány tárgyból, azokból, amelyekre a felvételizőnek szüksége van. A felvételi eljárásban pedig az itt szerzett eredményt tudja majd felhasználni. (K-OJOGB-648/2009.)

Felvételi

Beadványában egy szülő leírta, hogy gyermeke hiperaktív és ezért 50 többletpontot szeretne igénybe venni a felvételihez, de ehhez nem rendelkezik megfelelő szakvéleménnyel, mivel gyermekének eddig semmilyen iskolai fejlesztést vagy kedvezményt nem kért.

A felvételi eljárás rendjéről szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet 22. § (3) bekezdése alapján a fogyatékossgal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 50 többletpontra jogosult. A jogosultságot igazolni kell. A 12. § (3) bekezdése szerint azon igazolásokat, amelyek a jelentkezési lap benyújtásakor még nem álltak a jelentkező rendelkezésére, az Oktatási Hivatalhoz kell benyújtani a felvételi döntés időpontját megelőző 14. napig terjedő határidőn belül (jelen esetben 2009. július 9-ig).

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet 19. §-a szerint a fogyatékossgal élő hallgató fogyatékossgának típusát és mértékét szakvéleménnyel kell igazolni. A szakvélemény kiadására amennyiben a jelentkező fogyatékossga már a közoktatási tanulmányai során is fennállt, és erre tekintettel tanulmányai és az érettségi vizsga során kedvezményben részesült, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben meghatározott szakértői és rehabilitációs bizottság; amennyiben a fogyatékossgát később állapították meg, az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet jogosult.

Ugyanis a kedvezményekre való jogosultság a szakértői vélemény kibocsátásával keletkezik, ami azt jelenti, hogy megfelelő szakértői vélemény nélkül a tanuló nem tarthat igényt többletpontokra. A vizsgálat egyik célja annak megállapítása, hogy a tanuló valamely fogyatékossgában szenved-e vagy sem. A szakértői bizottság tehát jogi hatással és kötelező erővel bíró szakértői véleményt bocsáthat ki. Azonban ilyen, kötelező erővel bíró szakértői vélemény csak a vonatkozó jogszabályban meghatározott szervek által, az abban foglalt eljárási szabályok betartásával adható ki.

A felsőoktatásba történő felvételi eljárás során – az érettségi vizsgával ellentétben – csak a sajátos nevelési igényű tanulók jogosultak kedvezményekre, de csak akkor, ha hatályos, szakértői és rehabilitációs bizottság által kiállított szakvéleménnyel rendelkeznek.

Vagyis a hatályos szabályozás szerint a felsőoktatási felvételi eljárásban sajátos nevelési igényű tanulókat tanulási képességet vizsgáló szakértői- és rehabilitációs bizottság vagy az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet által kiállított szakvélemény alapján lehet előnyben részesíteni. (K-OJOGB-528/2009.)

A beadványozó azzal kapcsolatban élt panasszal, hogy a művészeti főiskolák a felvételi eljárás során azonos időpontokra szervezik a vizsgáikat.

A vázolt probléma nem ismeretlen előttünk. A korábbi években többen fordultak már hozzánk hasonló panasszal. Az ügyben változatlan az álláspontunk. A felsőoktatási intézmények autonómiájának körébe tartozik az a kérdés, mely napra írja ki a felvételi vizsgáját. A felsőoktatási jogszabályok nem tiltják azt, hogy több intézmény ugyanarra az időpontra hirdessen meg felvételi vizsgát. Ilyen esetben az intézmények megadhatnak pótfelvételi időpontot is, ám erre nem kötelezhetőek. A jelentkezők a felsőoktatási felvételi tájékoztatóból idejében értesülhetnek a vizsgák időpontjáról, és jelentkezéseik beadásakor ezt az adatot is figyelembe vehetik.

A jelentkezők szabad intézményválasztási jogát a fenti gyakorlat nem korlátozza, a felvételiző szabadon választhat az intézmények között. E jognak ugyanis nincs olyan vetülete, hogy egyszerre több intézmény választását is lehetővé tegye a jelentkező számára. A felvételiző egy adott intézménybe való bejutásának esélyét sem csökkenti ez a rendszer, hiszen ez az adott intézmény felvételi vizsgáján dől el, minden pályázóra nézve ugyanazon feltételek mellett. A felsőoktatási jogszabályok pedig nem garantálják azt, hogy egy időben több intézménybe is rendelkezzen bejutási eséllyel a felvételiző, és ezt álláspontunk szerint nem is kell garantálniuk, ez az Alkotmány 70/F. §-ában foglalt művelődéshez való jogból sem vezethető le. (K-OJOGB-527/2009., K-OJOGB-219/2009.)

A mesterképzésre történő felvételi külön szabályai

Az eddigiekben vagy általánosságban volt szó a felsőoktatási intézményekben történő felvételi eljárásról, vagy kifejezetten az alapszakok felvételi eljárására vonatkozó szabályokat mutattuk be. Némiképp eltérnek a részletek a mesterképzésre történő felvételi esetén.

A beadványozó az iránt érdeklődött, hogy van-e lehetőség arra, hogy alapképzésen kapott oklevél és a nyelvtudását igazoló dokumentumot 2009. július 9. után nyújtsa be a felvételi eljárásban.

A felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet 12. § (3) bekezdése kimondja, hogy a felvételi kérelem elbírálásához szükséges azon adatokat, igazolásokat, okiratokat, amelyek a jelentkezési lap benyújtásakor még nem álltak a jelentkező rendelkezésére, az adatfeldolgozáshoz kapcsolódóan az Oktatási Hivatal által meghatározott címre kell benyújtani, a besorolási döntés időpontját megelőző 50. napig terjedő határidőn belül. A besorolási döntés időpontját megelőző 14. napig terjedő határidőn belül kell benyújtani a jelentkezés benyújtását követően megszerzett nyelvvizsgára, érettségi bizonyítványra, érettségi tanúsítványra, oklevélre, szakképzettséget igazoló okiratra, illetve egyéb jogcímekekre vonatkozó adatokat, okiratokat, igazolásokat.

A csatolandó dokumentumok, igazolások formai és tartalmi követelményeit a Felvételi tájékoztató Az eljárás folyamán benyújtandó dokumentumok c. fejezete tartalmazza részletesen. Ez alapján azoknak a mesterképzésre jelentkezőknek, akik a felvételi eljárás évében szerzik meg a felvételhez szükséges végzettségüket, legkésőbb 2009. július 9-ig csatolniuk kell jelentkezésükhöz az oklevelük másolatát. Ha a fenti időpontig a dokumentum nem kerül kiállításra, akkor a felsőoktatási intézmény azon igazolását kell benyújtaniuk, miszerint a jelentkező záróvizsgáit teljesítette, rendelkezik

az oklevél kiállításához szükséges nyelvvizsgával, vagyis az oklevél kiállítása folyamatban van. A felvételi eljárás során benyújtott igazolás esetén (is) be kell mutatnia oklevélét beiratkozáskor, ennek hiányában az intézmény vezetője a felvételi döntést megsemmisíti. A nyelvtudást nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, illetve nyelvtudást igazoló dokumentummal kell alátámasztani. Meghatározott esetekben a nyelvtudás adott szintjét alátámasztó igazolások, határozatok és tájékoztatások is nyelvvizsgával egyenértékűek. Az Oktatási Hivatal Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ és az akkreditált vizsgaközpontok speciális igazolásokat adnak ki olyan frissen szerzett nyelvvizsgák esetén, amelyekről még nem készült el a papír alapú nyelvvizsga-bizonyítvány, mivel a nyelvvizsga meglétét a határidőig igazolni kell. Ezek az igazolások csak abban az esetben fogadhatóak el, ha azokat a felvételi eljárás évében állították ki.

A felvételi eljárásban tehát van arra mód, hogy a 2009. július 9. után kiadásra kerülő oklevélről, illetve nyelvvizsgáról a fentiekben leírt igazolást nyújtson be.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 62. § (1) bekezdése értelmében a felsőfokú tanulmányok befejezését igazoló oklevél kiadásának előfeltétele a sikeres záróvizsga, továbbá - ha e törvény másképp nem rendelkezik - az előírt nyelvvizsga letétele. [...], az oklevél kiadásához a hallgatónak be kell mutatnia azt az okiratot, amely igazolja, hogy [...] államilag elismert vagy azal egyenértékű nyelvvizsgát tett.

A fentiek értelmében tehát a nyelvvizsga meglétét igazolni kell, és ez - a jogalkotói szándéknak megfelelően - kizárólag nyelvvizsga-bizonyítvánnyal történhet. Ezt támasztja alá a 62. § (7) bekezdése is, amely szerint, ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsga-bizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Az igazolás végzettséget és szakképzettséget nem igazol, tanúsítja a záróvizsga eredményes letételét. (K-OJOGB-436/2009.)

A mesterképzési szakokra vonatkozó szabályozás később született meg, mint az alapképzési szakokra vonatkozó. A jogalkotás során fontos volt szem előtt tartani, hogy azok a hallgatók, akik már bent voltak az alapképzésben, időben értesüljenek arról, hogy milyen feltételek mellett folytathatják a tanulmányaikat a mesterképzésben.

A panaszos azt sérelmezte, hogy későn értesültek arról, hogy a német tanári mesterszakra történő jelentkezéshez felsőfokú nyelvvizsgával kell rendelkezni, ugyanis a felsőoktatási intézmény alapképzésük alatt ezzel ellentétes tájékoztatást adott.

Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet német nyelv, irodalom és kultúra mesterképzési szakra vonatkozó rendelkezései között az szerepel, hogy a mesterképzésbe való felvétel feltétele, hogy a kredit megállapításának alapjául szolgáló ismeretek - felsőoktatási törvényben meghatározott - összevetése alapján a hallgatónak elismerhető legyen legalább 50 kredit a korábbi tanulmányai szerint germanisztika alapképzési szak német szakirányának nyelvtudományi, irodalomtudományi és kultúratudományi ismeretkörből. Továbbá felsőfokú C típusú államilag elismert vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga német nyelvből.

A fenti szabályozás - amelyről a panaszos és társai is tudomást szerezhettek volna - 2008. augusztus 30. óta van hatályban. Amikor a jogalkotó új kötelezettségeket ró a hallgatókra, vagy kötelezettségeiket terhesebbé teszi, akkor mozgásterét az a jogelv korlátozza, hogy megfelelő felkészülési időt biztosítson. Vagyis a követelményeket módosító, szigorító döntés kihirdetése és hatálybalépése (alkalmazása) közötti időtartamot úgy kell meghatározni, hogy az új követelmények a hallgatók számára előreláthatóan és kiszámíthatóan kerüljenek bevezetésre, a hallgatóknak lehetőségük legyen azok teljesítésének módját megtervezni, illetve azokat teljesíteni. Álláspontom szerint a jogalkotó ebben az esetben elegendő felkészülési időt biztosított.

Az, hogy a konkrét felsőoktatási intézmény nem vagy nem pontosan tájékoztatta a hallgatóit a fenti követelményekről, felveti oktatási jogsérelem, mégpedig a tájékoztatáshoz való jog

sérelmének gyanúját. Ugyanakkor amennyiben eljárásunk során megállapítanánk a mulasztás tényét, hatáskörünk arra terjed ki, hogy kezdeményezzük, hogy az intézmény a jövőben megfelelően tájékoztassa hallgatóit. Ez azonban a jogszabályban foglaltak meglétén nem változtat, vagyis a mesterszakra való bekerülés feltétele továbbra is a felsőfokú nyelvvizsga. (K-OJOGB-218/2009., K-OJOGB-230/2009., K-OJOGB-333/2009.)

TANULMÁNYI ÉS VIZSGAÜGYEK

A felsőoktatás körében igen nagy számban érkeznek hozzánk olyan ügyek, melyek témája a tanulmányi és vizsgaügyek közé tartozik. Ezen belül - az előző évekhez hasonlóan - az ide csoportosítható ügyek nagy részét képezték a nyelvvizsgával kapcsolatos beadványok.

Ennek megfelelően számos esetben fordultak hivatalunkhoz azzal a kérdéssel, hogy egy adott képzésre milyen nyelvvizsga követelmények érvényesek.

Egy doktori képzésre járó hallgató levelében a doktori képzésre vonatkozó nyelvvizsga követelményekkel kapcsolatban kérte jogértelmezésünket. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 86. § (3) bekezdése alapján a doktori fokozat megszerzésének feltételeit az egyetem a doktori szabályzatában állapítja meg. A 92. § (2) bekezdés c) pontja értelmében a doktori fokozat megszerzésének feltétele - többek között - két idegen nyelvnek a tudományterület műveléséhez szükséges ismeretének igazolása. A 94. § (2) bekezdése - csatlakozva az előzőekhez - rögzíti, hogy a doktori képzés és a fokozat odaítélésének részletes szabályait az egyetem doktori szabályzata állapítja meg. A jelenleg hatályos felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 68. § (5) bekezdés b) pontja szerint a doktori fokozat megszerzésének feltétele - többek között - két idegen nyelv - a tudományterület műveléséhez szükséges - ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása. Tehát sem a korábbi, sem pedig az új felsőoktatási törvény nem határozza meg konkrétan a doktori fokozat megszerzéséhez szükséges nyelvismeretet, mindkettő csak azt írja elő, hogy két idegen nyelvnek a tudományterület műveléséhez szükséges ismerete a követelmény, és az egyetem doktori szabályzatára bízva annak pontosítását. (K-OJOGB-532/2009.)

Az idei évben is több hallgató fordult hozzánk azzal a panasszal, hogy felsőoktatási intézményük félretájékoztatta őket a nyelvvizsgatételi kötelezettségüket illetően. Az, hogy az intézmények nem vagy nem pontosan tájékoztatják hallgatóikat a nyelvi követelményekről, felveti oktatási jogsérelem, mégpedig a tájékoztatáshoz való jog sérelmének gyanúját, amelynek vizsgálata eljárásunk tárgyát képezheti. Idén is elmondtuk azonban a hallgatóknak, hogy mégsem hivatkozhatnak teljesen megalapozottan a tájékoztatás hiányára vagy téves voltára, mert az érvényes és kihirdetett jogszabályokból ők is ismerhetik a rájuk vonatkozó követelményeket. Emellett felhívtuk a figyelmüket arra is, hogy amennyiben eljárásunk során megállapítjuk, hogy az intézmény mulasztott, az oktatási jogok biztosának hatásköre arra terjed ki, hogy kezdeményezze, hogy az intézmény a jövőben megfelelően tájékoztassa hallgatóit. Ez azonban a jogszabályban foglaltak meglétén nem változtat, azoktól eltérni nem lehet, vagyis a felsőoktatási intézmények nem adhatnak ki diplomát nyelvvizsga hiányában, mert akkor jogsértést követnének el.

(K-OJOGB-860/2009., K-OJOGB-811/2009., K-OJOGB-821/2009., K-OJOGB-721/2009., K-OJOGB-583/2009., K-OJOGB-571/2009., K-OJOGb-229/2009., K-OJOGB-296/2009., K-OJOGB-387/2009., K-OJOGB-442/2009., K-OJOGB-537/2009., K-OJOGB-555/2009., K-OJOGB-554/2009.)

A nyelvvizsga követelmények kapcsán több beadványozónál merültek fel az esélyegyenlőségre, diszkriminációra vonatkozó kérdések is.

Egy beadványozó azt szeretne volna megtudni, hogy nem sérti-e az esélyegyenlőséget az a tény, hogy a kiegészítő képzésben résztvevők esetén a természettudományos szakosok nyelvvizsga követelményei megegyeznek az alapdiploma követelményeivel, míg a bölcsészeknek kötelező két nyelvvizsgálával rendelkezniük. A következőkről tájékoztattuk. A magyar jogrendszerben nem a felsőoktatási intézmények, hanem jogszabály határozza meg minden alap- és mesterképzés, illetve az osztatlan, egységes képzések képzési és kimeneti követelményeit, így a nyelvvizsga-követelményeket is. A jogszabály pedig minden felsőoktatási intézményre egyaránt vonatkozik. Természetesen a korábbi diplomához megszerzett nyelvvizsga is elfogadható minden szak esetében, ha az adott nyelvvizsga megfelel a rendeletben meghatározott feltételeknek. A hátrányos megkülönböztetés tilalmát a magyar jogrendszerben az Alkotmány és az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény is rögzíti. Az utóbbi 7. §-ának (2) bekezdése kimondja, hogy ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az olyan magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlat nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, amely a hátrányt szenvedő fél alapvető jogát másik alapvető jog érvényesülése érdekében, elkerülhetetlen esetben korlátozza, feltéve, hogy a korlátozás a cél elérésére alkalmas és azzal arányos, illetve amelynek az előzőek alá nem tartozó esetekben tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van. A jogszabályokban foglalt diszkrimináció nem egyszerű különbségtételt jelent, mivel az általában megengedhető; diszkriminációról csak akkor beszélhetünk, ha egy személyt vagy emberek csoportját más azonos helyzetben lévőkkel összehasonlítva kezelnek hátrányos módon, mégpedig úgy, hogy ennek nincsenek tárgyszerű és jogos, igazolható indokai. Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján az egyenlőségnek mindig egy homogén csoport keretein belül kell fennállnia, azonos szabályozási koncepción belül, a tényállás lényeges elemeire nézve. A fenti érvelés alapján, és tekintettel arra, hogy a természettudományos szakosok és a bölcsészek nem képeznek homogén csoportot, a panaszos által felvetett problémáról megállapítható volt, hogy nem sérti az esélyegyenlőség követelményét, és ezáltal jogsérelem sem állapítható meg. (K-OJOGB-656/2009.)

Több beadványozó azért kereste meg hivatalunkat, mert sérelmezték a felsőoktatási alapszakok kimeneteként előírt nyelvvizsga-kötelezettséget. Hátrányosnak tartották továbbá a bolognai képzési rendszer alapszakján tanulók, illetve végzetek helyzetét a korábbi rendszerben tanulókkal, illetve végzetekkel szemben abban a tekintetben, hogy ez utóbbiaknak több idejük volt a nyelvvizsga megszerzésére, mint az előbb említetteknek, mivel hosszabb volt a képzési idő (öt év, szemben a bolognai alapképzési szak három évével). Sérelmezték azt is, hogy a nyelvvizsga hiányában nemcsak az oklevél megszerzéséből, hanem a mesterszakra való felvételből is kizárják az alapszakot elvégzetteket, és ezzel hosszabb késedelmet szenved esetleges továbbtanulásuk is. Tájékoztattuk őket, hogy az általuk említettek álláspontunk szerint oktatási jogsérelmet nem valósítanak meg. Az alapképzési szakok kimeneti követelményeként előírt nyelvvizsga-követelményt a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 62. § (1) bekezdése határozza meg. A jogalkotó Országgyűlésnek szabadságában áll ilyen tartalmú jogszabályt alkotni, ez a joga csak abban a tekintetben van korlátozva, hogy a jogalkotásra vonatkozó szabályokat a törvény elfogadásakor be kell tartania. Eljárási jellegű szabálysértés (közjogi érvénytelenség) a felsőoktatási törvénnyel kapcsolatban nem merült

fel, tartalmi jellegű pedig az lenne, ha valamilyen okból a törvény vonatkozó rendelkezése alkotmányellenes lenne, például mert visszaható hatályú jogalkotásról lenne szó, vagy diszkriminációt valósítana meg stb. Álláspontunk szerint e jogelvékkel a fenti jogszabályhely nem mutat összefüggést. Hátrányos megkülönböztetést azért sem valósíthat meg a jelen szabályozás, mert korábban is léteztek rövidebb, illetve hosszabb időtartamú képzések – sőt ma is léteznek, ilyen például az egyetemes orvosi képzés –, ezekre sem mondhattuk, hogy diszkriminációt jelentenének, egyszerűen a képzések különbözőségéről van/volt szó. Ami a mesterszakra való bemeneti követelményeket illeti, az egymásra épülő képzési rendszerben mesterszakra csak az nyerhet felvételt, aki alapfokozatú oklevéllel rendelkezik. Értelemszerűen nem nyerhet felvételt az, aki nyelvvizsga hiányában nem kaphatja meg az oklevelét, ő ugyanis még nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel. Minden, az alapfokozathoz fűződő jogkövetkezmény – így a továbbtanulás lehetősége is – csak akkor áll be, ha a hallgató diplomát szerez, ennek pedig a nyelvvizsga bemutatása ugyanolyan feltétele, mint bármely tárgy elvégzése. A továbbtanulásban a követelmények nem teljesítéséből adódó kétsédelmet pedig a jogalkotó ugyan figyelembe vehetné, ha szándéka arra irányulna, de erre kötelezni őt természetesen nem lehet. Végül tájékoztattuk a beadványozókat arról is, hogy álláspontunk szerint amellyel, hogy előírható nyelvvizsga megléte az oklevél kiadásának előfeltételeként, a jogalkotó kedvezményeket is adhat, amíg ezzel nem sérti az Alkotmányban megfogalmazott alapjogokat, illetve egyenlő méltóságú személyként kezeli a kedvezményezetteket és azokat, akik nem részesülnek az adott kedvezményben. (K-OJOGB-599/2009. és K-OJOGB-189/2009.)

Az előző évekhez hasonlóan 2009-ben is több érintett hallgató fordult hozzánk a 40. életév betöltésével együtt járó nyelvvizsga-mentességre vonatkozó jogi szabályozás értelmezésével kapcsolatban. Elmondtuk, hogy a 2006. március 1-jétől hatályos, a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 150. § (1) bekezdése szerint, ha az oklevél, illetve bizonyítvány megszerzésének az előfeltétele az általános nyelvvizsga megléte, a követelmény teljesítése alól mentesülnek azok a hallgatók, akik tanulmányaiknak első évfolyamon történő megkezdésének évében legalább a negyvenedik életévüket betöltik. Ez a rendelkezés azoknál alkalmazható utoljára, akik a 2015/2016. tanévben tesznek záróvizsgát. A jogszabály szövegéből kitűnik, hogy ez a mentesülési lehetőség csak azoknál a szakoknál áll fenn, ahol a képesítési követelmények általános nyelvvizsgát írnak elő, és ebben az esetben is csak akkor, ha a hallgató a tanulmányai megkezdésének évében legalább a 40. életévét betölti. A fentiek értelmében azok, akik nem esnek ebbe a körbe mentességet, könnyítést nem kaphatnak az intézménytől, tekintettel arra, hogy a nyelvvizsgatételi kötelezettséget jogszabály írja elő. (K-OJOGB-937-1/2009., K-OJOGB-721/2009., K-OJOGB-627/2009., K-OJOGB-617/2009., K-OJOGB-55/2009., K-OJOGB-226/2009., K-OJOGB-247/2009., K-OJOGB-320/2009., K-OJOGB-355/2009., K-OJOGB-387/2009., K-OJOGB-26/2009., K-OJOGB-625/2009., K-OJOGB-74/2009., K-OJOGB-586/2009.)

Visszatérő kérdésként merült fel, hogy a felsőoktatási intézmény adhat-e határidőt a nyelvvizsga megszerzésére. A korábbi, felsőoktatásról szóló 1993. LXXX. törvény 95. § (7) bekezdése értelmében, ha e törvény másként nem rendelkezik, az oklevél kiadásának feltétele az alapképzési szakok és szakirányú továbbképzési szakok képesítési követelményeiről szóló kormányrendeletben, illetve miniszteri rendeletben a záróvizsgára bocsátás előfeltételeként előírt államilag elismert vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga

követelmény teljesítése. A jelenleg hatályos felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 62. § (1) bekezdése kimondja, hogy a felsőfokú tanulmányok befejezését igazoló oklevél kiadásának előfeltétele a sikeres záróvizsga, továbbá - ha e törvény másképp nem rendelkezik - az előírt nyelvvizsga letétele. Ugyanezen § (7) bekezdése értelmében, ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsga-bizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Az igazolás végzettséget és szakképzettséget nem igazol, tanúsítja a záróvizsga eredményes letételét. Tehát az előírt nyelvvizsga letételére vonatkozóan sem a jelenlegi, sem a régi felsőoktatási törvény hatálya alá tartozó képzésre irányadó jogszabályok nem határoznak meg időkorlátot, és utalást sem arra nézve, hogy a felsőoktatási intézmény egyedileg határozhatja meg ilyet. Ezért, és tekintettel arra, hogy a jogszabályok - a hatályuk alá tartozó személyek vonatkozásában - kötelező érvényűek, álláspontunk szerint a nyelvvizsga letételére időkeret nem szabható. (K-OJOGB-809/2009., K-OJOGB-516/2009., K-OJOGB-70/2009.)

Szintén újból felmerülő kérdés volt, hogy a nyelvvizsgatételi kötelezettség a záróvizsgára bocsátás vagy a diploma kiadásának feltétele-e.

Egy hallgató arról érdeklődött, hogy az oklevél kiadásának vagy a záróvizsgára bocsátásnak a feltétele-e a nyelvvizsga megléte. Tájékoztatuk, hogy a jelenleg hatályos felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 60. §-ában rendelkezik a záróvizsga szabályairól. A § kimondja, hogy a hallgató tanulmányait az alap- és mesterképzésben, a szakirányú továbbképzésben záróvizsgával fejezi be. A záróvizsgára bocsátás feltétele a végbizonyítvány (abszolutórium) megszerzése. Végbizonyítványt a felsőoktatási intézmény annak a hallgatónak állít ki, aki a tantervben előírt tanulmányi és vizsgakövetelményeket és az előírt szakmai gyakorlatot - a nyelvvizsga letétele, a szakdolgozat, diplomamunka elkészítése kivételével - teljesítette, és az előírt krediteket megszerezte. A felsőoktatási törvény 62. § (1) bekezdése pedig kimondja, hogy a felsőfokú tanulmányok befejezését igazoló oklevél kiadásának előfeltétele a sikeres záróvizsga, továbbá - ha e törvény másképp nem rendelkezik - az előírt nyelvvizsga letétele. Ugyanezen § (7) bekezdése értelmében, ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsgabizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Tehát a fenti rendelkezések alapján a nyelvvizsga megléte nem a záróvizsgára bocsátás, hanem az oklevél kiadásának az előfeltétele. (K-OJOGB-709/2009.)

Több, fogyatékossgal élő hallgató fordult a hivatalhoz az előnyben részesítés kapcsán. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 39. § (7) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a Kormány előnyben részesítési követelményt állapíthat meg a fogyatékossgal élő jelentkezők csoportjához tartozók részére azzal, hogy az előnyben részesítés kizárólag az előnyben részesítés alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben biztosítható, és nem vezethet alap- és mesterképzésben az oklevél által tanúsított szakképzettség, illetve felsőfokú szakképzésben a bizonyítvány által tanúsított szakképesítés megszerzéséhez szükséges alapvető tanulmányi követelmények alóli felmentéshez. Ezen felhatalmazásnak megfelelően a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet rendelkezik az előnyben részesítési és a fogyatékossgal élő hallgatókra vonatkozó

részletes szabályokról. A Korm. rendelet 18. §-a kimondja, hogy a fogyatékossgal élő hallgató számára - kérelmére - a felsőoktatási intézmény a tanterv előírásaitól részben vagy egészében eltérő követelményeket állapíthat meg, illetve - figyelemmel a felsőoktatási törvény 39. §-ának (7) bekezdésére - azok teljesítésétől eltekinthet. Fontos körülmény azonban, hogy a Korm. rendelet 19. §-a értelmében a fogyatékossgal élő hallgató fogyatékossgának típusát és mértékét, annak végleges vagy időszakos voltát szakvéleménnyel igazolja. A szakvélemény kiadására - amennyiben a jelentkező fogyatékossga már a közoktatási tanulmányai során is fennállt, és erre tekintettel tanulmányai és az érettségi vizsga során kedvezményben részesült, - a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben meghatározott szakértői és rehabilitációs bizottság, illetve - amennyiben a fogyatékossgát később állapították meg, - az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet jogosult. Tehát a hallgató fogyatékossgára tekintettel - a 19. § (1) bekezdése szerinti - szakvélemény alapján kérheti a tanulmányi kötelezettségek teljesítése, illetve a vizsgák alóli részleges vagy teljes felmentését vagy azok más módon történő teljesítésének engedélyezését. De a fentebb felsorolt kedvezmények csak abban az esetben illetik meg őt, amennyiben érvényes és hatályos szakvéleménnyel igazolja erre való jogosultságát. A felsőoktatási törvény 61. § (2) bekezdése pedig kimondja, hogy a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzata határozza meg a fogyatékossgal élő hallgatókkal kapcsolatos intézményi feladatok végrehajtásának rendjét. (K-OJOGB-695/2009., K-OJOGB-28/2009.)

Ebben az évben a tanulmányi kötelezettségek teljesítésének módja szintén előtérbe került, ugyanis több hallgató is fordult ilyen jellegű panasszal a hivatalunkhoz.

Beadványában egy hallgató általánosságban azt sérelmezte, hogy a tantárgyak megválasztása és felvétele, valamint a vizsgákra történő jelentkezés, illetve a vizsgaeredmények megismerése nehézségekbe ütközik. Állítása szerint egyik elmaradt tantárgyának pótlását indokolatlanul nehezíti meg, az ETR-en nem tud vizsgára jelentkezni, és eredményeit sem tudja megtekinteni. A tanulmányi osztály a felelősséget az érintett oktatóra hárítja, akivel azonban nem tudott megállapodni. Az ügyben a hivatal feladatairól és működésének szabályairól szóló 40/1999. (X. 8.) OM rendeletben biztosított jogkörrel élve vizsgálatot indítottunk. A felsőoktatási intézmény képviselője arról tájékoztatót, hogy a panaszos a két kurzust időszerűen nem teljesített. Ez olyan helyzetbe hozta őt, hogy a következő képzési szakaszban nem volt olyan fiatalabb évfolyam, amely a hivatkozott kurzusokat hallgatná, így az érvényben lévő szabályok értelmében önállóan kellett egyeztetnie az oktatókkal a kurzusok teljesítése tárgyában. Ezen eljárási szabályokról a képzési koordinátor és a tanulmányi előadó személyesen és elektronikus levél formájában is informálta őt. Tájékoztatót továbbá, hogy az egyik tárgy oktatója a tavaszi vizsgaidőszakban számonkérését követően érdemjegyet rögzített a hallgató leckekönyvbe. Ezt követően ez a kurzus teljesítettként jelent meg az ETR-ben. Azonban a másik tárgy továbbra is függőben van, ugyanis a panaszos nem egyeztetett az oktatóval. Az intézmény véleménye szerint a fentiek alapján a Tanulmányi Hivatal munkatársa előírászerűen járt el, hiszen folyamatos korrekttájékoztatásával és az oktatók felé történő jelzéseivel segítette az ügyintézését, és a hallgató felelős a tanulmányaiért, az önhibájából adódó kurzuselmaradásából származó többletügyintézését pedig vállalnia kell. A panaszos a nyilatkozat hivatalba való megérkezését követően, e-mailben arról tájékoztatót, hogy az elmaradt tantárgyait sikeresen pótolta, ezáltal problémái megoldódtak. Ezen levél nyomán megállapítottuk, hogy

az ügy helyi szinten rendezésre került, ezért a fentiekre tekintettel a hivatalnál iktatott ügyet lezártuk. (K-OJOGB-142/2009.)

Egy hallgató arról érdeklődött, hogy mi a teendő abban az esetben, ha a diplomamunka konzulensének munkaviszonya az utolsó félévben megszűnik. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 46. § (3) bekezdés d) pontja értelmében a hallgató joga, hogy tehetőségétől, képességétől, érdeklődésétől függően segítséget kapjon a tanulmányaihoz, a pályakezdéshez, e körben különösen, hogy válasszon [...] az oktatók, [...] között. Tekintettel arra, hogy a hallgató a fenti esetben önhibáján kívül marad konzulens nélkül, ez intézményi oldalon kötelezettséget teremt arra nézve, hogy lehetővé tegyék a számára, hogy új konzulenset válasszon magának. (K-OJOGB-357/2009.)

Egy hallgató beadványában azt kérte hivatalunktól, hogy egy felsőoktatási intézményt kötelezzünk arra, hogy fizesse vissza a befizetett költségtérítést, tekintettel arra, hogy a hallgató tanulmányait levelező munkarendben nem tudja folytatni – mivel az órák hét közben vannak, amelyeken munkahelye miatt nem tud megjelenni –, és ezáltal nem jut oklevélhez. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 147. § 26/A. pontja szerint a levelező képzés munkarendje olyan oktatásszervezési rendet jelent, mely szerint - az érintett hallgatókkal kötött eltérő megállapodás hiányában - a hallgatók tanóráira tömbösítve, legfeljebb kettő hetenként munkanapokon, vagy a heti pihenőnapon kerül sor. A törvény 33. § (1) és (3) bekezdése értelmében, az esti és a levelező képzés munkarendje szerinti képzést a hallgatók elfoglaltságának figyelembevételével kell megszervezni a munkanapokon, indokolt esetben a heti pihenőnapon. Az oktatási tárgyú jogszabályok egyéb megkötést nem tartalmaznak a levelező képzés munkarendjére nézve, annak megszervezésében az intézmény nagyfokú autonómiával bír. Amennyiben az a fenti rendelkezésekkel, illetve az intézmény szervezeti és működési szabályzatában foglaltakkal összhangban történik, a konzultációs időpontok megállapítása érdeksérelmet ugyan okozhat a hallgatóknak, de oktatási jogsérelmet nem. Annál is inkább mivel a képzés munkarendje ismeretében a hallgató dönti el, hogy részt kíván-e venni benne (és befizeti a költségtérítést). A fenti érvelés alapján azt javasoltuk, hogy hallgatótársaival az intézmény vezetőjének jelezzék, hogy az előadások időpontja nem megfelelő; tekintettel arra, hogy csak az intézmény határozhatja meg saját munkarendjét, annak megváltoztatására hivatalunknak nincs hatásköre. A fentieknél fogva a már befizetett költségtérítés visszakövetelésére sincs mód. (K-OJOGB-194/2009.)

Az oktatók értékelésével kapcsolatban is számos kérdés, illetve panasz érkezett, ezért minden esetben tájékoztattuk a beadványozókat az értékelésre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekről. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.) 95. § (1) bekezdés d) pontja értelmében az oktatói munkakörben foglalkoztatottat megilleti az a jog, hogy a szervezeti és működési szabályzatban meghatározottak szerint megválassza a hallgatókat, továbbá irányítsa és értékelje a hallgató munkáját. Ez a rendelkezés azzal magyarázható, hogy azokat, akik közreműködnek a felsőoktatás feladatainak megvalósításában, a tanítás, tudományos kutatás szabadságát, a szakmai, módszerbeli önállóságot biztosító egyéni jogok illetik meg. Az oktatókat nem köti egyetlen jogi előírás sem arra nézve, hogy miként értékeljék a hallgatók munkáját, nagyfokú autonómiával rendelkeznek, csupán az egyetemi szabályzatra kell tekintettel lenniük. Erre való tekintettel, az értékeléssel kapcsolatos intézményi döntéseket a hivatal sem vizsgálhatja. Ugyanakkor az Ftv. 73. § (2) bekezdése alapján a hallgató a felsőoktatási intézmény döntése vagy intézkedése, illetve intézkedésének elmulasztása ellen - a

közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül - jogorvoslattal élhet, kivéve a tanulmányok értékelésével kapcsolatos döntést. Az Ftv. ez alól egy esetben tesz kivételt, ha a tanulmányok értékelésével kapcsolatos döntés nem a felsőoktatási intézmény által elfogadott követelményekre épült, illetve a döntés ellentétes a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatában foglaltakkal, vagy megszegték a vizsga megszervezésére vonatkozó rendelkezéseket. Ezért minden esetben javasoljuk, hogy a hallgatók tanulmányozzák a főiskola helyi dokumentumait, annak érdekében, hogy kérdéseikre kimerítő választ kaphassanak. (K-OJOGB-748/2009., K-OJOGB-628/2009., K-OJOGB-272/2009.)

Egy hallgató fordult a hivatalunkhoz, aki sérelmesnek tartotta az egyik elvégzett kurzusára kapott érdemjegyet és az ezzel kapcsolatos eljárást. Tájékoztattuk az értékelés jogi szabályozásról és a kurzuskiírással kapcsolatban az alábbiakról. Az Ftv. 147. § 21. pontja szerint a képzési program az intézmény komplex képzési dokumentuma, amely az alap- és mesterszak, valamint a szakirányú továbbképzési szak részletes képzési és tanulmányi követelményeit tartalmazza, a képzés részletes szabályaival, így különösen a tantervvel, illetve az oktatási programmal és a tantárgyi programokkal, valamint az értékelési és ellenőrzési módszerekkel, eljárásokkal és szabályokkal együtt. Az 59. § (4) bekezdés a) pontja értelmében a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában határozza meg a képzési időszakokat és azok belső ütemezését, valamint a tanulmányi kötelezettségek teljesítésének szabályait, illetőleg az ismeretek ellenőrzésének és értékelésének módját. Mint látható, a különböző képzésekhez egyes tantárgyak követelményeinek kidolgozása és az értékelési formák kiválasztása a felsőoktatási intézmények hatásköre. Az Ftv. 95. § (1) bekezdés b) pontja alapján az oktatói munkakörben foglalkoztatottat megilleti az a jog, hogy a képzési program keretei között meghatározza az oktatott tananyagot, megválassza az általa alkalmazott oktatási és képzési módszereket. A fentiek alapján az oktatókat nem köti egyetlen jogi előírás sem arra nézve, hogy az adott tantárgyat milyen tematikával adják át, vagy, hogy a tananyagot bármilyen formában (írásban vagy szóban) közzétegyék. Ugyanakkor intézményi szabályzat előírhat ilyen kötelezettséget a számukra. Mindezt amellett, hogy a hallgató joga, hogy tájékoztatást kapjon a tanulmányait érintő kérdésekről, különösen fontos ez abból a szempontból, hogy vizsgán nem kérdezhetnek olyan tananyagot, amely a főiskolán semmilyen formában sem hozzáférhető. (K-OJOGB-491/2009.)

Egy beadványozó arról érdeklődött, hogy egy hallgató jogosult-e másik oktatót kérni a vizsgájához, ha az adott oktató már többször megbuktatta. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatási törvény 59. §-a értelmében a vizsgát oly módon kell megszervezni, hogy minden érintett hallgató jelentkezni tudjon és vizsgázhasson. A felsőoktatási intézménynek biztosítani kell, hogy az adott képzési időszakban a hallgató a sikertelen vizsgát megismételhesse (javítóvizsga). A tanulmányi és vizsgaszabályzat megengedheti, hogy a sikertelen javítóvizsgát megismételjék (ismétlő javítóvizsga), illetve hogy a javítóvizsgát és az ismétlő javítóvizsgát a képzési időszak lejártá után teljesítsék. Ha a javítóvizsga sem volt sikeres, és a vizsgán, valamint a javítóvizsgán ugyanaz az egy személy vizsgáztatott, a hallgató kérésére biztosítani kell, hogy az ismétlő javítóvizsgát másik oktató vagy vizsgabizottság előtt tehesse le. Ez a jog akkor is megilleti a hallgatót, ha a vizsga letételére új képzési időszakban kerül sor. (K-OJGB-939/2009)

Egy hallgató a tantárgyfelvételek kapcsán a méltányosság szabályairól érdeklődött. Tájékoztattuk, hogy a méltányosság olyan általános rendelkezéstől történő eltérés, amelyet a norma bizonyos kivételes esetekben lehetővé tesz a jogalkalmazó számára, méghozzá a hallgató szempontjából

kedvező irányba. A méltányossági jogkör gyakorlója a körülményeket mérlegelve jár el, és a kérelmező javára eltekinthet a meghatározott feltételektől. A méltányossági döntés meghozatala során az intézmény nagyfokú szabadsággal rendelkezik, rá van bízva, hogy melyiket választja a több, egyaránt jogszerű megoldás közül. Jogszerűen dönt, ha a kérelemben foglaltaknak eleget tesz, és akkor is jogszerűen jár el, ha elutasítja azt. Tehát a hallgatóra nézve méltányos döntés mellőzése nem jogsértő akkor, ha a döntés egyébként megfelel a jogszabályok előírásainak. (K-OJGB-872-1/2009.)

Az évben problémaként jelentkezett az ún. egyéni tanrend és a szakirány-választás szabályainak értelmezése is.

Egy gyógypedagógus hallgató kereste meg a hivatalunkat, azzal a problémával, hogy a korábban halasztott tanulmányait ismét folytatni szeretné, azonban az egyéni tanrendje kapcsán nehézségei támadtak. Tájékoztatottuk, hogy az ő képzésére irányadó felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény értelmében a felsőoktatási intézménynek kötelessége biztosítani azt, hogy a halasztás ellenére befejezhesse a tanulmányait. Arra azonban, hogy ezt milyen formában teszi, nincsen előírás. Így jogszerű megoldásként merülhet fel, ha a fennmaradó tárgyait egyéni tanrendben teljesíti. Erre a felsőoktatási törvény is lehetőséget ad, ugyanis a 87/E. § (6) bekezdése szerint a felsőoktatási intézmény ajánlott tantervet ad ki a hallgatói tanulmányi rend összeállításához, azonban a hallgató tanulmányai tervezése során eltérhet a felsőoktatási intézmény által ajánlott tantervtől. Az ebből fakadó kérdéseket a tanulmányi és vizsgaszabályzatban kell szabályozni, de mindenképpen elmondható az, hogy az egyéni tanrend mind az oktatók, mind a hallgatók számára nagyobb alkalmazkodási kötelezettséget jelent. Ez az alkalmazkodási kötelezettség azonban nem vezethet oda, hogy az oktató elzárkózik a hallgató értékelésétől vagy a vele történő kommunikációtól. (K-OJOGB-938/2009.)

Több hallgató érdeklődött, hogy hogyan jelentkezhet át egy másik szakra vagy felsőoktatási intézménybe. Tájékoztatottuk a beadványozókat, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 40. § (1) b) pontja értelmében a hallgató kérheti átvételét másik felsőoktatási intézménybe. Azonban ugyanezen § (4) bekezdése alapján az átvételnek a feltételeit a fogadó felsőoktatási intézmény határozza meg. A fentiek értelmében tehát a hallgatónak joga van az átjelentkezéshez, a fogadó felsőoktatási intézmény azonban nem köteles átvenni a hallgatót. Az intézmény saját hatáskörében a szervezeti és működési szabályzatában foglaltaknak megfelelően dönthet arról, hogy átveszi-e az oda jelentkező hallgatót, és ha igen, milyen feltételek mellett. (K-OJOGB-591/2009., K-OJOGB-724/2009.)

A hallgatói jogviszony megszüntetésével kapcsolatban szintén több kérdés érkezett, ezért arról tájékoztattuk a hallgatókat, hogy a felsőoktatási intézmények egyoldalú nyilatkozattal is megszüntethetik a hallgatói jogviszonyt a felsőoktatási törvényben leírt esetekben. A törvény 76. § (2) bekezdése értelmében ugyanis a felsőoktatási intézmény egyoldalú nyilatkozattal is megszüntetheti annak a hallgatónak a hallgatói jogviszonyát, aki a tanulmányi és vizsgaszabályzatban, illetve a tantervben rögzített, a tanulmányokban való előrehaladással kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesíti, vagy egymást követő két alkalommal nem jelentkezett be a következő tanulmányi félévre, vagy a hallgatói jogviszony szünetelését követően nem kezdi meg tanulmányait. Fontos garanciális

szabály azonban, hogy a hallgatót minden esetben, legalább két alkalommal írásban fel kell hívni arra, hogy kötelezettségének a megadott határidőig tegyen eleget, és tájékoztatni kell a mulasztás jogkövetkezményeiről.

Egy hallgató azért fordult a hivatalunkhoz, hogy a felsőoktatási intézmény megszüntette a hallgatói jogviszonyát, mert az egyik tárgyát három féléven keresztül nem sikerült teljesítenie, és erről csak egy alkalommal értesítették akkor, mikor már elkezdődött a következő félév és elkezdte az órákat látogatni. Megkeresésünkre válaszolva az intézmény rektora arról tájékoztatott, hogy a hallgató hallgatói jogviszonyát a Hallgatói Követelményrendszer elbocsátásra vonatkozó szabályai alapján szüntették meg. A szabályzat a főiskola honlapján mindenki számára hozzáférhető, ezért a főiskola álláspontja szerint tájékoztatási kötelezettségüknek eleget tettek. Ezzel kapcsolatban kifejtette álláspontját, amely szerint a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 76. § (2) bekezdésében foglalt, a hallgatóknak címzett, legalább kétszeri, határidő tűzésével ellátott írásbeli felhívás a vizsgakötelezettség teljesítésére nézve nem alkalmazható. Ez azzal magyarázható, hogy az egyes tantárgyak teljesítésére vonatkozó kötelezettségnek a képzési időn belül nincs megadott határideje. A hallgató panaszát, a rektor nyilatkozatában foglaltakat és a hivatal rendelkezésére bocsátott egyéb dokumentumokat összevetettük a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, és ennek nyomán az alábbi álláspontot alakítottuk ki. A felsőoktatási törvény 76. § (2) bekezdése kimondja, hogy a felsőoktatási intézmény akkor szüntetheti meg egyoldalú nyilatkozattal a hallgatói jogviszonyt, ha a hallgatót - legalább két alkalommal - írásban felhívták arra, hogy kötelezettségének a megadott határidőig tegyen eleget és tájékoztatták a mulasztás jogkövetkezményeiről. Ez a feltétel vonatkozik arra az esetre is, ha a hallgatói jogviszony megszüntetésére azért kerül sor, mert a hallgató a tanulmányi és vizsgaszabályzatban, illetve a tantervben rögzített, a tanulmányokban való előrehaladással kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesíti [Ftv. 76. § (2) bekezdés a) pont]. Ilyen kötelezettség tipikusan a tanegységek teljesítése is. Álláspontunk szerint a vizsgakötelezettség teljesítésére nézve is tudnia kell alkalmazni a főiskolának a fenti rendelkezést. Megoldást jelenthet, ha a harmadszori tantárgyfelvétel időpontjában, majd a vizsgaidőszak kezdetekor jelzik az érintett hallgatónak, hogy az adott félévben teljesítenie kell vizsgakötelezettségét az adott tantárgyból, mert egyébként megszűnik a hallgatói jogviszonya. Ez lehet a NEPTUN rendszerben megjelenő üzenet is. A fentiekre tekintettel kezdeményeztük, hogy állítsák vissza a hallgató hallgatói jogviszonyát, és a jövőben a felsőoktatási törvény rendelkezései szerint járjanak el a hallgatók hallgatói jogviszonyának megszüntetésekor. A felsőoktatási intézmény a kezdeményezésünket elfogadta és a hallgató jogviszonyát helyreállította. (K-OJOGB-419/2009.)

A felsőoktatás világában viszonylag csekély számban fordul elő a hallgatói jogviszony megszűnésének az az esete, amikor fegyelmi eljárás eredményeként zárják ki a kötelezettségeit vétkesen és súlyosan megszegő hallgatót a felsőoktatási intézményből. A hallgatók fegyelmi felelősségéről a felsőoktatási törvény 70-71. §-ai rendelkeznek. Ezen szabályok szerint, ha a hallgató a kötelezségeit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. Ezen kötelezségek alatt a hallgató hallgatói jogviszonyával kapcsolatos kötelezettségeket kell érteni, amelyek a felsőoktatási törvény, illetve a felsőoktatási intézmények tanulmányi és vizsgaszabályzata, valamint a szervezeti és működési szabályzata határoz meg. Ugyanis a felsőoktatási törvény 49. §-a értelmében a hallgató kötelessége, hogy teljesítse a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában meghatározott kötelezettségeket, és megtartsa a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatában foglaltakat.

A fegyelmi büntetés megállapításánál a cselekmény összes körülményeire - így különösen a sérelmet szenvedettek körére, a következményekre, a jogsértő magatartás ismétlésére, az elkövetett cselekmény súlyára kell figyelemmel lenni. A fegyelmi büntetés lehet megrovás, szigorú megrovás, a térítési és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások csökkentése, illetőleg megvonása, határozott időre - legfeljebb két félévre - szóló eltiltás a tanulmányok folytatásától, valamint kizárás a felsőoktatási intézményből. A fegyelmi eljárás megindítását az intézmény vezetője vagy a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott személy rendelheti el.

Egy beadványozó arról érdeklődött, hogy lehet-e egy hallgató ellen fegyelmi eljárást indítani, ha vizsgán meg nem engedett segédeszközt használ. Tájékoztattuk, hogy a meg nem engedett segédeszköz használata kötelességzegést valósíthat meg, amelyre nézve fegyelmi eljárás indítható.

Idén először számos panasz érkezett az oklevelek kiállításával, az igazolás jogi természetével és az oklevél melléklet hibásan történő kiállításával, vagy ki nem állításával kapcsolatban is. Ugyanis a felsőoktatási törvény 63. § (1) bekezdése értelmében az oklevelet magyar és angol nyelven vagy magyar és latin nyelven, nemzeti és etnikai kisebbségi képzés esetében magyar nyelven és a nemzeti vagy etnikai kisebbség nyelvén, nem magyar nyelven folyó képzés esetén magyar nyelven és a képzés nyelvén kell kiadni. Az oklevél a hallgató kérésére és költségére más nyelven is kiadható. A (2) bekezdés szerint az alapképzésben és mesterképzésben szerzett oklevél mellé ki kell adni az Európai Bizottság és az Európa Tanács által meghatározott oklevél-mellékletet magyar és angol nyelven, valamint nemzeti vagy etnikai kisebbségi képzés esetében - a hallgató kérésére - az érintett kisebbség nyelvén. Az oklevél-melléklet közokirat. A törvény 62. § (7) bekezdése pedig kimondja, hogy ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsga-bizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Az igazolás végzettséget és szakképzettséget nem igazol, tanúsítja a záróvizsga eredményes letételét. A kiadott igazolásokról központi nyilvántartást kell vezetni.

Egy végzett hallgató fordult több panasszal hivatalunkhoz. Elsőként a panaszos azt sérelmezte, hogy nem kapta meg a diplomájához tartozó angol nyelvű oklevél-mellékletet. A panaszos a végzést követően kérte a tanulmányi osztálytól, hogy állítsák ki számára a diplomájához tartozó angol nyelvű oklevél-mellékletet (diploma supplement), ami májusig egyáltalán nem történt meg, azóta pedig a harmadik rosszul kiállított mellékletet kapta kézhez. A panaszos állítása szerint az angol fordítás egészen mást tartalmazott, mint a magyar eredeti, illetve problémásnak tartotta az adatok helyességét, a nyelvi minőséget és a hitelességet.

Az intézmény vezetője nyilatkozatában arról tájékoztatott, hogy mivel ez a fajta képzés egy egyedi, az intézményükben először lebonyolításra kerülő képzés volt, ezért elismerik, hogy az elektronikus adatfeltöltés az intézmény részéről lassan, és többszöri korrekció után sikerült. Ennek tudható be, hogy a Tanulmányi Osztály, amely az intézet által feltöltött adatokból dolgozott, csak késve tudta kiadni azt a minőségű dokumentumot, melyet a panaszos elfogadott, és aláírásával igazolt. A fentiek alapján megállapítottuk, hogy az ügyben érintett intézmény vezetője saját hatáskörében orvosolta a felmerült jogsértést. Erre a körülményre tekintettel kezdeményezést nem fogalmaztunk meg, és az ügy ezen részét lezártuk.

A beadványozó másik panasza is hasonló volt, ugyanis egy felsőfokú szakirányú szakképzésben szerzett oklevélhez tartozó kreditigazolásra lett volna szüksége a külföldi munkavégzéshez, amelyet a felsőoktatási intézmény nem állított ki. Tájékoztattuk, hogy a jelenleg hatályos felsőoktatásról szóló törvény 63. § (2) bekezdése rendelkezik az oklevélmelléklet kiadásáról, e szerint az alapképzésben és mesterképzésben szerzett oklevél mellé ki kell adni az Európai Bizottság és az Európa Tanács által meghatározott oklevélmellékletet magyar és angol nyelven, valamint nemzeti vagy etnikai kisebbségi képzés esetében - a hallgató kérésére - az érintett kisebbség nyelvén. Az oklevélmelléklet közokirat. Ezen rendelkezések azonban csak az alap- illetve a mesterképzés tekintetében alkalmazhatók. Ez pedig azt jelenti, hogy a hatályos jogszabályok a felsőfokú szakképesítések vonatkozásában nem írnak elő ilyen kötelezettséget, ezáltal a felsőoktatási intézmény nem kötelezhető arra, hogy angol nyelvű kreditigazolást állítson ki, azonban ez számára nem is tiltott. (K-OJOGB-490/2009.)

Egy frissen végzett hallgató fordult a hivatalunkhoz azzal a panasszal, hogy a felsőoktatási intézmény nem adja ki diplomája kétnyelvű mellékletét (az ún. Supplementet). Az ügyben nyilatkozatot kértünk az intézmény rektorától és dékánjától egyaránt. A dékán arról tájékoztatott, hogy a hallgató kihelyezett képzési helyre járt, amelyet 2007-től hivatalosan szüneteltet az intézmény. A dékán szerint ebből a tényből ered az, hogy a panaszos még nem kapta meg az okiratot, azonban arról is tájékoztatott, hogy mindent megtesz az ügy rendezése érdekében. Később az általános rektorhelyettes tájékoztatta hivatalunkat, hogy a beadványozó megkapta az oklevélmellékletét. (K-OJOGB-350/2009.)

Egy volt hallgató azért fordult a hivatalhoz, mert sérelmesnek érezte, hogy a nyelvvizsga hiányában az oklevél helyett kiadott igazolás 2008-ban megváltozott. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény alapján nem volt mód igazolás kiállítására. A jelenleg hatályos, felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 62. § (7) bekezdése teszi lehetővé, hogy ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsga-bizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Az igazolás végzettséget és szakképzettséget nem igazol, tanúsítja a záróvizsga eredményes letételét. Az igazolás formszövegét a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet tartalmazza, amelyet a felsőoktatás területét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 372/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet 10. §-a valóban módosított 2008. február 1-jétől. Azonban a módosítást megelőzően és az azt követően kiállításra kerülő igazolások joghatásukat tekintve nem különböznek egymástól: egyik sem igazol ugyanis végzettséget és szakképzettséget. Ezért a hivatal által védett jogok szempontjából nem lehet különbséget tenni a kétféle igazolás között, így álláspontunk szerint a jelenleg hatályos szabályozás szerint kiállítandó igazolás esetében sem sérül hallgatói jog, mert az a felsőoktatási törvénnyel összhangban áll. (K-OJOGB-241/2009.)

A HALLGATÓK ÁLTAL FIZETENDŐ DÍJAK, TÉRÍTÉSEK ÉS A RÉSZÜKRE NYÚJTHATÓ TÁMOGATÁSOK

A finanszírozási problémák közül az első és a hallgatókat leginkább érintő természetesen az a kérdés, hogy államilag támogatott képzésben vehetnek-e részt, vagy költség-térítés fizetésére kötelezettek-e.

Egy hallgató fordult hivatalunkhoz azzal a panasszal, hogy a 2008/2009. tanév első félévétől az egyetem költségértérítés fizetésére kötelezte. A hallgató 2002 szeptemberében nyert felvételt szociológia szakra államilag támogatott képzésre, illetve politológia szakra költségértételes képzésre. Politológus diplomáját 2008 nyarán megkapta, szociológia szakon költségértételes finanszírozási formára sorolták át a 2008/2009. tanév első félévétől. Az Egyetem döntését a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 55. § (2) bekezdésének rendelkezésével indokolta, mi szerint, aki államilag támogatott képzésben valamely képzési ciklusban végbizonyítványt szerzett, ugyanabban a képzési ciklusban nem vehet részt államilag támogatott képzésben. Álláspontunk szerint a hallgató esetében nem a felsőoktatási törvény fenti rendelkezése dönti el, hogy mikortól sorolható át költségértételes képzési formára a hallgató, hanem az, hogy mikor kezdte meg tanulmányait első alapképzésben. Az ő esetében ez azonban – a rendelkezésemre álló dokumentumok alapján – nem volt eldönthető egyértelműen. Ezért a hivatal működését szabályozó OM rendelet értelmében vizsgálatot indítottunk. Válaszlevelében az intézmény képviselője kifejtette, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.) 55. § (2) bekezdésére alapozott döntésüket – miszerint az a hallgató, aki államilag támogatott képzésben valamely képzési ciklusban végbizonyítványt szerzett, ugyanabban a képzési ciklusban nem vehet részt államilag támogatott képzésben – fenntartják, és megalapozottnak tartják. A hallgató panaszát, a dékán nyilatkozatában foglaltakat és a hivatalom rendelkezésére bocsátott egyéb dokumentumokat összevetettük a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, és ennek nyomán az alábbi álláspontot alakítottuk ki. Az Ftv. 161. § (1) bekezdése értelmében az 53-56. §-ban foglaltakat a 2006. szeptember 1-jén induló képzések tekintetében kell alkalmazni. Tekintettel arra, hogy a hallgató 2002-ben nyert felvételt szociológia szakra, rá az Ftv. fenti rendelkezése nem vonatkozik. A 2006 szeptembere előtt tanulmányaikat megkezdő hallgatókra ugyanis a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 3. §-ának vonatkozó rendelkezése az irányadó a tekintetben, hogy meddig minősülnek államilag támogatott képzésben részt vevőnek. A hallgató támogatási ideje azonban e rendelkezés alapján sem határozható meg, ugyanis esetében nem dönthető el egyértelműen, hogy melyik képzése az első alapképzés, hiszen tanulmányait 2002 szeptemberében – az intézmény döntése alapján – egyszerre kezdhetette meg politológia és szociológia szakon. A hallgató felvételijére hatályos, a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól szóló 269/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 4. § (2) bekezdés b) pontja alapján a jelentkezési lapokon meg kell jelölni, hogy a jelentkező milyen sorrendben kéri felvételi jelentkezéseinek elbírálását. A 6. § (1) bekezdése értelmében a felsőoktatási intézmény egységes rangsorolás alapján dönt, amelynek során kötelezően figyelembe veszi a jelentkező által meghatározott jelentkezési sorrendet. A hallgató államilag támogatott formában jelölte meg mindkét szakot, második helyen a szociológiát, harmadik helyen a politológiát. Tekintettel arra, hogy az első helyen megjelölt szakra nem vették fel, a szociológia szakra vonatkozó ponthatárt azonban elérte, jogszerűen nem fordulhatott elő az, hogy egyidejűleg vették fel mindkét szakra; még eltérő finanszírozási formára sem. Álláspontunk szerint ebben az esetben az intézmény hibázott, amelyet már nem lehet helyrehozni, ugyanakkor az intézmény hibájából fakadóan hátrány a hallgatót nem érheti. Ezért a fentiekre tekintettel a működésünket szabályozó 40/1999. (X. 8.) OM rendelet 7. § (7) bekezdésében biztosított hatáskörnél fogva kezdeményeztük, hogy az

intézmény vezetője tegye meg a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a hallgató államilag támogatott formában fejezhesse be tanulmányait szociológia szakon. A felsőoktatási intézmény a kezdeményezést elfogadta. (K-OJOGB-3/2009.)

Egy beadványozó aziránt érdeklődött, hogy a felsőoktatásban korhoz kötött-e az államilag támogatott képzésben való részvétel. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 1. § (1) bekezdése kimondja, hogy a tanuláshoz való jog alapján a Magyar Köztársaság minden állampolgárának joga, hogy igénybe vegye a felsőoktatás által nyújtott szolgáltatásokat, feltéve, hogy képességei alkalmassá teszik a felsőfokú tanulmányokra. A törvény 53. § (1) bekezdése értelmében, a felsőoktatási intézményben folyó képzés lehet államilag támogatott vagy költségterítéses képzés. Azt, hogy ki melyik képzési formában tanul, az dönti el, hogy milyen képzési formára nyert felvételt, és mennyi az úgynevezett támogatási ideje, vagyis hány féléven át folytathat tanulmányokat államilag támogatott képzésben. A támogatási időt a felsőoktatási törvény 55. §-a, valamint a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 3. §-a szabályozza. Általánosságban tehát azt lehet elmondani, hogy a támogatási idő a tanulmányok megkezdésének időpontjától és folytatásának hosszától függ. A támogatási időt, és ezáltal a képzési formát semmi esetre sem befolyásolja a hallgató életkora. (K-OJOGB-6/2009.)

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXIX. törvény 55. § (2) bekezdése értelmében egy személy tizenkét féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat államilag támogatott képzésben (a továbbiakban: támogatási idő), beleértve a felsőfokú szakképzést is. A törvény 161. § (1) bekezdése ugyanakkor azt is kimondja, hogy az 53-56. §-ban foglaltakat a 2006. szeptember 1-jén induló képzések tekintetében kell alkalmazni. Ezért azon hallgatók esetében, akik 2006. szeptember 1-jét megelőzően kezdték meg tanulmányaikat, a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdésének megfelelő pontját kell alkalmazni.

A törvény fenti rendelkezése meghatározza azt is, hogy mely félévet kell beleszámítani a támogatási időbe. E szerint be kell számítani minden megkezdett államilag támogatott félévet, kivéve, ha betegség, szülés vagy más, a hallgatónak fel nem róható ok miatt nem sikerült befejezni a félévet. A támogatási idő számításánál figyelmen kívül kell hagyni a támogatási idő terhére teljesített félévet, ha megszűnt a felsőoktatási intézmény anélkül, hogy a hallgató a tanulmányait be tudta volna fejezni, feltéve, hogy tanulmányait nem tudta másik felsőoktatási intézményben folytatni. Figyelmen kívül kell hagyni azt a félévet is, amelyet tanulmányai folytatásánál a felsőoktatási intézmény a megszűnt intézményben befejezett félévekből nem ismert el. A fentiekről számos hozzánk forduló hallgatót tájékoztattunk. (K-OJOGB-646/2009., K-OJOGB-616/2009., K-OJOGB-760/2009., K-OJOGB-749/2009., K-OJOGB-769/2009., K-OJOGB-786/2009., K-OJOGB-148/2009., K-OJOGB-183/2009., K-OJOGB-186/2009., K-OJOGB-251/2009., K-OJOGB-346/2009., K-OJOGB-827/2009., K-OJOGB-820/2009., K-OJOGB-313/2009.)

Egy hallgató beadványában az iránt érdeklődött, hogy van-e lehetősége az első diplomája megszerzéséig még egy államilag finanszírozott képzésre jelentkezni. Tájékoztattuk a vonatkozó

jogszabályi rendelkezésekről, és arról, hogy az ő esetében ez azt jelenti tehát, hogy lehetősége van arra, hogy egy sikeres felvételt követően államilag támogatott képzésben kezdje meg tanulmányait a második szakon. Tekintettel azonban arra, hogy nem szerezheti meg mindkét oklevelét alapképzésben államilag támogatott képzésben, amint oklevelet szerez az első szakon, automatikusan átkerül költségtérítési finanszírozási formába a második szakon. (K-OJOGB-653/2009.)

Egy látássérült hallgató érdeklődött arról, hogy számára hány államilag támogatott félév áll rendelkezésre. Az alábbiakról tájékoztunk. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 55. § (2) bekezdése értelmében egy személy tizenkét féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat államilag támogatott képzésben (a továbbiakban: támogatási idő), beleértve a felsőfokú szakképzést is. A fogyatékossgal élő hallgató támogatási ideje négy félévvel megnövelhető. Vagyis az ő esetében 12+4, azaz 16 félév lehet a támogatási idő. A fenti rendelkezés a felsőoktatásban folytatott tanulmányok egészére vonatkozik, vagyis az államilag támogatott félévek nem csak az első oklevél megszerzésére irányuló képzésben használhatóak fel, hanem a további képzések esetében is, amennyiben azokat államilag támogatott formában is indítják. (K-OJOGB-493/2009.)

A felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 7. §-a sorolja fel a hallgatók számára nyújtható juttatások típusait (pl. teljesítmény alapú ösztöndíj; szociális alapú ösztöndíj: rendszeres / rendkívüli szociális ösztöndíj, Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj, alaptámogatás; egyéb, a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában meghatározott ösztöndíj), és az azokra való jogosultság feltételeit. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 51. § (4) bekezdése pedig a felsőoktatási intézmény szabályzatára bízta a juttatásokkal kapcsolatos szabályokat. A felsőoktatási intézmény a saját szabályzatában rögzített rendelkezésekhez természetesen kötve van.

A rendelet 13. §-a rendelkezik a tanulmányi ösztöndíjról. Ezen szabályok alapján a tanulmányi ösztöndíj egy tanulmányi félév időtartamára adható. Tanulmányi ösztöndíjban a felsőoktatási intézmény államilag támogatott teljes idejű képzésben részt vevő hallgatóinak legfeljebb 50%-a részesülhet oly módon, hogy az egyes hallgatóknak megállapított tanulmányi ösztöndíj havi összegének el kell érnie a hallgatói normatíva öt százalékának megfelelő összeget. A tanulmányi ösztöndíj odaítélésekor - az abban részesülők körének és számának meghatározásakor - biztosítani kell, hogy az azonos vagy hasonló tanulmányi kötelezettség alapján elért eredmények összemérhetőek és az így megállapított ösztöndíjak azonos mértékűek legyenek.

Egy hallgató arról érdeklődött, hogy kaphat-e tanulmányi ösztöndíjat az ún. túlfutó hallgató. Tájékoztattuk a fenti jogszabályi rendelkezésekről és arról, hogy a jogszabályban foglalt rendelkezések nem részletezik a tanulmányi ösztöndíj odaítélésének részletszabályait, így azt sem, hogy a túlfutó hallgatók kaphatnak-e ilyen jellegű juttatást. Ebből az következik, hogy a felsőoktatási intézmény önmaga jogosult a részletszabályokat megalkotni, ezért javasoltuk, hogy tanulmányozza át az intézmény belső szabályzatait annak érdekében, hogy kérdésre választ kaphasson. (K-OJOGB-884/2009.)

Ugyanez a rendelet szabályozza a rendszeres szociális ösztöndíjra való jogosultságot is. (K-OJOGB-824/2009., K-OJOGB-862/2009., K-OJOGB-354/2009.)

Egy hallgató beadványában azzal kapcsolatban élt panasszal, hogy ő, mint egy felsőoktatási intézmény kihelyezett intézetének hallgatója, halmozottan hátrányos helyzete ellenére a főiskolától arra hivatkozással kap a jogszabályban előírt rendszeres szociális ösztöndíjnál kisebb összegű támogatást, miszerint a kihelyezett intézetre nem vonatkozik a jogszabályi előírás, mivel az intézetnek saját térítési és juttatási szabályzata van. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló rendelkezéseket az 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet szabályozza. Ezen rendelet természetesen a kihelyezett intézetekre nézve is hatályosak, az abban foglaltakat az intézet működése során is be kell tartani. A hallgatók juttatásaira és az általuk fizetendő egyes térítésekre vonatkozó részletszabályokat az intézmény térítési és juttatási szabályzata tartalmazza, de ezek a szabályok nem lehetnek ellentétesek az 51/2007. (III. 26.) Korm. rendeletben foglaltakkal. A rendszeres szociális ösztöndíj - az intézményi térítési és juttatási szabályzatban rögzített eljárási rend és elvek szerint - a hallgató szociális helyzete alapján egy képzési időszakra biztosított havonta folyósított juttatás. A rendelet 16. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a, amennyiben a hallgató fogyatékosással élő vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy halmozottan hátrányos helyzetű, vagy családfenntartó, vagy nagycsaládos, vagy árva. A fentiek alapján tájékoztattuk, hogy az általa jelzettek felvetik az oktatási jogsérelem gyanúját, amellyel kapcsolatban a hivatalnak lehetősége van eljárást indítani. Az eljárás feltétele azonban, hogy a panaszos kimerítse a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket. (K-OJOGB-255/2009.)

A törvény 55. § (2) bekezdése értelmében egy személy tizenkét féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat államilag támogatott képzésben. Az 56. § (3) bekezdése értelmében pedig a támogatási idő számításakor egy félévként kell nyilvántartani, ha a hallgató - az elsőként megkezdett képzésének legkésőbb harmadik félévében létesített további (párhuzamos) hallgatói jogviszonyára tekintettel - egyidejűleg több felsőoktatási intézménnyel áll hallgatói jogviszonyban, illetve ha ugyanabban a felsőoktatási intézményben egyidejűleg több szakképzettség, szakképesítés megszerzésére készül fel. A jogszabály szövegéből kitűnik, hogy ez a kedvezmény csak akkor érvényes, ha a másodjára létesített hallgatói jogviszonyt az elsőként megkezdett képzésének legkésőbb harmadik félévében létesíti a hallgató - függetlenül attól, hogy ezt ugyanabban a felsőoktatási intézményben, illetve mester- vagy alapképzésben teszi-e. K-OJOGB-84/2009., K-OJOGB-717/2009., K-OJOGB-795/2009.)

A felsőoktatásról szóló törvény 55. § (1) bekezdése kimondja, hogy ha az államilag támogatott hallgatói létszámkeretre felvett hallgatónak a tanulmányai befejezése előtt megszűnik a hallgatói jogviszonya, vagy nem gyűjti össze a tanulmányok államilag támogatott képzésben történő folytatásához szükséges kreditmennyiséget, illetve egyéb okból tanulmányait költségtérítéses képzésben folytatja tovább, helyére - ilyen irányú kérelem esetén - a felsőoktatási intézményben költségtérítéses formában tanulmányokat folytató kiemelkedő tanulmányi teljesítményű hallgató léphet. Az 59. § (4) bekezdésének c) pontja értelmében a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában határozza meg, hány kreditet kell összegyűjtenie a hallgatónak ahhoz, hogy tanulmányait az államilag támogatott képzésben folytathassa. A felsőoktatási törvény ezen rendelkezése tehát két feltételt szab az átkerüléshez. Egyrészt, hogy kérelmet kell benyújtani, másrészt pedig kiemelkedő tanulmányi teljesítménnyel kell rendelkezni.

Az államilag támogatott és költségtérítéssel képzési forma közötti átsorolás rendjének konkrétabb szabályait a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 29. §-a tartalmazza. Az (5) bekezdés értelmében megürült államilag támogatott hallgatói létszámkeretre az vehető át, aki az utolsó két bejelentkezett félévében megszerezte az ajánlott tantervben előírt kreditmennyiségnek legalább az 50%-át és az összesített korrigált kreditindex alapján létrehozott hallgatói rangsor elején lévő hallgató, továbbá akinek az összesített korrigált kreditindexe magasabb, mint az államilag támogatott hallgatók összesített korrigált kreditindex-jegyzékén a rangsor alsó ötödénél elhelyezkedő hallgató összesített kreditindexe. A kreditindexre vonatkozó szabályokat a felsőoktatási törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet 24. §-ának (3) bekezdése magyarázza. Az 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 29. § (1) bekezdése azt is kimondja, hogy a felsőoktatási törvény 55. §-ának (1) bekezdése és 59. §-a (4) bekezdésének c) pontja szerinti döntést az államilag támogatott, illetve költségtérítéssel képzési forma közötti átsorolásról a tanév végén a képzési időszak lezárását követően, de legkésőbb a következő képzési időszak kezdetét megelőző 30 nappal kell meghozni. Mindezek alapján egy hallgató akkor kérheti a felsőoktatási intézménytől az átsorolását, ha megfelel a fenti feltételeknek és van megürült hely. Ezért minden esetben javasoljuk, hogy ezen szabályok ismeretében kérjenek tájékoztatást az intézményben, illetve tanulmányozzák a tanulmányi és vizsgaszabályzatot. (K-OJOGB-915/2009., K-OJOGB-613/2009., K-OJOGB-700/2009., K-OJOGB-769/2009.)

Egy édesapa érdeklődött, hogy hogyan lehetséges az, hogy fiát visszasorolták költségtérítéssel finanszírozási formába úgy, hogy pár évvel ezelőtt onnan sorolták át. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 55. § (1) bekezdése alapján, ha az államilag támogatott hallgatói létszámkeretre felvett hallgatónak a tanulmányai befejezése előtt megszűnik a hallgatói jogviszonya, vagy az 59. § (4) bekezdésének c) pontjában foglalt feltétel nem teljesítése esetén, illetve egyéb okból tanulmányait költségtérítéssel képzésben folytatja tovább, helyére – ilyen irányú kérelem esetén – a felsőoktatási intézményben költségtérítéssel formában tanulmányokat folytató kiemelkedő tanulmányi teljesítményű hallgató léphet. A tanulmányaikat 2006. szeptember 1-je előtt megkezdő hallgatók esetében ezt a rendelkezést a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés e) pontja azzal egészíti ki, hogy a bármely szakon költségtérítéssel képzésből az intézmény döntése alapján, az intézménynél már meglévő államilag finanszírozott helyre átvett hallgató a kilépett hallgató képzési idejéből még hátralévő időtartamban minősül államilag támogatott képzésben részt vevő hallgatónak. A fentiek értelmében tehát, ha a beadványozó fia 2006. szeptember 1-je után létesített hallgatói jogviszonyt, csak abban az esetben sorolható vissza költségtérítéssel képzésre, ha az 55. § (1) bekezdése szerint nem teljesíti a tanulmányi kötelezettségeit. Amennyiben 2006. szeptember 1-je előtt létesített hallgatói jogviszonyt, akkor annyi ideig maradhat az államilag támogatott képzésben, amennyi ideje a kilépett hallgatónak a képzéséből még hátra volt. Az az indok, miszerint a hallgató nem kérte, hogy a továbbiakban is államilag támogatott képzésben vehessen részt, nem szolgálhat a visszasorolás indokául. (K-OJOGB-353/2009.)

A felsőoktatásról szóló CXXXIX. törvény 126. § (1) bekezdése értelmében, ha a hallgató költségtérítéssel képzésben vesz részt, a 125. § (1)-(2) bekezdésében meghatározott

szolgáltatásokért költségtérítést fizet. A 125. § (1) a) pontjában található felsorolás tartalmazza a képzési programban meghatározott oktatási és tanulmányi követelmények teljesítéséhez, a bizonyítvány, az oklevél, illetve doktori abszolutórium megszerzéséhez szükséges előadások, szemináriumok, konzultációk, gyakorlati foglalkozások, te-repgyakorlatok legfeljebb két alkalommal történő felvételét. Ennek megfelelően tehát a költségtérítés összegébe a törvény erejénél fogva beletartozik egy tárgy legalább két-szeri felvételének költsége, ezért külön összeget a felsőoktatási intézmény nem szed-het. A törvénnyel ellentétesen a felsőoktatási intézmény belső szabályzatot nem al-kothat.

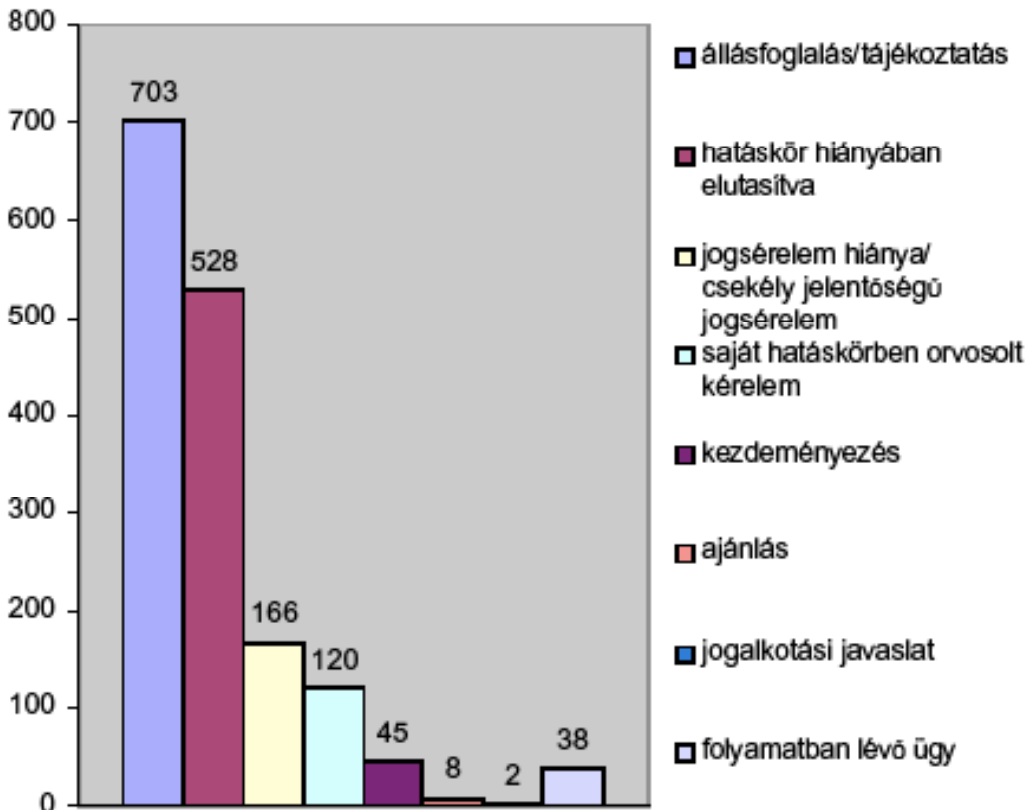
A befizetett költségtérítés visszafizetése minden esetben kizárólag a jogszabályokban és az adott felsőoktatási intézmény szabályzatában meghatározott eljárási rendben tör-ténhet. A felsőoktatási törvény 56. § (1) bekezdése kimondja, hogy ha a hallgató költ-ségtérítéses képzésben vesz részt, a szerződésének tartalmaznia kell a következőket is: a költségtérítés összegét, a költségtérítésért járó szolgáltatásokat, a befizetett költségtéri-tés visszafizetésének feltételeit. A 126. § (2) bekezdésének értelmében pedig vissza kell fizetni a befizetett költségtérítés szervezeti és működési szabályzatban meghatározott arányos részét, ha a hallgató a képzési időszak megkezdése előtt bejelenti, hogy meg-szünteti vagy szünetelteti hallgatói jogviszonyát.

Egy beadványozó azzal a panasszal fordult a hivatalunkhoz, hogy 2007 nyarán átvételét kér-te egy főiskolára. Kérelmének helyt adtak, azonban költségtérítéses képzésre vették át. Végül be-iratkozott, és a költségtérítést is befizette, majd még a beiratkozás hetében jelezte, hogy szüne-teltetni kívánja a hallgatói jogviszonyát az egész tanévben, és ezt jelezte a főiskolának is. A költ-ségtérítés visszatérítésére irányuló kérelmére azonban elutasították. Ügyében a rektorhoz fordul-tunk tájékoztatásért. A rektor levelében kifejti, hogy a hallgató 2007. szeptember 4-én iratkozott be a főiskolára, a költségtérítési díj 50%-ának befizetésével. A felnőttképzési szerződés aláírásá-val ugyanakkor azt is tudomásul vette, hogy a költségtérítés teljes összege 160.000 Ft. 2007. szep-tember 14-én jelezte az intézmény felé, hogy hallgatói jogviszonyát szüneteltetni kívánja, ame-lyet a tanulmányi osztály tudomásul vett. Ezt követően kérelmet nyújtott be a befizetett költség-térítési díj visszafizetése iránt, amelyet azzal indokolt, hogy a 2008/2009-es tanévben már állami-lag finanszírozott képzésben vesz részt. A Tanulmányi Bizottság kérelmét azért nem tudta támo-gatni, az intézménnyel szemben fennálló, a költségtérítés második részösszegére vonatkozó tar-tozását még nem egyenlítetté ki. A hivatalvezető tájékoztatott továbbá arról is, hogy a befizetett költségtérítés visszafizetésére vonatkozó előírást a térítési és juttatási szabályzat nem tartalmaz, az ilyen típusú döntés az intézményvezető mérlegelési jogkörébe tartozik. A nyilatkozatban fog-laltakat összevetettük a rendelkezésünkre álló információkkal, dokumentumokkal és a vonatko-zó jogszabályokkal, és az alábbi jogi álláspontot alakítottuk ki. A befizetett költségtérítés visszafi-zetése minden esetben kizárólag a jogszabályokban és az adott felsőoktatási intézmény szabá-lyzatában meghatározott eljárási rendben történhet. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. tör-vény 126. § (2) bekezdése kimondja, hogy vissza kell fizetni a befizetett költségtérítés szerve-zi és működési szabályzatban meghatározott arányos részét, ha a hallgató a képzési időszak meg-kezdése előtt bejelenti, hogy megszünteti vagy szünetelteti hallgatói jogviszonyát. Vagyis a főisko-la – a fenti rendelkezések alapján – dönthetett úgy, hogy a befizetett költségtérítést nem fizeti visz-sza. Tekintettel arra, hogy a Főiskola jogszerűen járt el, az ügyet oktatási jogsérelem megállapítá-sa nélkül lezártuk. (K-OJOGB-119/2009.)

Egy hallgató azzal a panasszal fordult a hivatalunkhoz, hogy a felsőoktatási intézmény arra tekintettel, hogy megszüntette a hallgatói jogviszonyát, nem téríti vissza a befizetett költségtérítése arányos részét. Tájékoztattuk a fentebb leírtakról. A hallgató továbbá diszkriminatívnak tartja, hogy ha azok, akiknek korábban a részletfizetést engedélyezték, megszüntetik a jogviszonyukat nem kell kifizetniük a fennmaradó részleteket. Tájékoztattuk, hogy az Ftv. 46. § (5) bekezdése értelmében a hallgató joga, hogy vagyoni viszonyaira, jövedelmi helyzetére, tanulmányi eredményére tekintettel pénzbeli, illetve természetbeni gondoskodásban részesülhessen, e körben különösen, hogy fizetési kötelezettségeinek teljesítéséhez mentességet, részletfizetési kedvezményt, halasztást kapjon. Azonban a 126. § (3) bekezdése értelmében a szervezeti és működési szabályzatban kell meghatározni azokat a szabályokat, amelyek alapján a rektor dönt a költségtérítéses képzésben részt vevő hallgató esetén a tanulmányi eredmények alapján járó és a szociális helyzet alapján adható kedvezményekről, a részletfizetés engedélyezéséről. Abban az esetben, ha megszűnik a hallgatói jogviszonya annak a hallgatónak, akinek korábban részletfizetést engedélyeztek, nem szűnik meg a költségtérítés fizetési kötelezettsége is. Továbbra is meg kell fizetnie a költségtérítés teljes összegét. Ilyen esetben a felsőoktatási intézmény akár polgári bírósághoz is fordulhat az összeg behajtása érdekében, de joga van úgy dönteni, hogy nem érvényesíti ezen igényét. (K-OJOGB-494/2009.)

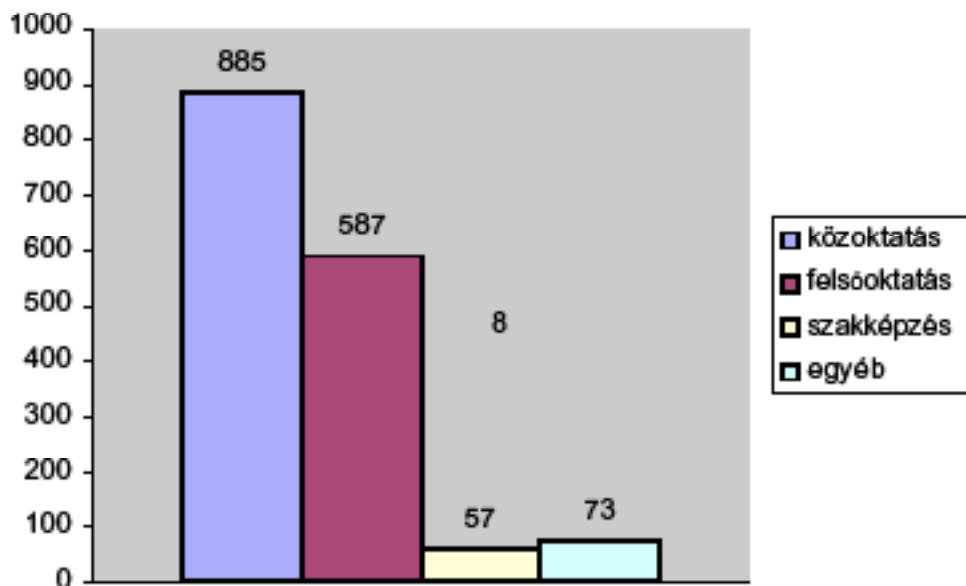
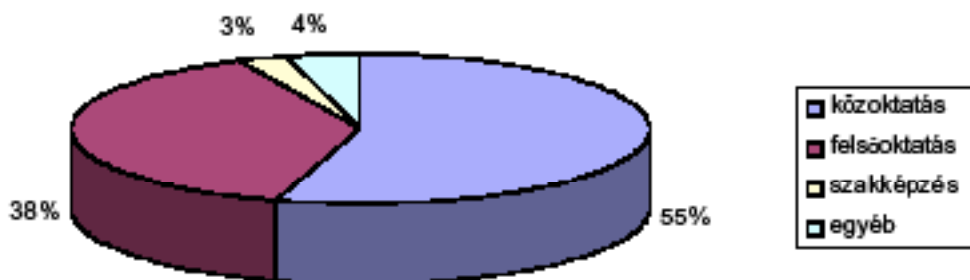
A. törvény már említett 126. §-a rendelkezik a költségtérítés megállapításának szabályairól. A § (1) bekezdése szerint, ha a hallgató költségtérítéses képzésben vesz részt, meghatározott szolgáltatásokért költségtérítést, míg más meghatározott szolgáltatásokért térítési díjat kell fizetnie. A költségtérítés és a térítési díj megállapításának és módosításának rendjét a térítési és juttatási szabályzatban kell meghatározni. A térítési és juttatási szabályzat alapján a hallgató és a felsőoktatási intézmény megállapodásban rögzíti a költségtérítés és a térítési díj összegét. A költségtérítés mértékét a felvételi tájékoztatóban közzé kell tenni. Ugyanezen § (3) bekezdése alapján a szervezeti és működési szabályzatban kell meghatározni azokat a szabályokat, amelyek alapján a rektor dönt a költségtérítéses képzésben részt vevő hallgató esetén a tanulmányi eredmények alapján járó és a szociális helyzet alapján adható kedvezményekről, a részletfizetés engedélyezéséről. (K-OJOGB-267/2009.)

ÁLLÁSFOGLALÁSOK ÉS VIZSGÁLAT ALAPJÁN TETT INTÉZKEDÉSEK*

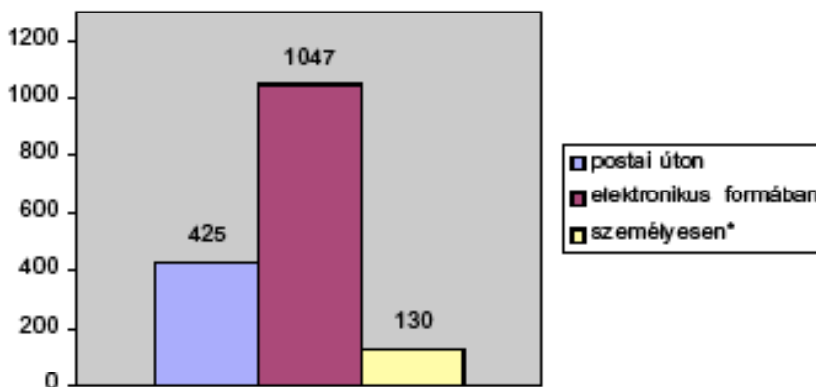
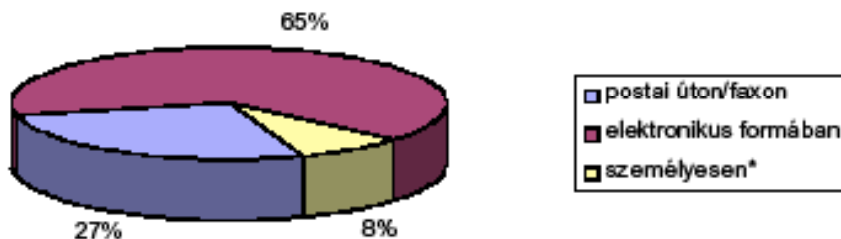

* egy-egy ügyben több intézkedés is született

AZ OKTATÁS MELY TERÜLETÉRŐL SZÁRMAZIK A PANASZ?

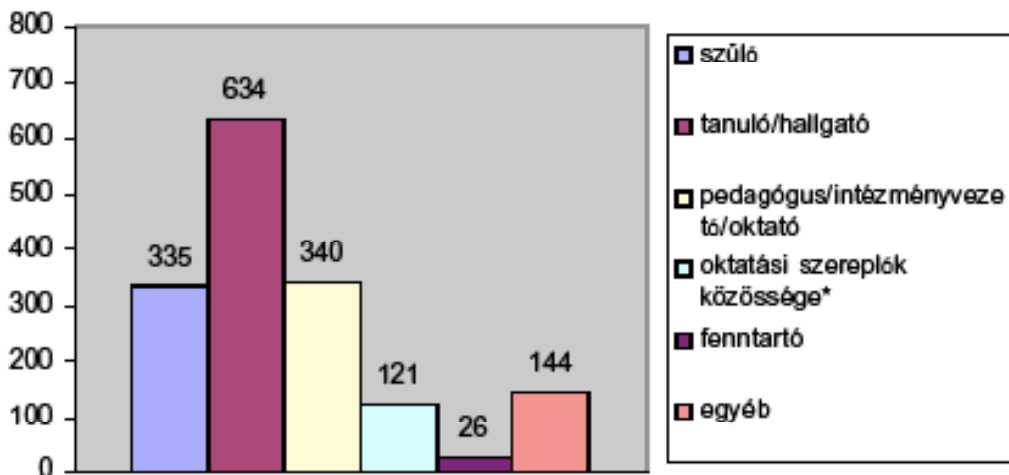

HOGYAN ÉRKEZETT HOZZÁNK A PANASZ?

* Itt azokat az ügyeket szerepeltetjük, amelyekben a beadványozó személyesen is előadta panaszát.

KI NYÚJTOTT BE PANASZT?

* szülői szervezet, diákönkormányzat, nevelőtestület, iskolaszék, hallgatói önkormányzat stb.

AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK MUNKATÁRSAI A 2009. ÉVBEN

Dr. Árvay Viktor György

Dr. Haász Veronika

Dr. Németh Lajos

Dr. Őri Magdolna

Dr. Sárközi Gabriella

Skoda Judit Edit

Dr. Szirmai Ágnes

Dr. Tomasovszki Zsuzsa

Dr. Viszokai Beáta

KISMAMA

Dr. Egervári Krisztina

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	7
KÖZOKTATÁS	11
A SZEMÉLYI SZABADSÁGJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE	11
AZ OKTATÁSSAL KÖZVETLENÜL ÖSSZEFÜGGŐ JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE	29
Tanszabadságból eredő jogok	29
A tanév rendje	40
Értékelés, minősítés	42
Mulasztás	47
Fenntartói irányítás	49
Az oktatási szereplők jogainak garanciái	53
A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók jogainak érvényesülése	60
FELSŐOKTATÁS	73
ÉRETTSÉGI - FELVÉTELI A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE	73
Az érettségi és a felvételi kapcsolata	77
Felvételi	78
A mesterképzésre történő felvételi külön szabályai	79
TANULMÁNYI ÉS VIZSGAÜGYEK	81
A HALLGATÓK ÁLTAL FIZETENDŐ DÍJAK, TÉRÍTÉSEK ÉS A RÉSZÜKRE NYÚJTHATÓ TÁMOGATÁSOK	92
STATISZTIKÁK	99
Állásfoglalások és vizsgálat alapján tett intézkedések	99
Az oktatás mely területéről származik a panasz?	100
Hogyan érkezett hozzánk a panasz?	101
Ki nyújtott be panaszt?	102
AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK MUNKATÁRSAI A 2009. ÉVBEN	105

